

Графство укрів "Фарана"

Марко Східняк

БІЛЯ СВІТОВОГО ОКЕАНУ

Тетралогія. Книга друга.

Марко Східняк

ГРАФСТВО УКРІВ "ФАРАНА"

Повість. Альтернативна історія.

Побачить світ в піщинки лоні

І небо в квітці луговій;

Відчуть безмежність у долоні

І вічність – в змигу одним вій.

Вільям Блейк (переклав Віктор Марач)

1

1714. Країна, де розгортаються події цієї повісті знаходилась на атлантичному узбережжі Південної Америки. Її західний кордон з провінцією Ла-Плата віце-королівства Перу пролягав по річці Утугвай та Фарані, південний – посередині довгого та широкого гирла (естуарію) Фарани. На півночі країна межувала з Бразилією. Названа по одній з річок, для пересічного мандрівника описувана країна здавалась у західній частині рівною як стіл. Нечисленні височини були скоріше результатом картографічних зчислень, бо ландшафт, що розкривався вершникові з сідла коня, здавався завжди рівнинним. Достатньо рідкі озера, які були просто локальним розширенням дзеркала річок, були, до їх честі, на кінець літа практично такими ж водними, як і на початок.

На сході країна переходила у півострів на всю ширину континентальних її земель у цьому місті, але через півторає кілометрів повертала практично на норд. Тут клімат був як у сьогоднішньому штаті Ріу-Гранді-ду-Сул, через протоку. Тобто пампаси лише по півдню, на північ – напіввічнозелені ліси, себто майже половина дерев у сухий зимовий сезон – з квітня по вересень – втрачає листя. Вздовж північного узбережжя – фрагментарно — вічнозелені ліси. Фауна більш рясна, чим у континентальній частині. В її основі – ягуар, пума, тапір та болотний олень. Нижче джунглів – широтні і невисокі – 700-780м. гори, з підвищенням із сходу на захід. Територія регіону практично дорівнює території України 40-вих років 21 століття у базовому світі — приблизно 620 тис. кв. км.

Політичні події на цих теренах відрізнялись химерністю та непередбачуваністю. По результатам воєнної кампанії на південноамериканському континенті Іспанія повинна була передати місцевість Португалії. Але заявили з Європи запорожці, разом чи

слідом за французькою ескадрою, вогнем і мечем пройшлись по узбережжю Бразилії і осіли у Фарані, яку Буенос-Айрес вже майже звільнив для передачі від зовсім нечисельних асьенд. Ця територія раптом стала Вольностями Заокеанського Козацького Війська. Негайно прийнявши сотні три збіглих бразильських негрів, кіш став мрією невольників континенту. Суходолом раби Бразилії помчали на Січ не просто за свободою, а за свободою рівноправною і законною. Кость Гордієнко зрозумів, що за недовгим часом замість литавр на січовій площі будуть говорити тамтами, а замість козацької мови лунає якесь наріччя банту, бо утікачі ще не забули рідні говірки.

Трохи оговтавшись від навали запорожців, Бразилія згадала про те, що згідно договору між Іспанією і Португалією, наче вона є переможницею в цьому куточку континенту і почала вимагати, щоб Ліма загнула своїх союзників. Стривожений Буенос-Айрес (і сам рабовласницький) почав вимагати видачі рабів у сусідні держави. Козацьке коло категорично заявило, що з козацьких вольностей видачі нема. Та так заявило, що й сам Гордієнко мало (незмінний кошовий) не поклав булаву. Відмова Утугвайської Січі різко охолодила відносини між віце-королівством Перу і козаками. Після довгого аналізу кошовий та військовий писар і вирішили поділити набуті землі навпіл і передати північну частину Атлантиді для створення україномовної держави, яка б офіційно повертала рабів-втікачів до їх хазяїв, але б була православною і дозволяла власним громадянам приставати до січовиків.

1714. Всеволод (попаданець, бувший викладач ВНЗ) зрікся герцогської корони, тим самим зробивши Єлизавету (за походженням – царівну із роду Романових) єдиноосібною правителькою князівства укрів "Атлантида" (на островах біля східного узбережжя Північної Америки) та коронувався срібною короною графства Фарани, зробленого з металу, утриманого за підйом для іспанців у Карибському морі із затонулого галеону дорогоцінного вантажу. Новоявлений граф категорично не бажав прогресорствувати, технологічно наближати благословенні часи, коли холера буде замінена на ковід. То просто знайшов додатково до підйомних за галеон три морських кладі (використавши повітряний колокол з підкачкою), які повинні були розшукати років через двісті-триста, використав, додавав доходами з своїх фільварків у Франції та Речі Посполитої. Цими грошима була й профінансована початкова колонізація Фарани.

Зафрахтував голландців з Мемеля до Буенос-Айреса. Поки його агенти комплектували гурти переселенців, встиг коронуватись. Графську корону зробив у кращих ювелірів-ремісників Парижу. Договір з Францією про створення графства просто дублював такий же щодо Атлантиди. Будь-який уважний читач назве півдужини очевидних нестиковок у юридичному статусі графства. Але займатися ними будемо коли вони актуалізуються для новітньої країни. На "Апостола Фому", єдиний корабель, що був у його повному розпорядженні, граф, який на очі не бачив свою державу, навантажив потрібні поселенцям на перший час речі, у тому числі монету і зброю. З Островів взяв сотню людей.

якщо у фільварку було повно більш нагальної роботи? Кли́н той взагалі був за межами земель пана, осібно. А пан неділю як приїхав, до того тинявся три роки по Вільно, Кракові та Варшаві. Коли Тиміш проїжджав мимо своєї латки, то стиснувся серце – перестоїть трава, як рогі́з буде. У пана багато, у нього це все. Була не була, лановий зранку п'яний, то не поїде перевіряти на край світу, а завтра він і панові покосить.

На другу годину роботи прискакав хлопець з села і закричав:

– Дядьку Тимко! Мерщій біжи у село, там пан за твоєю жінкою по всьому базу ганяється.

Плигнувши на розпряженого коня, з косою в руках, Тиміш домчав до свого подвір'я. Панські пахолки, яким набридло слухати вереск дурної молодиці, відправились у маєток щось випити.

Коли Тиміш вскочив у корівник, то побачив свою жінку, у порваній одежі, побиту до бузкового, затиснуту у куток. Пан, тримаючи ножа біля лиця жінки, із видимим задоволенням якраз казав:

– А я зараз попишу тобі лице ножичком. Так, щоб люди сахались. І не треба буде тобі так відбиватись. Із остраху, всі і так втечуть.

Остовпілий хлопець, з косою у руках, стояв і слухав це. Раптом жінка, утямивши, що там її чоловік, замість схлипування заверещала захриплим голосом. Пан обернувся, зробив крок, гаркнув:

– А ти, лайдаку, почекай у дворі!

Не думаючи, Тиміш, як на доброму покосі, рубонув пана косою по пузі, яке проглядало через розсмикані панські одежі. Той впав без крику, почовгав ногами і почав вправляти сизо-криваві кишки, що полізли з порізу. Тиміш кинувся до жінки. Та нахилилась, схопила ніж та повела його до свого горла. У безпам'ятстві чоловік викрутив їй руки. Ніж впав на полу. Постояли хвилю, раптом свідомість повернулася одразу до обох.

– Ти чого? – спитав він.

– Та він вдарив у висок, то я з пам'яті скинулася. Не вбереглася. Аж два рази навалювався. А раптом панський ви...док буде?

– Перестань, – він тряхнув її за скривавлене лахміття. – Не думай про цього недорізаного борова. Сьогодні чи завтра, м'яко, де завгодно будемо крутити любов. А потім будемо все життя розсипатись в догадках про одну дитину. Одну, серед всіх, Ярино.

– Тоді, – практичність нарешті повернулася до Ясі. – Тікаймо, бо панські хорти примчать.

Вискочили у двір, вона хлюпнула води на лице, побігла переодягатись, схопила річну дитину. Він схопив їжу, чомусь – дубову підвісну колиску, зчепивши її з сволака, підготував коней – свого і панського. Все це за хвилини і під стихаючі матюки з корівничка. Сіли, приладнали дитину так, щоб не мішала Ірині управляти конем.

Коли проїжджали мимо двору кума, чия дитина, власне і прискакала у поле, той якраз стояв з сокирою, спиною до них, ладнав тин. Але чітко вказав тинові:

- Не тікайте на південь. Доженуть. Ідіть на північ. У Мемелі є кораблі. Забирають українців.

Проскакавши на південь, поки село щезло за перелісками, Тимофій зупинився біля ручаю, з коня піднявся на високий осокір, оглянувши околиці, зліз та підійшов до коня Ірини.

- Злазь. Ці холопи мабуть пана рятують. Треба дитину покормити.

Дорогою на північ, біля містечка Ліда якийсь сивовусий литвин купив у них панського коня.

- Порода! - з повагою сказав, та дав за нього однокінну бідарку (два колеса, два місця для сидіння), збрую, їжу, неновий одяг на зміну і трохи грошей.

Далі пішов, приніс дерев'яний молоток та лещата і вимовив обережно:

-Я розумію, хлопче, що для тебе ця підвісна колиба - вся батьківщина, але ж дуже незручно. Дубова рама на шпунт та гребінь, без цвяхів зроблена. То відірви обценьками полотно знизу, обачно розбий її на дошки, обмотай полотном та вірьовками і поклади у бідарку під ноги.

Пристасти до торгової валки, люди у ній були перевантажені роботою, у більшості хазяїв було по декілька возів. Тиміш, то допомагав ремонтувати воза, то вів вози хазяїна, якому раптом закрутила нога. Разом з усіма, свій серед своїх, він заплатив в'їзне на митниці, як найманець валки, і попав у столицю Курляндії. Домовився з двома візниками, що буде віддавати їм чверть виручки, а вони будуть його, як свого робітника, прикривати від інших візників.

Кучерування на бідарці вийшло затребуваним різними фрау, яким було не дуже до комфорту, бо кудись спішили. Приладнавши ззаду, біля ресор, невеликий рундук, Тимко почав бути весь час у роботі і забувати, чого власне вони приїхали у Мемель. Але випивший панич, який одразу повідомив, що їде до своєї кралі і всю дорогу хвалився, як він затримав, прямо біля заокеанського корабля, збіглих з Речі Посполитої холопів та отримав за це гроші, повернув його до реальності. Побалакавши з Яриною, Тимко вирішив, що все життя під загрозою - то не життя.

У місті вирахував матросів з корабля, потім до нього у бідарку сів кремезний дядько, що вислухав по дорозі за місто все, що знав Тимофій. Потім візник врятував майбутніх поселенців з пастки мисливців за втікачами, потім прийшлося заколоти одного з переслідувачів інших збіглих холопів.

Все той же заступник командира ескадри з спецоперацій (так він назвав себе) наказав, сівши у бідарку:

- Згортайся, бо засвітився. Майна бери не більше чотирьох пудів, скажи зараз звідки його перевезти на бриг-шхуну. Спочатку хай підійде на корабель твоя жінка з дитиною, її не знають, бо вона у тебе вдома сиділа.

- Другу дитину чекає, - пояснив Тимко.

- Щось не помітно. Але тим більш. Ти поїдеш як усі, але у Фарані, коли трохи наладяться справи, тобі дадуть дворянина і відповідний земельний наділ. За добровільну збройну участь у переселенні.

Тиміш не знав, що й казати. Для нього всі благородні заслугували одного – вила в бік. Але, щоб не топитись зарані ще й там, він мовчки кивнув головою.

Коли їх писали до списку переселенців, він сказав:

– Тиміш Хмельченко, жінка вінчана Ірина, син Степан.

– Тиміш чи Тимофій? – підняв голову писар.

– Ну по святцям, Тимофій, – безжурно вимовив Тиміш. Його гріла надія на щасливе майбутнє.

– І чому вже не одразу Богдан, скажімо, Хмельницький. Ой, чи не брешеш ти, козаче? – сказав хтось.

Так було майже кожного разу, коли треба було прилюдно назвати себе. Тому звично огризнувся:

– Зараз піду, метричну випишу з храму принесу. Тільки окуляри пошукай.

1714. Тиміш рішуче відкидав думку – приїдемо – побачимо. Вважав, що це може бути надто пізно. Спочатку він вияснив все, що знала вчителька, вчився він на курсах українізації напрочуд легко, освоїв і письмо — князівку, і рахунок, і міри, на відміну від абсолютної більшості, міг вільно оперувати навіть такими поняттями, як квадратний кілометр чи кубічний метр. Після того, як йому сказали, що серед новопоселенців він третій за знаннями по ескадрі і має право на спадкове дворянство, якщо займеться оформленням його не пізніше двох років по приїзду, Тиміш мало не розсміявся. Жінку це теж потішило:

– Ну йди, двічі дворянчику, я тебе поцілую. Не думала, що при тобі стану шляхтянкою.

Одночасно Тиміш підбирав друзів. Вони повинні були своєю волею попавши на переїзд, з майном у трюмі та щось маючи у заглашнику. Нарешті одібрав чотирьох, а вони його. Потім почав тирлуватись з найбільшою злидотою на кораблі. Що не мали за душею ані шеляга та жила від графського сніданку до графського обіду. Намагався зрозуміти, хто надійний, а хто безнадійний, вкраде або нишком приб'є. Щоб це зрозуміти, треба було слухати і слухати.

1715. По приходу до зовсім маленької, неоковирної пристані, перед самою висадкою на берег, всім були видані підйомні за чотири місяці наперед, а вільно приїхавшим – ще й третина від вартості хлопа у Речі Посполитій.

Зафрахтовані кораблі, після вивантаження, негайно пішли у Буенос-Айрес, єдиний бриг, що належав графству продовжував маячити на рейді.

Коли "Апостол Фома" нарешті пішов вздовж узбережжя довкола півострова, хтось прохрипів:

– Попливли наші грошики у Буенос-Айрес на зберігання.

Інший голос з юрми:

– Потім віддадуть.

– Треба б було взяти, не спитавши – сказав перший голос.

Це вкрай не сподобалось Тимкові. Він дістав з майна гарну кірасу, інші лаштунки, та привісив шаблю. Всі інші, що мали зброю та броню, як по команді теж повдягали та

навісили. Деякі, здається, перевірили, де у них ніж, бо кожен мав отримані копійки.

Коли добрались на майдан Батурина-на-Тукурембо, там їх уже чекали найнетерплячі продавці хуторів-зимівників. Вважаючи, що можуть розібрати дешеві і найкращі хутори, а присяга графові нікуди не дінеться, майбутні власники хуторів, приблизно домовившись з заможними козаками та, взявши родини бідаків, яким довіряли, роз'їхались по хуторам, які там-сям розсипались у паланках (майбутніх округах графства). У Батурині лишилися бунтарі, гольтіпаки, а також звичайні переселенці, люди бідні, але пристойні (яких все одно була більшість). Півсотні охорони та десятка два інших осіб, взятих з Островів.

Тільки-но зійшла з брички на хуторі Яринка, як у неї закрутилось у голові і пішли води. Жінки кинулись до рождениці. Тиміш знайшов на возі дошки з полотном колиби і підвісив її, де передала причепити дружина. Він згадав їхнє кохання над ручаєм, лице, попухле, синє як угорка та вимите до виблискування. Бо, доручивши сина чоловіку, вона не менш пари годин плескалась у воді, здається шкіру готова з себе здерти.

Йому тоді було жаль чіпати цю змучену жіночку, але вона це сприйняла як відразу, нехить до нікчемної. Тиміш, негайно вирішивши, що хай постраждає ще трохи тіло, ніж днями буде мучиться душа, всерйоз взявся за чоловічу справу, вже не звертаючи уваги на те, що Яся кусає губи. Вони поки можна, постійно займалися любов'ю, але ні місячних, ні викидня не було. Ярина родила легко, як і першу дитину. Потім, коли почали писати історію графства (ну тоді вже й королівства), то в ній стверджувалося, що першою, хто народився на теренах новоствореній державі, була Агрипина (Горпина) Тимофіївна Хмельченко.

Коли почали торгуватись щодо майна, то стало ясно, що може й не сторгуються. Надто різними були очікування. Відносно легко були куплені мазанки всіх чотирьох сімей робітників. Правда наймити віддали все, що їм дали на кораблі, але був свій кут, довкола неозора пампа, повна звірини, скоро ще дадуть переселенські і щось деінде тут можна було заробити.

Щодо самого хуторка, то Тимко зміг виторгувати за наявні гроші: будівлі, посіви, реманент і то не весь, лошат-стригунців, телят та бичків, козенят та усіляку птицю. Весь дорослий товар (зовсім не багато) та значну частину молодняку пеони бувшого хазяїна погнали по пампі на захід, переправляти через Фарану. Не взяв Тиміш жодного ягняти. Не сподобалася порода. Спитав про походження. Сказали - тубільна, наче колись завезли з Португалії. На прощання бувший господар подарував персонально Ірині дійну дорослу козу, бо та (хазяйка, звичайно) має двох маленьких діток. Яся щиро посміхнулася дарувальнику, а Тиміш про себе чортihnувся на власне куркульство: за майном про дітей забув. Було полишено зерно для печення хліба. Зернові були посіяні.

Хазяйнування було каторгою, бо навіть не було дорослого коня, щоб перейняти теля, яке вирішило втекти. Тому всьому молодняку зробили пута на передні і задні ноги. Не було на чому підвезти сіно, то тягнули його волоком. Про заворушення у графстві взнати за два місяці, коли над хутором-сусідом піднявся один чорний дим - "атакований, обороняюся". Тимко наказав підняти два дими - "буду наступати,

підтримуйте". Буквально за три години, галопом прискакали вершники з трьох ближніх хуторів, а потім примчали інші на бричках. Кого посадили у брички, кого – за спину вершників і помчали за 7 кілометрів до сусіднього хуторка. Атакували лавою з ходу. Щоправда, атака зовсім не була схожа на класичну лаву. Брички з поселянами вломились у двір через ворота, сплигнувши з-за спин кіннотників, поселяни повели вогонь по тім ворогам, хто було кинувся до тих воріт. Кіннота, переплигнувши тин, взяла у шаблі основну частину бандитів. Порубали та постріляли якихось п'яничок незрозумілої нації, набрид казна-який. Зате ті приїхали на десь далеченько поцуплених досить добрих конях.

Всі жителі хутора були трошки порізані, трошки порубані, зачеплені пострілами, але всі живі і оборонялись чомусь у стайні з вальків. На пряме питання:

– Чому не оборонялись у кам'яному хазяйському домі?

Хуторяни відповіли:

– Там би не встояли. Ці жевжики більше думали, як у дім залізти, ніж як нас перебити. Коли ви вилетіли на конях, вони якраз п'яні біля дому якісь серенади співали. Та вимагали, щоб ми видали жінок, хоч половину.

– Та як ви це розібрали?

– Я добре знаю латину, – сказав хазяїн. Мульхерес, менінас, де а метаде. Мова у них якась латинська.

Раптом почувся тупіт коня. Показався козак з пікою, на якій майорів білий прапорець.

– Якийсь парламентар, – здивувався Тиміш. – Треба комусь їхати на переговори.

– То ти й їдь, – сказав хазяїн хутірка.

– І що я буду говорити?

– Що тут ополчення Сальтівської округи графства. А ти обраний командиром. Як тебе там?

– Тиміш Хмельниченко.

– Ти диви? А ти?...

– Патякати потім будемо. Людина чекає, – перервав Тимофій, злетів на кращого коня, захопленого у бандитів, і подався до парламентаря. – Командир Салтівського ополчення Тиміш, – представився.

– А ми Сальтивська паланкова сотня. І паланковий полковник тут, – здивовано і розгублено сказав парламентар.

– То й поїхали до твого полковника.

Боривітер був з самого початку проти заколоту. Якщо Кость згодився на графство, то ніде і ніяк не можна було інакше. Ніхто за просто так не віддає половину своїх Вольностей. А ці заколотники не розуміють, що мають справу з імперіями. Перекричали на сільському сході – і уже незалежні. Нічого не варто сусіднім державам зім'яти все це у об'єднаному каральному поході.

Князь Всеволод, про якого Грицько не чув поганого, бозна-де у метрополіях вициганив ці землі собі, але ж і українцям також. Боривітер давно отримав наказ

відійти на південь і очолити одну з паланок, що лишалися у складі Січі. Але боявся лишити край без військового прикриття. Хтось шастав по зимівникам і це треба було припинити.

Залишивши Тимка далеченько від військових шатрищ, парламентар доповів все полковнику. Той риссю проїхав до командира, сплигнув в підійшов до пенька, на якому той сидів. Спочатку Грицько пояснив, що він буде просто помічник по очищенню пампи від якихось покидьків. Бувший паланковий. Та й не всі зимівники продані, у деяких живуть попередні хазяї. Або іспанці, або багаті козаки. Потім полковник послав за картою поселень паланки, теперішнього графства. На карті були означені всі пункти, де була хоча б одна хата.

- Оце порядок, - зачаровано дивився на схему Тимофій.

Вирішили роздробити сили, на чотири загони, щоб швидко перевірити округу. Поселенців повинні були відмобілізувати усі, але, при першій можливості, передавати їх Тимофію. За неділю кожний загін, зробивши складну петлю по пампі, входив до Сальти з свого боку. В цей день ополчення поселян вже складало дев'яносто чоловік. Пампа була більш-менш вгамована і це було забагато.

Хмельченко був зачарований невеличким, але доладним поселенням. Помітивши його погляд, Грицько сказав:

- Кость здере, а граф заплатить за кожну державну будівлю. І навіть за казарми. А у приватних будинках живуть посполиті. Вони вирішили підкоритися новій владі і нікуди не рухатися. То ти, як губернатор округи...

- Який губернатор?

- Звичайний, який порядок наводить, а не папірець і пузо своє перед людьми демонструє. Так от ти збери віче і розкажи про ситуацію в окрузі. Щоб люди не відчували себе кинутими напризволяще. Та ось акт про передачу держмайна, як того вимагає Військова канцелярія. Підпиши.

- Що таке т.в.о?

- Той, що поки що робить на посаді.

- Так Грицю, ми зараз сідаємо на коней і їдемо оглядати всі сорок три... як їх там?

- Об'єкти. Ах ти ... губернатор!..

На наступний день прийшла естафета з Січі. Гордієнко вимагав негайно відходити на південь, бо Всеволод з козаками Атлантидного куреня може сприйняти їх як останніх і найзапеклих поборників бажання не віддавати січові вольності під графство.

- Я Всеволода не повідомляв, що ти біля Сальтивки ганяєш бандитів,- писав Гордієнко, - а зараз, через Батурина, він може й не встигнути отримати повідомлення, бо у полі, у відриві. Порубаєте ви з Сиваченком один одного де-небудь присмерком, вік собі не прощу.

Через три години примчали дальні східні дозори і повідомили, що на Салтівку пре валка з навантажених возів, кінних запорожців, озброєних поселян та жінки з дітьми на возах.

- Ну, паланкові всі у зборі, - сказав Боривітер. - Голому зібратись - тільки

підперезатися. – Бувай, Тиміше. Май на увазі, нас тут вже давненько не було, ти сам справлявся. Потім лунко скомандував:

– Ге-ей, на коні! На Січ.

Граф їхав на своїй бідарці, яку Тимко здаля прийняв за ту, мемельську, а потім мало не розсміявся: "Треба ж, який збіг!". Але ця дурниця якось вже привабила його до графа.

Всеволод їхав в оточенні спецназу (два десятки), який відвіз золото у Буенос-Айрес, екіпажу матросів, посаджених на коні, та півсотні охорони. Авангардом йшли козаки Сиваченка. Матроси, всупереч приказці, не сиділи на конях, як собака на заборі, були як влиті. Бо життя їх погойдало та наділило самими несподіваними навичками. Не кавалеристів лишили берегти "Апостола" та ремонтувати потроху після трансокеанічного переходу та рейсу у Буенос-Айрес.

Тобто коли за наказом Костя козаки — уродженці Атлантиди йшли на безумовну підтримку П'яста, що засів біля Чар-бухти, на хуторах перед Батурином натрапили на практично неозброєних, але рішучих прихильників графа. Відвернувши від столиці, одна сотня під орудою курінного пішла до затоки, інші під керівництвом Військового писаря пішли на столицю, де воєнно-політична ситуація була заплутана до неможливості. Як не заморочений читач перипетіями заколоту, автор все ж має надію, що у подальшому стане трохи ясніше.

Коли сотня Сиваченка на чолі з графом вже йшла з поселеннями з Атлантиди, матросами Ореста, і т.п. від Чар-бухти на Батурин, до них приєдналися "хуторяни", що йшли напересіч.

Тоді, спецназ, що давненько вернувся з "Фомою" у Чар-бухту, швиденько передивився всіх, хто був натовпом переселенців, що збиралися бути вірними державі, і раніше були на хуторах поперек дороги Атлантичному куреню, а зараз вимагали, щоб їх приєднали до сил порядку.

– Серед усіх, це найбільш наші люди, – згодився граф.

Вияснивши, хто там був, обрали та озброїли сотню піхоти, яка спочатку чвалала по прерії до близького Батурина, а зараз, коли звільнились орендовані вози, привізши реманент у попередню паланку, сиділа на них. Бідаки, природня основа всякого заколоту, в більший своїй частині були розвезені по пампі, у Батурині стояла сотня з куреня Сиваченка. Життя налагоджувалось.

Наближаючись до Сальтивки, граф думав про немирний, кривавий початок нової держави. Люди, який він набрав у Мемелі, не корились, а готові були криваве захищати кожен свій підхід до подій у майбутньому графстві. Чому ж у Атлантиді цього не було? Ну нехай він там краще дібрав людей, але ж підбирав не по критерію особистої відданості, а по непитущої суті, хазяйновитості та явної українськості. У напівдрімоті з'явилось лице Єлизавети. І свідомість пронизало ясне розуміння того, що ще вона, ведучи повсякденну боротьбу, шукаючи рішення, гасила соціальне невдоволення у князівстві ще в зародку. А він був, багато в чому, декоративною фігурою. Може трошки не так, але, щоб гарно роздивитись щось, варто його перебільшити.

- Забирати її сюди не можна, діти ще не жонаті, щоб ставати до влади, то прийдеться самому тут діяти, - зробив подумки висновок Всеволод.

Розібравшись у ситуації в Сальтівський окрузі, Всеволод негайно таки назначив Хмельченко губернатором, передав йому всіх переселенців, що доїхали до цієї, крайньої північно-західної округи, під начало і заснув у кутку губернаторського дому довгим, півторадобовим сном. Був ще три дні, але відсипався та відлежувався, ні у що не втручаючись.

Тиміш нарешті зібрав об'єднане віче, поговорив про загальний устрій. Потім були безкінечні консультації. Основними питаючими були грошовиті дядьки з Атлантиди, які добрались сюди, бо їм сказали, що у дальній, Сальтівський окрузі найкращі землі. Покружлявши біля Сальтивки і пом'явши сотні грудочок, хазяї вирішили, що таки правда, відмінний ґрунт. То допитувались, що де і що там і який старий січовик чи сенйор це продає. Хмельченко, який скопіював і визубрив напам'ять карту Гриця, який під час кавалерійського рейсу побачив на власні очі багато зимівників, який уважно слухав, що казали командири загонів, консультував якісно. То скоро люди поїхали торгуватись. Тиміш роздавав їм легеньке прикриття з кіннотників.

Приватних осель у самій Сальтивці продавалось трохи, піп, що вчора присягнув напівсонному графові, зрозумів, що влада перемінилась і утвердилась, вдарив зранку у дзвони до заутрені, які почув, від'їжджаючи з основним військом, граф. Пошкодувавши, що не буде на службі, граф здаля побачив, як люди захрестились та потягнулись до невеличкої, недобудованої церкви.

Губернатор, ще коли інспектував ці "об'єкти", то побачив, що вони здебільшого недобудовані і не забув сказати це графові.

- Та Січ тут була півтора роки. У інших округах ще гірше, - пояснив Всеволод. - Вже не кажу про Батурин. Але знайдемо кошти, будемо добудовувати. Ти поки подивись, щоб зимівники не розкудовчили.

Але саме там був повний порядок. Люди з герцогства викупили хутори за такі ціни, що Тиміш ніколи б не потягнув. То він тихо радувався, що виявив виключну реакцію. Через покупців, що мотались по пампі у пошуках кращого варіанту, Ярина передала, що всі живі-здорові, посіви добряче підтягнулися, худоба - не дуже, важко, далі нікуди, бо двоє робітниць на великих строках.

3

Побачивши, що довкола все тихо, Тиміш поступово відпустив з ополчення додому всіх хазяїв зимівників, а потім і тих, у кого жінки ждали поповнення. Із своїми двома робітниками відправив двох кобил, його навар в цій війні з бандитами. Коні під робітниками теж вже були їхніми. То на хуторі було майже достатньо кінської сили. Тих ремісників, що були без даху над головою, він поселив у величеньких казармах-курені, де відвів лише кут для півсотні кінноти.

Потім, назначивши віце-губернатором Хаїма Райцина, який здається, єдиний на всю округу, серед пристойних кандидатів, не мав посівів і не збирався приймати участі у жнивах, Тимко повернувся на зимівник.

Місяць забарився на вранішньому небі. Наче хотів ополоснути заспане лице у росистій траві пампи і повернутись до вічного танку світил і планет ночі. Впала холодна рясна роса. Навіть високоногий гнідий фризець був мокрий так, що після високотрав'я з чобіт Тиміша сипались краплі та й до колін замокли шаровари. Два його супутники на витривалих, але низькорослих конях, здається оросились від чобіт до плечей. Якби не підперсник, то їх кульбаки з'їхали б на круп. Біля хутора у сірій рані замаячили пси. Підрослі вовкодави здається не звикли кликати на допомогу, бо напали, гавкнувши лише пару разів. Звівшись на дибки, фризець вдарив копитом собаку. Той, коротко виснувши, відлетів. Галопом домчавши до панського будинку, осадивши жеребця, Тиміш, мало не вибиваючи шибки, застукав нагаєм у вікно спальні та, врізавши ним з усього замаху чергового захисника-нападника, гримнув на весь хутір:

- Зовсім здичавіли. Таких звірюк без прив'язі тримаєте.

Ярина, вискочивши через пару хвилин, накричала на собак. Ті одразу вляглися, і тільки сторожки вуха показували, що вони дрімають, а не сплять.

Під'їхали супутники, що завбачливо зупинилися, ледве засіріли пси.

- Ніччю люди тут не бродять, - сказала хазяйка, - зате вчора ізвечора і до зорі вовки були, трьох застрелили та трьох собаки заїли. То вже пси щось розпустились.

- Як пшеничка?

- Може днів зо три-чотири хай перестоїть?

- Ось і добре, А я якраз вовкам каральну експедицію влаштую.

Яся статурою йому не сподобалася. Худа, одні жили і вогні святого Ельма в очах. Після пломенистих постільних сцен, які потішили і здивували Тимка, вона сказала:

- Я не від роботи звелась. Просто я у найгарячому жіночому часі. Не лишай мене одну. Забирай в округу, кажеш же, що там і приміщення для тебе є.

- Добре, тільки народ там буде нам кланятися. Зарані звикай і задирай повище носа, ясновельможна пані губернаторка.

- Та ну тебе. І дворянин, і губернатор. Збожеволіти можна.

Жінки двох робітників, залишених їм у охороні округу, пред'явили йому претензії. Тиміш перемовчав все, ну не казати ж жінкам, яких він поважав, що їх благовірним сподобалась військова служба і навіть заради прекрасних очей своїх половин, вони не хочуть їхати горбатитись на хутір. Незважаючи на всі вмовляння Хмельниченкових, жінки вояків згодились поїхати тільки місяці на півтора після обжинків до чоловіків у Сальтівку, лишивши обидві дочки-дівчинки на хуторі.

- Може ж зведеться якимось в обох сім'ях до одного знаменника, - переживав губернатор, виказуючи свої, феноменальні для ескадри знання математики. - Вони ж не байдужі один до одного.

А два молодих парубки, Карпо Капуста і Лаврін Скидан яких вдалось найняти аж у Батурині, виявилися цілком роботящі.

вернувся з Луїзіани у порт приписки, то на пірсі і біля нього вже ждали. Міцно зв'язані по двійко, з спеціально зробленими путами на ногах, лошати, теляти, ягняти, козеняти і кізоньки силувались звільнитись, пручались, мекали, бекали. Від цієї какофонії Орест втік на гуту до брата Данила, де зайнявся виготовленням звичайних віконних шибок. Монотонна робота, знайома з дитинства, заспокоїла княжича і коли йому доповіли, що все загружено і можна відправлятися, він у доброму гуморі вернувся до ескадри.

Звичайно, все не помістилося на шхунах, то товар, ці крикливі паничі, їхали на шхунах, а хазяї – на чайках за ними. На траверсі гирла Амазонки наздогнала охорона – козацькі бриги і серед них – фрегат. Герцогиня явно боялась берегів Бразилії, яким її піддані наробили шкоди.

Хазяї билися із стихією за своє майно героїчно. То, коли показалаась невеличка затока з немислимою назвою Чар-бухта та неказиста пристань біля неї – єдині морські ворота Фарани, вся живність, до останнього козеняти, на шхуні була змучена, але жива. Тільки шхуна "княгиня Ольга" з супроводженням десь забарилась.

Варта справа заходу. Перед ними лежала пампа з травою по пояс, бо саме випали дощі і, скільки сягало око, не видно було жодного хуторка. Зліва, за затокою, далеченько, йшла на захід смуга лісів, а за нею мріялись — вгадувались гори, покриті лісом, мабуть інших порід, ніж долу, до самих вершин.

Каперанг відправився з кораблями підрихтуватись після неспокійного переходу у Буенос-Айрес, та наказав чекати, коли з Батурина під'їде граф і слухатись начальника цього порту. Той вказав, в якій стороні є майже пристойна річечка, бо та, невелика, що впадала у цю бухточку скаламутилася миттєво від такої молодії навали товару.

Полишивши свої стада молодняка на синів-пацанів біля річки, батьки вернулися до дочок, що сиділи на клунках біля реманенту. Начальник порту зібрав цих шановних на косогорі понад річкою і повідомив, що треба чекати возів з центрів паланок, що тепер стануть окружними поселеннями.

– А заокеанці куди?

– У них лишається вісімнадцять паланок, то вони здвоюють їх населення. Це буде хоч щось, бо зовсім рідко жили. Кость наказав не кидати безгосподарнім майно, продавати. У кожній паланці є щонайменше одна кузня наприклад.

Ремісники, яким по заняттю треба було бути у центрах, почали розпитувати. Хліборобів більше цікавили місцевості, дощі, загальна погода. Нарешті один з дядьків спитав:

– Ну а ти ж куди, відійдеш на Вольності, чи будеш з нами у графа.

– Останусь тут. Бо це єдина пристань на все узбережжя графства. А років мені скоро сімнадцять.

– А поки шістнадцять. Як же тебе назначили?

– Кость поставив цю пристань, бо як це, сотні кілометрів океанського узбережжя і дикий берег, більш нічого. З козаків ніхто не бажав нею завідувати, бо розтягнуть її на дошки, прийдеться відповідати. То паланковий і каже:

- Джура, керувати треба вчитись змалку. Назначаю тебе начальником пристані.
- Ну і хтось приходив за дошками.
- Було.
- А ти?
- Спочатку вмовляв. Потім дістав шаблю.
- Зрозуміло. Совість у людей є. Одна справа взяти безгосподарні, гарно стругані дошки. Інша – лізти з-за них на хлопчика з шаблею. Ти вже начальник, юначе, і будеш ще більшим. То як тебе величати?
- Степан Свириденко я! Шановні! Ви розділитесь на сім купок, хто куди зібрався, отам, ближче до більшої річки. Може, побалакавши і перемінітесь, але поки примикайте до якоїсь купки. Перемістите туди майно, це не так далеко. Вивільніть територію порту, кажете ж, що може підійти ще одна шхуна.

Вранці на бідарці примчав граф.

5

1714. З Батурина, що із звичайного паланкового містечка перетворювався у головне місто Фарани для зручності переселення, було негайно евакуйоване всіх січовиків. Щоб держава починалась з чистого аркуша. Ніхто з вищого керівництва Січі не приїхав урочисто передати землі. Єдине – надіслали карту схему переданих земель, межі паланок-округів та кордонні орієнтири.

Це було вкрай непродуктивне рішення і мало дуже погані наслідки. Зрозуміло – від серця відривали. Але ж... У той привезеній графом цього разу масі людей, були, як завжди, хороші і різні люди. Різних було більше від звичайного рівня. Вони спочатку, на цій пристанці, мовчали, думаючи, що їх жде у степу, але коли зрозуміли, що в столицідесь три десятка запорожців, яким не було діла до них та півсотні панських попихачів, то напали на них. Легко відбившись, але злякавшись необхідності рубати стільки людей, півсотня відійшла до князя.

Граф, плигнувши на коня, разом з ними, поскакав у найближчу сусідню паланку. У Батурині тим часом запанував хаос. Три сотні залучених паланкових військ зустрілися під Батуриним з натовпом переселенців, що збиралися бути вірними державі. Граф повернув їх назад, наказав їсти хліб на ходу, обрати командирів. Останнім розповів, де складовані вірьовки, шаблі та списи. Але паланкові, охорона і граф помчали вперед, а піші переселенці на віче вирішили не діяти рішуче, аби не втрапити під винищення, зупинитися на хуторах, по зброю не йти, чекати.

Був не перший день бунту. Штаб повсталих прийняв рішення шукати, де схована зброя, яку привезли з Європи. Їм же ніхто не повідомляв, що у якому возі чи приміщенні. У штабі боролись дві партії, одні були за те, щоб проголосити Батуринську січ і бути тут вільною волею. Інші – шукати контакт з Гордієнком.

Досить багато ганялися за жінками, що не втекли з нормальними козаками, які швиденько виводили не згодних з заколотом із містечка на хутори. Жінок лишилось небагато, вони були задурені і всі в саднах. Воля хлюпнула через край і обварила життя цих людей.

Гидливо покосившись на скотиняк, які розкладали жіночку на битій землі дороги, два запорожці, що встали на сторону заколотників, підійшли до критого воза, з якого вчора випрягли коней, щоб організувати кінну розвідку довкола міста. Вони шукали зброю, яку обов'язково привезли кораблі графа.

Жінка, яка механічно відштовхувала насильників, раптом тихо посунулась навznak.

- Зомліла, - перелякано сказав молодший.

- Нехай, - сказав інший, - не люблю, коли жінки патякають. У тиші - солодше.

Далі запорожці не почули - відкинувши полотно, вони побачили шаблі. А у сусідньому возі - списи, - впевнено сказав рудий запорожець. Схопивши по оберемку шабель, вони підтюпцем побігли до хати паланкового полковника, який, згідно наказу, декілька днів як виїхав і де був штаб заколоту.

- Гей, начальство, - крикнули вони з-за порогу.

Ті здивовано вийшли на ганок.

- Ось зброя, - сказав рудий запорожець. Озбройте людей, бо думаємо, що козаки з паланок скоро будуть тут.

- Не будуть вони нас чіпати. Вони за волю і ми за волю. Проти графства. Всі землі - Січ.

- Роздайте людям зброю. Он там вози. Воля, звичайно одна, та розуміють її по-різному. Бо буде пізно.

Час був і справді повністю згаяний, як це часто буває при стихійних, зарані не продуманих, бунтах.

На площу вскочила охорона повстанців. З коней падала піна. Один піднявся на стременах і впав на гриву. Інший крикнув:

- Не відірвалися. Зараз тут буде військо, - і повернув коня назустріч вершникам, що галопом виходили на площу.

На площу вилетіли три сотні козаків. Вулиць тут практично не було. Майдан та довкола хатинки. Всі озброєні повстанці почали відбиватися. Але подібного народу було небагато. Засвистіли аркани і ці купки були просто пов'язані. Так схопили усіх.

Розібравшись, де що ж лежить їстівне, Всеволод наказав приготувати, накормити і правих, і винуватих. Бо моріння голодом він не збирався включати у перелік покарань у графстві. Весь вечір кормили всіх кулешем та галушками. Граф вислуховував усіх, довго, до глибокої ночі. Ніякого дізнання з тортурами не було. Кожний говорив, що хотів.

На наступний день почався суд і розправа. Били батогамі: тих, хто перший почав бунт, тих, хто був обраний до штабу заколотників, тих, хто вступив у збройну сутичку з каральним загоном, тих, що затіяли любові з жінками та були ними твердо розпізнані. Потрійну порцію отримати трое. Усім одразу ніхто не відзначився.

Потім почалась присяга на вірність династії П'ястів та народу графства Фарана.

До двох попів, що приїхали з паланки, та одного з поселенців-священників (інший отримав подвійну порцію канчуків і у требах не приймав участі) які стояли нарізно, щоб люди не глушили один одного, підійшли спочатку прибічники Всеволода, потім

бунтівники, що нічого протиправного не зробили, потім ті, кого відшмагали, потім священники підійшли до поранених бунтівників та тих, хто після потрійного шмагання лежали, не можучи повернутися.

Ті поселяни, що перші заявили про відданість графові і Фарані, здебільшого стояли на хуторах, ще не повертались, і, відповідно, не приймали участі у присязі. То обряд вийшов дуже похмурим.

Сорок сім чоловік відмовилось приносити присягу, хоча було попереджене, що таких скарають на горло.

Граф відчував, як градус непокори наростає і серед приведених ним козаків. Ну не дуже хотіли вони ні з того, ні з сього віддавати вольності новоявленому пану.

– Пора виходити з кульмінації, – подумав він, – і хутенько!

Показуючи на тих, хто не скорився, він звернувся до трьох паланкових полковників:

– А це вам справжні козаки. Заберіть їх у Січ. Тільки скажіть, якщо вони опиняться на території графства – будуть просто повішені. Без іграшок.

І відчув, що його ніби власне військо трохи прийшло до тями.

Всі вісім схоплених козаків, що приймали участь у бунті і були визнані призвідниками, весь час стояли поряд Всеволода. Той сказав:

– Я не знаю, що повинен з вами зробити. Може повісити, може заспокоїться і відпустити. Поки я буду тримати вас у в'язниці. Ви самі відчуваєте свою провину?

Зреагував козак, що шукав у возах зброю.

– У тій школі на водах Атлантики вчителька розказувала нам про Прометея. Так, я винен у тому, що повірив цьому недолугому обраному штабу. Треба було увосьмеро захопити владу і організувати оборону. Відбити напад, а потім провести вибори. Свобода понад усе.

– Тебе б скарали на горло як диктатора, що посягнув на їх священну волю. Які висновки ти зробив для себе?

– Розв'яжіть мені руки і дайте кинджал.

По знаку Всеволода це було зроблене. Взявши зброю, козак перевірів її гостроту, поклонився на три сторони, демонстративно не помітивши четверту, де стояв новоявлений граф, і, відкинувши голову назад так, що оселедець мало не дістав попереку, різонував себе по горлянці. Голова зовсім заломилась назад, тулуб мить постояв і впав.

Бунт був неминучий. Запал заколоту горів у очах майже у кожного козака. Ну як розтоптати цей затлівший шнур?

Недолугому графові згадалась та, із зачіскою каре та з давньоєгипетською рівною, густою чолкою. Її мигдалевидні очі та аплікація на блузці аж засвітились у його пам'яті.

– Допомагай, професорко, – подумки розпачливо залементував він. – Біля Мазепи впало без толку добрих півтора десятки попаданців. Зараз відправлять до святого Петра ще одного.

Біла на лице, простоволоса вчителька, наче зомбі, вийшла у коло.

- Ось і моя смерть, канонічна, аж до несхочу, - пронеслось у голові Всеволода.

Простягнувши руку до самовбивці, вона продекламувала:

Він поклонився духом Прометею,
а той єсть сатана, одвічний змій,
що спокусив на гріх і непокірність.

(Леся Українка)

Потім звернулась до натовпу:

- Ви легко можете покрити цю пампу кров'ю князя, а потім і власною. Не дуже рясною, бо нас трохи. Тоді на просте знищення вольниці будуть згодні і Мадрид і Лісабон. Січ розтрощать. Всю. Будьте мудrimi.

Виходило не надто переконливо, але якось розводнило ситуацію, вона втратила смертельну гостроту.

На очі козаків впала пелена роздумів, руки зісковзнули з ефесів.

- Права Леся, коли каже, що слово - зброя. Але в руках фахівця вона б'є у потрібну сторону, - з полегшенням подумав Всеволод.

Смутним і невизначеним був вечір. Глибоко вночі прийшли три отамани, сказавши, що Січ лишається на його стороні, бо без нього Бразилія їх просто замете у затоку. Бо ж союзної французької ескадри давно нема в Америці. Також ніхто тут краще П'ястів не може організувати православну українську державу.

А на зорі прискакав гонець. Зрозумівши, що приплив валок переселенців з старої доброї Атлантиди, граф непереможно забажав впорядкованості, терплячості і підтримки прибувших на тлі цих січовиків і злобних переселенців, гуара, гривастих вовків, яких він сам і навіз. І як ще поведуть себе козаки на похоронах новітнього Сцеволи?

З півсотнею охорони, посадженою на коні та нечисленним спецназом, він поскакав у той порт, звідки ще неділю тому, повний надій, він їхав з колоною переселенців на Батурин. Відстань чималенька.

Побачивши кізочок, ягнят (прекрасна тонкорунна порода - мериноси), дітлахів, які щось там розбирали між себе, граф зрозумів що хоча тут була значна кількість народу, вести бойові дії, чи кудись хоч трохи рухати таке людство - це самовбивство. Підібрали місце для військової залоги, розподілили найближчий степ, косили траву подалі, пасли тварин поближче, кози дали окіт - у приїжджих появилось молоко, почали ловити рибу. Біля берегів показалися галеони під кастильським прапором. Спочатку підпливла шлюпка з офіцером, розібратися, хто стоїть табором біля берега, потім прибув сам командуючий військами гарнізону Буенос-Айреса та військами провінції Ла-Плати. Вислухавши Всеволода, він сказав, що у влади провінції також склалось враження крайньої заплутаності і неясності на землях, які будуть графством Фарана.

Адмірал сказав, що підводив флот під Січ, з наміром почати її обстрілювати, послав парламентаря, а кошовий відповів, що він виконає міжнародні угоди про створення графства, тільки знайде м'який варіант вирішення проблеми.

- Може десантувати вам військо з кораблів? - спитав адмірал. Граф рішуче відмовився. Привезти людей, щоб перебити руками іспанців. Красота!

Подрейфувавши на виду три дні, флот союзників вернувся на базу, у Буенос-Айрес. Відсалютувавши і розминувшись з іспанцями, терміново підійшов майже не відремонтований флот Атлантиди. Під орудою Ореста моряки безкровно і повністю зайняли паланку на схід від Чар-бухти (12-та округа, при проливна, півострівна). Ніяких заколотників там просто не було.

Уважно передивившись узбережжя, знайшли добротне місце для стоянки, перевели туди частину кораблів. Вивчили із кораблів містечка десятої та сьомої округи, які теж стояли на березі затоки Куртиба. Комендантами містечок стали капітани. У населених пунктах від Січі лишилось десь по півсотні народу (разом з дітьми). Люди спокійно чекали зміни влади. Принц від імені государя прийняв присягу підданих. Військовим і цивільним губернатором округи став Орест. Всеволод заборонив йому зариватись у гори і джунглі північного сходу і не йшов на штурм Батурина. Він чекав на якийсь знак від Костя. Тільки відштовхнувшись від ясної позиції кошового, він збирався діяти.

Ще через три дні дозор помітив куряву на дорозі. Мчали вершники, троє, з білим прапором. Щоб ті не розібрались, які фортифікаційні роботи зроблені, Всеволод виїхав назустріч. Всі троє вершників були колись хлопчачами-сусідами Всеволода по вулиці Ремісничий. Видно, підібрали спеціально.

- Я отаман Атлантичного куреня Січі Микола Сиваченко. Ми замінили по наказу кошового паланкові війська з північного заходу. Всі козаки у мене - уродженці герцогства. Наказом Костя всі інші заокеанці відведені на південь. Ти віриш мені, Всеволоде Володимировичу?

- Вірю. - Світ довкола графа із безпросвітно сірого став трошки іншим. Молоді жеребчики (дорослих коней з Атлантиди не привезли зовсім) гоцали довкола, розсип білих кізочок на соковито-зеленому тлі левади радував око.

- Ідучи ще по тим паланками, що залишилися у Січі, ми орендували вози для перевезення того, що взяли з собою колоністи з Атлантиди. Зараз дві сотні моїх козаків аж у Батурині. З ними військовий писар Тетеря, розбирається з паливодами. Дядьки з південних зимівників із возами та сотня козаків доволі близько.

- Так, - сказав Всеволод, будемо діяти наступним порядком. Спочатку вивеземо людей, що хочуть жити у центрі найближчої округи (Це 5-та, континентальна округа. Читачу, не забувайте про американські простори. Кожна округа величиною з Івано-Франківську область. І їх 18), потім у ближню з іншої сторони (це 14-та, півострівна, округа).

- Далі. Одвеземо колоністів кораблями у 12-ту, Прибережну округу, на схід. На півострів. До Ореста. І, понад проливом, у 10-ту та 7-му. Там тихо і практично безлюдно. Тільки трохи хазяїв майна. А як побачите, що все нормально, то підемо у Батурин.

6

Відходячи, паланкові забрали з собою майже сотню колоністів і поселили їх на землях, що осталися у Січі і куди тепер перебралися самі. Об'єднане посольство козаків і графських на чолі з Лідією, кумою графа, виїхала до Ріо-де-Жанейро, а після порозуміння з місцевим істеблішментом відправились і в офіційну столицю Салвадор.

Капітаном "Апостола Фоми" пішов Орест. Він зробив рокировку у довгу сторону, тобто призначив капітана бригау Шульженка віце-губернатором. Треба було гарненько роздивитись і бурно ростучий Ріо і столицю Бразилії з їх людьми.

- Мамо Лідо, і як ти це сприймаєш? - Орест показав очима на купку африканців, що на свою долю, якраз прибігли на землі Фарани, були схоплені і везлись до своїх хазяїв.

- На те й міністерство іноземних справ, щоб вирішувати проблеми за рахунок інших народів. А всіх не пере жалієш, - безтурботно відповіла хресна, що пливла керівником посольства.

Тарас Тетеря аж зігнувся від цих слів.

- Бігли негри. Свобідні духом, не взяті на шаблю, люди прийшли, як вільні до вільних. А їх у кайдани.

Але можливий антиукраїнський союз віце-королівства Перу і Бразилії на терені захисту рабовласництва до смерті налякав канцлера. Ще зовсім зелений горіх української державності бризне кров'ю у цих лещатах. Сил замало. Та французька ескадра, що допомогла завоювати цей благословенний куточок, давно у Європі. То приходить їхати й принижено пояснити, що Військо у низинах повноводної Фарани виконує всі домовленості.

Але Ковалівни сказаного здалося замало.

- Запам'ятай, княжичу,- сказала вона. - Чорні, жовті, червоношкірі не про рівноправ'я мріють. Це етап для них, дрібниця. Мріють про те, як вони самі будуть рабовласниками, а ці білі, із шкірою як у старої жаби, будуть схилитися перед ними. Ти жодного разу не згадав, як натовпами продавав білих у Новому Орлеані, зате зажалкував купочку африканців. Щось не те.

До кінця року стало ясно, що абсолютна більшість колоністів, що перші були привезені з Європи у новостворену країну, лишилася у графстві. Найнадійнішими показали ті, хто втекли на хутори від заколоту. Ніхто з них в умовах свободи вибору нікуди не подався з графства.

Тримались клятви на вірність і абсолютна більшість тих, хто присягав на вірність перед тим, як Всеволоду помчати до колоністів з Атлантиди.

- Чого ж не пішли на волю, вас же так умовляли? - дивувався граф через пару місяців.

- Ми дали клятву вірності тобі від душі, а не з переляку, - одрізав один з поселенців. - Не хочемо у вічно воююче Військо.

- Ти ж посеред ночі ні з того, ні з сього помчав у порт, - сказав інший. Вранці прислали розвідку і твої прибічники з хуторів. І ми питаємо, і вони вияснюють. А заколотники та козаки, що раптом зажаждали землі, кажуть "Дременув той самозваний граф, не знаємо, де ї є". І бачимо, що не брешуть.

А заколотники, кажуть, зараз усі у Боривітра в паланці сидять. Так канцлер розпорядився. Браво козакують, найкраща паланка. Добре, бо і вовки ситі, і вівці цілі.

Інший епізод періоду Заснування.

Її щось погойдувало. Вона що, маленька? Внизу саднило. Не дуже боляче, скоріше щемливо-прощально. Щось жіноче? Е, ні, тоді яке дитинство? Але ж чому гойдає? Килина не мала ні найменшого потягу до відкриття очей. Але потихеньку пробуджувалась. Нарешті дійшло, що вона на кораблі і вчора у неї був викидень. Цей, граф, шумів на виховательку, а та відказувала, що й сама Товчигречка не мала уявлення, що у поважному стані. Тут все строго по прізвищам. За місяць у фаранівців вона його почула більше разів, ніж за все попереднє життя. Килина потихеньку захлипала. Не те, що вона відчувала у тому потребу, вчора ридала до нестями. Ну не посміхатись же, коли таке згадалося.

Але за нею явно пильнували.

- Що чоловік був дуже хороший? - почувся низький голос Алевтини Павлівни, виховательки. Жінка явно заспокоїлась після вчорашньої нотації і у голосі звучало співчуття.

- Та ні, татарча. Під час набігу. Силою взяв.

- Ну тоді, все, що не є - на краще. Ось прийми сніданок.

- Що там? - не відкриваючи очей, спитала хвора.

- Гречка, затовчена салом і добрий шматок курятини. Узвар.

- Як у мене прізвище, - сказала Килина, відчуваючи, як все її єство заливає трохи недоречне відчуття щастя життя. - А чому таке славне?

- Як хворої. Ти добряче покров'янила вчора і не їла, так що бери, поки тепле.

Поївши, Килина знову пала у спогади. Цього року знамення біди у їх саманній хаті йшли косяком. Спочатку не прилетів лелека. Потім не зацвіла вишня. Потім, коли мати білила хату, то ніяк не могла відбити рівнесенько низову, чорну стрічку із сажі від загальної, білої, вапняної. Мати плакали на призьбі. Довго і гірко.

А коли татари зв'язали дівчину налигачем, то помітила, що й гнізда з грязюки під стріхою корівника порожні. Ластівок теж не було. Вівці покійно вибирались з вівчарні, бекаючи і переступаючи через розкинуті руки старого вівчаря.

Вже південніше Балти нечисленна валка ясиру була гуртом закуплена турками і відвезена у Марсель, де їх усіх було перекуплено на вивіз, у Південну Америку. Дехто жалкував, що далеко і не виберешся в Україну, навіть якщо звільнишся. Більшості було все одно.

На другий день пошкандибала на палубу, у Класи, бо було нудно самій, коли всі були на заняттях. Навчання сприймала, як казки своєї бабусі у дитинстві. Мала гарний почерк, але погано запам'ятовувала історію та географію, бо вони нічого не перевертали в повсякденні. Ну якби вчителька географії до названих материків добавила б ще чотири, що змінилось би довкола? Де це реально використати? До математики ставилась з повагою, то загалом арифметику освоїла. Її дивувала якась відверта відстороненість наук від звичайних людських справ.

- Як лікувати вівцю, як в'язати светр, що був на Всеволоді Володимировичі? Вчителі, які не рахували Килину ні серед перших, ні серед останніх, неохоче відповідали, що вчать найзагальнішим речам, що потрібні і чоловікам, і жінкам, щоб

орієнтуватись у світі, та тим, що дозволяють відчувати себе українкою. Дівчина відказувала, що таким речам вчить піп з амвону та дячок, якщо діти. Взаєморозуміння не було, але Килі подобався статечний порядок навчання, і хлопці, яких вона мала за невгомних охломонів, що пристойно і правильною мовою відповідають на запитання вчительки.

Граф зробив, на його погляд, все, щоб сторонні люди зблизились під час перевозки. Що об'єднує випадковий набір незнайомців? Походження, стать, вік, сімейний стан, місце проживання та професія – вирішив він. То у класі Товчигречки були зібрані селяни, хлопці і дівчати до 18 років, холості, з півдня України (південь України тоді був дещо північніше, шановні), які до полону займались тваринництвом.

Хлопців і дівчат у групі було порівну, бо хоча й жінок серед новопоселенців була лише третина, в ескадрі йшли й кораблі, на яких були тільки нежонаті і, деякі, за висновками вихователів, стурбовані чоловіки. Народ видався неспокійний, декого саме там тримали в наручниках. Погроми в дівочих каютах керівництву були ні до чого.

Килині подобався кремезний хлопець десь під вісімнадцять з карими очима. То вона любила слухати його неквапну річ, наче мимохіть ставши на відстані чутності. Якось він сказав товаришеві на перерві:

– Кормлять непогано, але одноманітно. Я б бринзи з'їв.

– Де ти серед моря овець на цілу флотилію набереш? – заперечив той.

Киля незчулася, як встряла у розмову.

– А я вмію бринзу варити, – вихопилося у неї. – Навіть на базарі торгувала. Брали.

– А як воно робиться? – спитав хлопець. – Мати й сестри відганяли, казали, що то не чоловіча справа, то й не знаю. І як тебе звати, Товчигречка? Чому прізвище якесь не селянське?

– Хрестили Килиною. Дід був козаком, то й прізвище їх, з викрутасом.

Так розпочався рід знаменитих латифундистів-вівчарів Фарани Товчигречків, якщо вірити автобіографічній повісті Килі "Вівці і все моє життя".

Ще додаю, щоб знов не заявили, що автор не володіє матеріалом. Пани колись присвоїли роду жениха мерзенне наймення, у порівнянні з яким Гавгав, як прізвище, звучало би як занадто академічне. І тільки так і називали. То на кораблі його зареєстрували як Чабана. Сам він не сприймав це як прізвище, то при реєстрації у корабельному журналі сказав:

– У тебе, Килино, чесне родове ім'я, то хай буде означенням нашої сім'ї.

Ну до чого ще причепляться уважні читачі? Доповім, що Килі було сімнадцять, а Дениско саме на кораблі відсвяткував 18-тиріччя. До появи відповідного закону Фарани, в ескадрі керувались законодавством Атлантиди, а там взяття сім'єю прізвища нареченої передбачено.

На віче ті, хто вирішив зачепитись за ближні хутори, провести розвідку, і не починати бої без чіткого розуміння ситуації, всім вічем наказали жінкам тікати, як від осередку зарази, від городу на схід. З Килиною пішов чоловік.

– Ніччю спить десь у стайні на хуторі, днем ідіть шукати дальший.

Так і обійшлося.

Ще один не викладений тут до кінця епізод заснування графства завершився так. Коли ще кораблі переселенців з Атлантиди йшли на південь, деś біля Ресіфі шторм пошматував ескадру і шхуна "Княгиня Ольга" сіла на мілину. Чайка, де пливли хазяї майна на "Княгині" затрималася, до них приєдналися два бриги запорожців. Із згорнутими та обв'язаними сезнями вітрилами вони штормували поблизу, готуючись прийняти на борт шлюпки з шхуни, а може й людей з чайки. Але корабель просто проїхався кілем, каменів, щоб пробити дно, на піску мілини тут не знайшлося. Тому, коли вітер змінився із штормового на свіжий та підійшов пік приливу, на самих завозах "Ольгу" стягнули з мілини. Все було не так ідеально, було в деяких містах майже прошкрябане днище, то трюм сльозився і треба було відкачувати воду. Все майно було повністю промокле і треба було сушити його на палубі, щоб не пропало.

То через півтора місяця явилась у Чар-бухту, як привид з того світу, шхуна "Княгиня Ольга". Вона було почала тонути, її підремонтували деś запливши в гирло якоїсь річечки. Потім за кораблями запорожців погнались португальські кораблі. Побачивши що "Ольгу" під прапором Атлантиди ніхто не збирається переслідувати (це був трофей від англійців), а в них пізнали бувші португальські кораблі, бриги корсарів пішли у відкрите море. Пропливши вдвох з чайкою мало не тиждень, шхуна прийшла до пристані графства. Людей, які не бачили графа слабим і нікчемним, у країні добавилося.

7

Люди розселилися, тулячись до бувших іспанських асьєнд (не завжди великих), до бувших козацьких хуторків, основна маса – у бувші паланкові містечка, де теж була вільна земля. Але найбільшою біллю і увагою для Всеволода були великі пустирі на півострові, де не дуже й густе індіанське населення вимерло від холери та рябої зарази ще при перших європейцях, і якомсь туди не добрались ні козаки, ні іспанці.

Сформувалась переселенська експедиція – чотири поселення по двадцять сімей без дітей. Були щедро видані намети – шатро на родину. На слободу – пара коней з бричками. Відправили землеміра, щоб разом з слобожанами визначив локацію кожного населеного пункту. Сівши на бідарку та взявши невелике супроводження, як тільки дозволили столичні справи, подався граф на перевірку. У села переселенців з Атлантиди він навіть не потикався. Там залізний порядок. А у 17-ту округу посланий народ – збираниця. Можуть і роз працюватися, можуть і розпитися.

Охорона з осудом дивилась на однокінну бідарку, це панське причандалля, що слабо годилось до бездоріжжя пампи, але "попереду, на баскому коні" для графа було чомусь абсолютно неприйнятне. Та й двоколка – не парокінний віз, пройде.

Слідуючи схемі землеміра, що вже вернувся у стольне місто, кавалькада, без особливих пригод добралась до першої слободи. Зеленіли двадцять городів понад річкою. З боку степу паралельно їм йшов ряд палаток – явно там, де будуть майбутні мазанки. Виходила однобока вулиця, але поселити городом у палаючий степ — це зарані знедолити сім'ю, лишивши її поливних овочів. Герцога порадувала така

ініціатива розселення. Він же не прусський король Фридрих-Вільгельм Перший і "орднунг" його цікавить значно менше.

1715. Після Нового Року Наглядова Рада Атлантиди на засіданні аналізувала процес створення графства та напрямки подальшої стабілізації соціально-політичної ситуації у Фарані. Джерелами інформації були:

- листи Всеволода та Ореста Єлизаветі;
 - листи Лідії Михайлівни Коваленко як міністра МЗС Фарани у МЗС Атлантиди та як куми і подружки герцогині;
 - копії листів Ореста своїй сестрі Лізі та другу, молодому священникові Силуану (в миру Максим Андрійович Бондаренко);
 - копії тридцяти шести приватних листів, направлених різним особам на територію герцогства із графства, що так або інакше висвітлюють період заколоту;
 - копії донесень з Буенос-Айреса Його Превелебності Диего Ладруну де Гевара Ороско Кальдерону, єпископу Ліми, віце-королю Перу щодо подій на південних кордонах Бразилії (отримано від секретного відділу канцелярії Війська Заокеанського);
 - копія донесення віце-короля Бразилії Його величності королю Португалії Жуану 5 Великодушному (надійшло від міністерства закордонних справ Фарани).
 - сто вісім протоколів опитування моряків флоту її величності щодо подій у Фарані;
- Бажаючи не акцентувати неточність дії керівництва як герцогства, так і графства та все ж ясно і однозначно сформулювати порядок дій, висновки оформлені як рекомендації для заснування нових держав.

Постанова "Про деякі особливості функціонування державних інституцій" від 27 травня 1715 року. (витяги)

1. Колоністи, що висаджуються першими на нові землі, повинні бути із старих українських поселень у Новому Світі.

2. Колоністи, що первинно і спеціально призначені для даного державного утворення, повинні бути притримані за її межами, поки управління колонією не систематизується (до трьох місяців);

3. Бажано в одній з існуючих країн мати невеликий експедиційний корпус, що при потребі може бути поповнений добровольцями.

4. Зробити безперервним і постійним контроль відданості переселенців певним формам правління. Ще при вербовці чи закупівлі переселенців відкрито просити висказати свій погляд щодо козацького стану, передавати тих осіб, що змінили свої погляди у відповідні держави, намагаючись викупити громадянський спокій.

5. Осіб, впевнених у тому, що при монарху можна тільки "страдати під гнітом", а не жити краще багатьох, або всіх республік, готових страждати від судового переслідування, але не переселятись у Вольності, не тримати у державі. Вони будуть демонстративно "мучитись від несвободи", це заразне, бо бід у всі часи і у всіх людей достатньо, це може вилитись у смуту.

6. Таких, хто явно пропонує себе в жертви для початку розкрутки класового протистояння, хто відмовився переїжджати у паланки, відбув невеликий строк і не

покаявся, вивозити в Європейську Україну і передавати у той стан з якого він або його предки попали в наші землі.

7. Ввести загальний військовий обов'язок для комплектування Сухопутних військ, поряд з добровольцями. Встановити строк служби у вісім місяців та вік 19 років.

8. У Оборонній доктрині держави вказати триєдине завдання збройних сил:

— Оборона Островів;

— Участь у військових операціях Метрополії у Америках (згідно Установчої угоди Атлантида повинна це робити з 1718 року.)

— Поміч у стабілізації громадського порядку та придушенні заколотів на інших територіях, підвладних династії П'ястів...

11. Командирами будь-якого рангу у силових структурах новостворених держав 7 років назначати тільки уродженців територій, підвладних П'ястам.

Центральний королівський архів Фарани. (ЦКАФ) — Ф. 11. — Оп. 1. — Спр.3. - Стор. 3-6

Довідково. П. 5,6 у Атлантиді жодного разу не використовувались до відміни Андрієм другим всієї Постанови у зв'язку з прийняттям парламентом першого скликання та затвердженням монархом Зводу законів герцогства у 1815 році. Імплементована у графстві Фарана у 1717 році з вказанням у пункті 86 1746 року. Пункт а скоригований. Впроваджений у імперії Гесіона 1727 року без п. 86. Пункт а скоригований. Відмінений тут під час подій 1815 року.

Гриф секретності з папки був знятий у 1765 році.

8

1716. Літом, на початку року із Сан-Паулу (Бразилія) рушив загін бандейрантес, як стало ясно потім, з своєю традиційною метою - полювання на індіанців з ціллю перетворення їх на рабів. Декілька тисяч достатньо озброєних мисливців за рабами змішаного, взагалі сумнівного походження обрушились на поселення на правому березі у верхів'ях річки Фарана. Іспанська влада зайняла нейтральну позицію, хоча страждали і деякі асьєнди. Якась кількість ідальго провінцій пішла на поміч охопленій війною території та залучила як найманців козаків, підійшли роти гуарані на чолі з капітанами з єзуїтських редуцій Парагваю. Тільки відсутність єдності керівництва, що протистояли бандейрантесу затягувало війну, бо сили сторін були приблизно рівні. Ба, захисників індіанців було дещо більше, тільки надто строкаті і роз'єднані.

Після важкого поранення старого і звичного сотника Матвія Турпана козаки-гуарані викрикнули П'ястенка на посаду, бо він єдиний настирно вчив їх мову, вже володів і з ним можна було завжди розібратися по суті. Схвально загули бігли негри з Бразилії, яких Данилко терпляче вчив української літературної мови. Воював козак непогано, а що молодий - вісімнадцятий рік - це пройде. Здивовано презирнулися самі досвідчені козаки - українці, але перемовчали. Двома третинами голосів і затвердив наказний отаман Тарас Тетеря нового сотника.

Третій день сотня Данька у вісімдесят три шаблі при двадцяти чотирьох підмінних

конях та трьох десятниках мчала по сліду конвоїрів, що вели колонну полонених тупі у загальному напрямку на Ріо.

Військо тоді перепочивало. Раптом загорлали по ланцюжку:

- Сотника П'ястенка до Тетері.

Глянувши на лежачу Травичку (воював на кобилі), Данило вирішив пройтись пішки. Біля отаманова шатра скиглили трое захоплених дозором бандейрантеси. Коханенко, січовий кат, мив руки, поливав джура Тетері, а сам наказний отаман тривожно дивився на Данила, що стрімко наближався.

- Ось що, синку, - сказав він, - чотири дні тому була сформована колонна захоплених індіанців тупі, трохи гуарані. Сотні чотири. Діти, жінки, дрібку чоловіків. Наздожени їх. Конвоїрів там десь півсотні. У тебе наймолодша сотня і більше всього гуарані. Хай відбивають своїх. Більше будуть поважати себе. Початковий напрям підкаже Коханенко.

- Зробимо, батьку!

На повідомлення, що відбивати будуть людей тупі, десятник індіанців Кендрі сказав:

- Це найближче до нас плем'я, навіть мову нашу називають "Тупі-гуарані"

Коні пили воду із струмка, що попався по дорозі. Нехтувати такою можливістю у сухому південноамериканському степу було собі дорожче. Раптом плеснуло зліва вверху по потоку.

- Кугуар (американська пума) - тихо сказав молодий індіанець.

- Ягуар (американська пантера) - поправив Кендрі.

Очі молодого індіанця запалали мисливським вогнем і стягуючи зброю, він запитально глянув на командира.

- Роке, - забороняюче прошипів Данило. Ляснув у повітрі нагаєм і розкотисто крикнув:

- Ану брись, Мурзику! - згадавши улюбленого kota батька.

Запалена від безводдя плямиста здоровенна кішка, що вже зробила пару ковтків, раптом усвідомила небезпеку. Рвонула вгору, проти не такої вже й глибокої води і сховалась за чагарником петлі ручаю.

Кендрі, як безпосередній начальник, вирішив зробити наганяй підлеглому.

- А якщо одразу не вб'ємо, то будемо півдня ганятись за підранком по пампі, чи що? - іронічно спитав він. - А як заповнюємо, то будемо знімати шкіру, а це час. Далі. Хто зна скільки буде ця гонитва за конвоєм і невичищена шкіра буде смердіти на пів пампи. Де у нас стільки солі? У конвоїрів собаки. То вони нас викриють зарані. А вбити навіть звіра, просто щоб вбити - це гріх.

Автор сказав би, що у десятника була прекрасна дикція, то сотник з задоволенням слухав рознос, радіючи, що освоїв місцеву інтерлінгву.

Через дві години риссю по пампі стало зрозуміло, чому ягуар навіть не поцікавився конями сотні. На путівцю - обгризені кістки десь восьмирічної дівчинки, судячи по шматкам світло-блакитного платтячка. Воно облямоване понизу мереживом, яке

відрізнить одяг гуарані від цілого світу. Мереживом нандуті. У ньому, у цій красі – весь генетичний код цього народу, як українського – у пісні "Туман яром, туман долиною". Побачивши, як побіліли лиця його червоношкірих, Данько зірвав з шиї бінокль (сам лив і шліфував), кинув Кендри і наказав крижаним і безапеляційним тоном:

– Доскач з своїми індіанцями до он-того одинокого дерева, подивиться, де караван полонених і як до них можна ближче і непомітно дістатися. Доповіси!

Подивившись, як без пам'яті мчить загін, нахльостуючи коней, зронив:

– Коні не винні!

Коли кавалеристи повернулись, розібравшись з місцезнаходженням каравану та трохи оговтавшись, кістки і платтячко негри та українці склали у додатково поглиблену западину, могутній негр Жозе, що виконував у сотні роль капелана, читав православні нагробні молитви. Одспівали, як слід засипали, поставили католицький хрест.

Трупи вони бачили по три щоденно. І мабуть не всі, бо гнались, а не вивчали місцевість. Валялись добиті діди, жінки. Що людоїдом дівчинки був ягуар, було безсумнівно, бо в обох америках тільки він був здатний розкусити, як волоський горіх, людський череп.

Лишивши коней на коноводів, по руслу сухої балки підібрались щонайближче до стану. Самий субтильний, Роке, переодягнувшись у національне, ще й замазавши його, зумів проповзти у табір. Треба було, щоб сильні полонені підтримали напад, а слабші тікали в сторону, протилежну атаці, аби не попадати під кулі та гарячу руку або взагалі не підіймалися з землі.

Від'єднавши індіанців, Данило жорстко переговорив з ними, сказавши, що йому не потрібен фарш із полонених, яких при нічній атаці завжди багато. Захоплені згодяться для обміну на своїх, таких же вояк, як вони, поранених панів-товаришів.

Захват конвою пройшло штатно, бою майже не було, інцидентів з добивання полонених не було зовсім.

1716. У травні, золотою осінню ще один загін бандейрантесів вийшов з Бразилії, на цей раз із Ріо. Всеволод голубиною поштою оповістив Костя і привів свої не чисельні збройні сили у бойову готовність. Лазутчики повідомляли, що то підкріплення на війну проти езуїтів у Парагваї, але береженого бог береже.

Гордієнко, стривожений очікуваною перевагою у живій силі ворога у війні повідомив свого кращого друга, дона Педро. Як вони здружились? Не знаєш, де заробиш, де проробиш. То ще під час перших переговорів у Буенос-Айресі він звернув увагу на свого однолітка, що прискіпливо і системно розпитував про Україну. Потім Кость, наче взаємно, розпитав все, що його цікавило у тутешньому житті.

– Абсолютно еквівалентний обмін знаннями, життєво важливі на суто академічні, – сказав дон Педро, посміхнувшись.

– Де ви вчилися, кабальєро? – спитав Кость. – І хто вам Кальдерон де ла Барка?

— В Університеті Саламанки. Драматург – брат прадіда. А ви де вчилися? У вас гарна латина. І що це за ім'я – Кость? Поганське?

— У Києво-Могилянській Академії. Це козаки переінакшили. Правильно я

Костянтин Гордійович Гордієнко.

Товариш відповів на повідомлення, теж голубом, що набирає загін і йде на поміч побратимам та індіанцям. Впевнившись остаточно, що додаткове вороже військо іде саме на захід, Кошовий перевів жонатих козаків на казармений стан, створивши сотні завіси, зняв паланкові полки та пів залоги столиці у похід і сам пішов на їх чолі на північний захід, де вороже підкріплення тіснило саме козаків Тетері.

Паланковий полковник Боривітер, якого Кость залишив замість себе на Січі, очікувано схопився за голову після проведення першого вчення по відбиттю штурму. З військом втекли кращі пушкарі кріпосної артилерії, пластуни — знавці оборонних дій. Відлаявшись, полковник послав шукати по хуторах де там доживають понівечені дойди у цій справі. Як не крутив Гриць поріділий гарнізон – для кругової оборони не вистачало. Збирався послабити паланки та взяти декілька сотен у них. Аж раптом підійшли кораблі корсарів. Агенти Всеволода назбирали та доставили на Канарські острови трохи більше півтисячі майбутніх козаків та поселенців. Корсари завернули туди і забрали людей.

Більше сотні використали собі на поповнення, інших привезли до запорожців. Гриць відпустив у графство десь сотню абсолютно не підходящих для військової служби чоловік. Інших — у гарнізон. В степу і хрущ м'ясо. Та почав повертати вахлаків у козаків.

9

1716. Ще роздумуючи над конфігурацією земель, що Тетеря виділив під графство, Всеволод лаявся подумки на всі заставки. Як захищатись при таких обводах? Але мовчав, визнаючи широту козацької душі.

— Брат ти мені? Раз брат – на тобі половину того, що маю.

Всеволод не був певен, що поступив би так само. Мабуть мурижив би ситуацію, чогось чекав, поки все і втратив би. Найголовніше питання виживання графства – реальний контроль території при жорсткий вимогах до національності населення. Щоб цього добитися, чимось звичним треба було поступитися. Після роздумів вирішив поступитись ідеєю, що типові слов'яни — землероби. А для гречкосія крім пари десятків гектарів, вода в річечці та деревина в гайку – і його світ сформований.

Тому в Європі вивчав відгінне вівчарство, конярство та верблюдовництво. Орієнтував агентів на персональну роботу з людьми, що мають досвід по організації товарного тваринництва, та їх вербовки.

Перебрав майбутніх поселян і виявивши більш-менш кваліфікованих спеціалістів: вівчарів, коноводів. Верблюдарство поки лишилось мрією.

Другий акт марлезіанського балету, тобто пригод попаданця у паралельному світі не міг бути схожим на перший за визначенням. Замість лялькових гір, квітучих левад, наче спеціально створених бути галявиною для дитячих пустощів та для заквітчаних клумб, — підсушений степ, добряче запилений влітку з окремими перекрученими вітрами, кутастими, наїжаченими колючками, наче підліток, деревами. Якійсь напівкримінальний інтер'єр, якому до лица ласо, боласи і пеони на конях. Можна й

татарина з арканом. Як сюди вписати українців? Те, що мануфактури та ремісники Ріо та Буенос-Айресу тут давали прекрасні шибки і скловироби цілком влаштовувало графа. Досить сто разів попечених (і кожного разу випадково) рук, пропалених штанів та інших принад скловиробництва. Гарячка молодості пройшла, треба й ремесло не таке гаряче.

- Вкрай рідке населення ми перекриємо напівкочовим вівчарством і конярством, - вирішив він. - Ніщо не є новим під зорями, просто треба вчасно і вдало використати те, що десь вже було. Вівці масово і швидко відкинуть тут ратиці, якщо здумають перейти на канібальський раціон. Бо людей тут практично нема. Зате отарі, яку обслуговує дві-три сім'ї, потрібні випаси, на яких би спокійно існувало землеробське село з двохтисячним населенням.

Погано тільки, що вівці для переміщення можуть використовувати власні ноги, тобто місцеві злодюжки можуть уганяти отари за кордон. Тому стимулювати розвиток галузі аж у півострівних округах з пампасами.

Миття шерсті не є проблемою, транспортабельність шерсті близька до ідеальної. Доста "видумати" на пару десятків років раніше прядку мюль-дженні та "літаючий човник" для ткацького верстата і Батурин-на-Тукурембо, стане таким собі текстильним містечком, а не тільки адміністративним центром.

Довгою дорогою до графства днями гуторив з людьми. Уважно всіх слухав, розпитував про все, інколи відповідав на питання. Переносив штандарт государя з корабля на корабель. Серед усіх справ сформував три бригади вівчарів та одну - коневодів. Коли все стихло з заворушенням, і знайшовся час, поплив з трьома атагасами та одним чабаном лівої руки, Дениском, зовсім молодим, але напрочуд метикуватим, аж під Санта-Фе, бо потенційні вівчарі знайшли, звичайно, у Фарані декілька господарств з вівцями, але це було щось, що деградувало до крайності. Переселенці з Атлантиди мали невеличкі партії молодих мериносів, але не віддавали ні за які гроші.

В закуплених у іспанців тої місцевості, куди відправились, у вівцях проглядалась хоч якась порода. Повертаючись, сплавившись за водою Фарани, пройшли естуарій та на східному торці держави повернули у найбільшу річку, яка від початку до кінця несла свої води по графству. Йшли вверх, поки дозволяли глибини. Нарешті зупинилися. На відстані по сім кілометрів поставили три стани (це була вже 15-та округа) . Тобто по чотири намети: сімейним (дітей не було): атагасу та двом чабанам, а підпаскам - один на двох.

Завезена порода стала середньою по якості між мериносами з Атлантиди і старопортугальською тубільною.

Всеволод мугикав мотив ще з того, допопаданського дитинства (в цей світ він появився одразу дорослим):

Вівці мої, вівці,
Вівці та й отари,
Хто ж вас буде пасти,

Як мене не стане, гей-гей?

(Михайло Гринишин)

Корній, один із атагасів, не мудруючи, спитав:

- Пісня про вівчаря, а я і не чув?

- Та ти з Полтавщини, а це галицька музика, — відказав Всеволод, — народна.

9

Першою реформою, яку затіяла княжна Уляна, приїхавши у Фарану та ставши главою уряду, була реформа кулінарна, а може й гастрономічна. Все це було приурочено до візиту віце-короля Перу Карміне Ніколао Каррачо, 5 принца Сан-Буоно, Гранда Іспанії.

Ви скажете: "Ти забувся, авторе! На східному краю віце-королівства іде неабияка військова кампанія. Які візити? Але курс Мадриду – не помічати нічого. Досить програної декілька років тому війни. І як апофеоз вдаваного спокою – візит Каррачо у Фарану.

Щодо гастрономії у Атлантиди, то виявилось, що не встигли маківки вітрил "Апостола Фоми" щезнути за горизонтом у напрямі Європи, а потім – у Фарану, як герцогиня поміняла все недільне меню герцогської кухні. Такі страви, як: "Бик, засмажений цілком на рожні; кабан чи вівця цілком на решітці або на грилі; м'ясо на шампурах і т.п." було майже повністю вичищено і замінено всякими кулінарними викрутасами. Протест Данька (Поки він там був) та Севи був відхилений.

— У своєму князівстві будете розпоряджатись.

— Та де ж батько держав на них трьох напасеться – не витримала Уляна;

— Щось мені здається, доню, всі троє будуть сидіти на троні, ще й дівчата десь поцарюють. З батька станеться.

Після обговорень, досліджень і мало не всенародного куштування дослідних зразків, одноголосно затвердили парадне, "амбасадорське" меню для графства, тобто страви, які кухня його величності може додавати до звичних іноземним гостям страв, не узгоджуючи ні з ким.

ДО АМБАСАДОРСЬКОГО МЕНЮ БУЛО ВНЕСЕНО:

СТРАВИ:

1. Асорті з домашніх ковбас;
2. Борщ "по-графські" зі свинячими реберцями з печі;
3. Вареники з м'ясом зайця в травах з берегів Такуарі;
4. Вареники з м'ясом, цибулею та сметаною;
5. Вареники з сиром, медом та сметаною або вершками;
6. Вареники з судаком під вершково – ікорним соусом;
7. Захолод з баранячих голів та свинячих кісток з добавленням коренів селери та петрушки.
8. Потапці з салом;
9. Просільне – страва, подібна до холодцю, приготована з солоної риби;
10. Сом запечений з грибами

11. Фляки – юшка зварена на коров'ячому шлунку, який ретельно очищають, варять 5-6 годин, потім нарізають соломкою і готують з приправами першу страву;

АЛКОГОЛЬ (З 21 РОКУ, А ПРИ ЗУСТРІЧІ ІНОЗЕМНИХ ПОСЛІВ ТА ДЕЛЕГАЦІЙ – ЗА ЇХ ЗВИЧАЯМИ ДЛЯ ВСІХ ЗАПРОШЕНИХ)

1 Всеволодівка з журавлиною;

2 Ульянівка з хріном та медом;

Всеволод махнув рукою на своєрідний гумор укладачів меню, зробивши вигляд, що не помітив, як алкоголь був названий на честь непитущих.

СОУСИ

Смажать подрібнену цибулю на олії або маслі, інколи посипаючи борошном, та розводять це юшкою, в якій варилася курка, і вершками.

Керівник сусідньої велетенської території мало не довів герцога до сказу. Спочатку він два дні розписував свою давню шляхетну родину. Всеволод і зацікавлено і терпляче слухав. Але коли він намірився розписувати родовід жінки (чи була вона в нього законна, МЗС щось інше повідомляв), то граф зірвався і день розказував про П'ястів, а на другий розчав було про Гедиміновичів.

Мабуть опам'ятавшись, принц завів річ про контрабанду і корупцію. Щодо контрабанди, то графству абсолютно нічого було завозити у віцекоролівство. Хіба що державна паперова фабрика почала випускати першокласний папір. Графство не було потрібно контрабандистам навіть як транзитне володіння, бо до їх послуг були тисячі і тисячі кілометрів питомого узбережжя Перу.

На питання про католицьких проповідників, граф, мило посміхаючись, сказав, що кожний православний, що поміняє віру, буде скараний на горло, а жінок накаже топити в мішках з гадюками. Князь відчув, як змокріла спина і затьохкало серце. Це ж смертельна небезпека для держави, якій від народження пару років.

Не вірячи своїм вухами, Уляна переводила погляд з можновладця на можновладця. По її очам можна було зрозуміти, що ось у ці хвилини від неї відлітає тепле дитинство у добропорядній, душевній сім'ї і над нею починають вити суворі вітри дорослості.

Основне питання – збройний союз проти Бразилії принц лишив без відповіді, заявивши, що навіть чутки про якісь домовленості приведуть до загострення відносин між Лісабоном і Мадридом.

Зіткнення з недержавними військовими формуваннями Бразилії було майже невідворотне, тільки коли? То треба вступити в союз з езуїтами, провінцією Ла-Плата та орієнтувати Єлизавету і у випадку відповідної інформації завчасно запросити допомоги. Тим часом були підготовлені документи про взаємне визнання, про режим кордону і т.п., що легалізували графство на континентальному рівні. Підписанням цих важливих папірців і завершився цей безпрецедентний візит.

З останніми кораблями на вимогу герцогині повернувся в Атлантиду Орест.

Він був потрібен, бо Сильвестра, як коммандора флотилії, погано сприймали європейські аристократи. Ні, герцогиня звела того у дворянство та зробила бароном. Але цього виявилось замало. То прийшлося переводити того міністром оборони. Крім

того, старшому пора женитись на якійсь німецькій принцесі. А таке у пампі не водиться. То завантажившись усілякою усячиною флот Ореста пішов у Європу.

Герцог, слухавши чергове повідомлення про кровопролитну війну між іспанськими добровольцями, езуїтами та португальцями, про участь в ній козачого війська, не повірив власним вухам, коли почув, що сотник Данило П'яст був поранений під Асунсьйоном.

- Мій син там?

- Так, - здивовано відповів розвідник. - Я думав, що ти, графе, сто разів це знаєш.

- Що з ним?

- Ногу кулею трохи зачепило.

- Поранений. Сину мій! - хлинуло батьківське серце на обличчя. - І давно він серед січовиків.

- Та майже одразу після заворушення у Батурині. Поїдьте до нього.

- Юрко! Ти у мене і військовий розвідник і дипломатичний представник. Кума каже, що кращій. Повинен розуміти, що ніякого бурхливого проявлення батьківських почуттів, та братання з Січчю не буде. І в Буеносі і в Сальвадорі відомо, що відносини між Військом і графством напружені. Військо Низове однозначно на боці Іспанії. Графство більш тяжіє до Португалії. От на цій ноті у цієї частині пампи царює мир.

- Так що ми, паяци на ниточках?

- Щось таке. Поки.

- Тільки не кажіть, що ми поб'ємо імміграцією. Сусідні нам народи у Європі живуть на березі океану, сів на судно, приїхав, все в одних володіннях. У нас треба брати переселенців у глибині континенту і у держав, які точно знають, що ми - антипольське і антиросійське явище.

- Більше того, подніпровські і слобожанські українці, здається, зачаровані велетенськими розмірами Московського царства і їм не дуже зрозуміло, нащо пертися за моря-океани, якщо є землі аж до Охотського моря, і все тверддю, яку українці, як сухопутний народ, дуже поважають. Приходиться спиратись лише на Правобережжя, Волинь і Галичину.

- Ну і чим же ми візьмемо?

- Чистотою побуту.

- Ну і фактор! Це як? Піп уже не приймає сповіді, якщо служка знайшов у волоссях прихожанки вошей, не хрестить дітей, не вінчає, якщо від людей тхне несвіжістю. Це ж обскурантизм, неприпустиме нав'язування людям не питомої для них поведінки. І в школах дуріють, і всі писарчуки. А ця вакцинація проти віспи. Католицькі попи взагалі кажуть, що ромашка-слід від щеплення на плечі - то знак сатани.

- Юрко! Яка остання епідемія була у пампі?

- Холера, Всеволоде Володимировичу.

- Як ти оцінюєш смертність від неї?

- Серед Індіанців Парагваю - два з п'яти захворівших, у іспанців один з п'яти.

- А у нас - жодного. Пили у госпіталі таку собі солонувату водичку. У нас

смертність дітей до трьох років у вісім раз менша, ніж у сусідів. Так що ми малюємо собі перспективу саме твоєю істеричною стерильністю.

- Знаєш, чого більше всього я боюсь у демографічній війні на виживання, – тоном, ніби він змінює тему бесіди, риторично запитав граф. І негайно відповів – добробуту у країні.

- Ну дійсний добробут для Фарани – скоріше мета, ніж поточний стан. От у Атлантиди ... Але чому...

- Бо жінка, що впевнена у здоров'ї своїх дітей, народить трійко і вирішить, що цього більш ніж достатньо, щоб хтось та стояв біля її смертного ложа, навіть якщо це буде нескоро. А для нас така фертильність – курям на сміх. Що робити?

- Треба заставити її народжувати далі. Ну... перебити дітей у війні.

- Спасибі за блискучі методи. Нам що потрібно, діти, як демографічний ресурс, чи процес їх народження?

- Всеволоде Володимировичу! Я наче зрозумів, куди ви хилите.

- Ну кажи!

- Ви мене відправляєте в Атлантиду, щоб я масово вербував молодь емігрувати у Фарану. А наші мамці, побачивши, що із шести дітей сусідки п'ятеро заїхало світ за очі, не будуть зупинятися і будуть запрошувати та запрошувати лелек.

- Ну ось, ти вже готовий міністр закордонних справ. Чуєш несказане.

- Ну Государ...

- Та що?

- Хіба Лідія Михайлівна поганий працівник?

- Надто хороший. Ану дипломат, що роблять з блискучими керівниками?

- Вішають?

- Це один з двох самих ходових варіантів. Другий – підвищують. І те, і те – вверх. Я сам явно не тягну як слід державний віз, герцогиня Уляна – поміч, але малувато. Тому буде кума єдиним заступником Головою ради міністрів і міністром ЗС. З охотки потягне. Завтра обнародують указ. Як трохи пристане – відізву тебе з Гольфстріму. Зарані думай про підміну. І ще. Якщо відчую, що для Ковалівни підвищення не буде завтра новиною, я тобі пику начищу. Ти ще курча. Я тебе сантиметрів на тридцять вище і на півсотні кілограмів важче.

- Тю, краще б не казали. Може у неї інтуїція неймовірна чи в спецслужбі свої інформатори є. Зуміла ж здобути у Сальвадорі доповідь їхньому королю про нас. Буду без вини ...

- Не прибіднюйся, ти там теж славно покрутився.

У Батурин по настояноу графа привезли на лікування Данила. На переправі через Утугвай валка возів з серйозно пораненими зустрілась із видужавшими козаками. Серед них був вже здоровий Матвій Турпан. То відбулася, автор сказав би, ніби планова ротація. Тільки в якому комп'ютері той план зафіксований, хотілося б знати.

Через декілька неділь стало відомо, що ворожі війська відійшли вглиб своєї території.

Вирішивши, що після такого кровопускання бразильські бандити заглухнуть хоч на пару років, Всеволод вирішив податись у Європу. Через Атлант-сіті. Треба було зарані підготуватись до спекуляції Ло.

1717. Перед новим роком граф зрозумів, що попередні 12 місяців були для народу графства безподійними, тобто тим роком, у які саме і будується добробут людей та міцність держави. Тепер знов треба було ставати стрілочником і перенаправляти історію на нову колію.

Залишивши графство на Уляну та Лідію, взявши на корабель незрівняні тканини нечисленних індіанців графства, миту вовну для мануфактур Атлантиди, прекрасне взуття з майстерень Хаїмів (з натуральної шкіри, звичайно, іншого тоді не було), хутро тутешньої звірини та прихопивши ще блідого Данила, ступінь поранення якого першовісник добряче применшив, хоча нічого не було відрубане, граф направився на північ, у Атлантиду.

10

Плоскодонки, спустивши чотирикутні вітрила, тихо підгрібали до риболовецької пристані. Біля неї стояла череда глибоких бричок, пристосованих для перевезення навалом свіжої риби. Вони, згідно розпорядження герцогині, не заливали дороги до рибопереробного заводу і та поступово відмивалася дощами від рибного запаху. Дужі портові докери вихоплювали з рук рибалок корзини і опорожнювали їх у вози. Шаланди підходили і відходили. Коли вивантажилась остання, граф підійшов до краю пристані. Шкіпера шаланди він пам'ятав в обличчя, але ім'я чи то забув, чи то не знав.

- Що ловиться? - поцікавився.

- В основному йде блакитний тунець.

Як же ти ..., - Всеволод зупинився, не знаючі як сформулювати, щоб не зачепити людину.

- Від землі щось одвернуло, - сказав шкіпер. - Віддав її старшому, він вже оженився і відділився. Маю свиней, корову, птицю та город. Тут теж не мед, важкувато. Але цікаво.

Як нетривалий пробіск між густі хмари не може негайно нагнати жару на місцевість, так і ця зустріч не роздмухала вогню бажання у ні у Єлизавети, ні у Всеволода. Позаду була відсутність, попереду - швидке розставання. Вони не бажали спалити на попіл забуття цей день, як це було по молодості, вони писали на жорсткий диск пам'яті кожен рух, кожную лінію тіла один одного, щоб передивлялись подумки потім цей персональний інтим-фільм у одиноких покоях з державною охороною. Ліза вже не була розпеченою до сизого сталевую статуеткою. Вона палала чорним вогнем Мордору і була крижаною скелею, що могутньо коливається разом з предвічним океаном.

- Хоч це для нас двох, - думав Всеволод. - Бо як казала жінка румунського царя Михая (приблизно) "Весілля, загибель в теракті, народження нащадків у царів - все це для плебсу розвага, легеньке відволікання від сірих буднів".

Вони береглись від випадкової вагітності, бо для стійкості династії нащадків було

доволі, а ситуація павуків у банці – не те. Ох, і тяжка ти, шапко Мономаха! Хоча більшість, мабуть, помчала би її одягати, буде така можливість.

Правителька Атлантиди і керівник Фарани втекли від власних бажань у Гербову залу палацу Мусонів. Це мабуть були найбільш таємні міждержавні переговори в світі, бо про них знав тільки караул за дверима. Урочиста офіційність приміщення остаточно остудила дурні любові вже й не молодій парі, що не бачилась пару років. Пора було займатись державними справами.

– Давай, Лізо, заглянемо на сто років вперед. Не здивована посилом?

– Та ні, мєнджувати століттями, як циган сонцем, якраз нормально для фундатора.

– Що це за фундатор ?

– Так тебе називають у підручнику історії князівства.

– Полиши писане тому, хто написав. Історія починається тоді, коли вмирають основні діючі особи певного періоду, ну хоча б відрікаються від престолів чи відходять від політичної діяльності. А поки це в кращому випадку аналіз поточної ситуації, у гіршому – підлабузництво.

– Або коли вони зникають бозна куди, дійсно відмовившись од престолу. Лекція професора П'яста у Краківському університеті вислухана і обговорена. Давай до справи.

– Іспанія вже пережила свій золотий вік. То десь через століття вона розсиплється. Яка форма правління буде у американських шматках імперії?

– Вважаю, що республіка.

– Чому?

– Бо місцева аристократія не сформована і не визнається. Її поповнення місцевими талановитими та відважними людьми не відбувається. Навіть діти вже знаних родів, народжені в Америці, вважаються за ніщо.

– Так, ці з'їхавши з глузду від пихатості пенінсуларні гранди вважають що якщо левиця окотилася у пташнику, то її кошенятко – гусеня.

– Нема аристократії – нема єдності великих територій, бо простолюдини так далеко, як велика держава, зазвичай не можуть бачити. Надто відсутність коштів і освіти не дозволяють.

– Думаєш, віце-королівства розсипляться на купу республік?

– Так. Ще й англійські колонії – це вже зараз готові республіки. Значить монархічні Атлантида і Фарана будуть двом континентам як сіль у оці. Навіть поява тут парламенту не допоможе. І десь тут, а не, скажімо, в Азії, буде українська імперія – головний подразник.

– Що ж робити, графе?

– Необхідно зробити віце-королівства хоч псевдо, але монархічними. На початок треба витягнути якихось Бурбонів у Новий Світ. І боротись за те, щоб аристократи були єдині в своїй якості. Ну хоч добитись, щоб дворянство, дане тобою і мною, визнавалось як повноцінне, і іспанськими, і французькими Бурбонами. І давати його дійсно благородним, сильним, сміливим і розумним людям. Далі добитися рівності дворян

європейської метрополії та американських колоній.

Вичерпав тему, монархи розійшлися. Уже на порозі Всеволод знайшов собі подумки аргумент на користь монархічної форми правління. Громадяни республіки, які це читають, звичайно дивуються на пряму думку, які продукуються тут. Бо прямо або неявно виховані на книзі графа Толстого О.М. "Петро Перший", а там цар такий "пролетарі всіх країн єднайтесь", що, думаю, на теренах однієї сьомої суходолу Землі, жодний токар чи пекар шостого розряду так і не проявив такої пролетарської свідомості.

Здається більшість подій альтернативного світу, який вивчав Всеволод у нуль-світі, відбувалась у монархічних державах, якщо в опусі взагалі вказана форма правління. Тобто це відповідає якоїсь дуже глибокої потреби людини. Бо у світі, який покинув граф, реально монархій було мізерно мало.

Автор показує, що герой повісті є монарх, діє як монарх і вишукує аргументи на користь цієї форми правління. Тому його доля скоріш усього повинна відрізнитись від долі одного інфантильного європейського короля, який перейшов на республіканські позиції і заплатив за це на гільйотині своєю головою та головою дружини.

Ліза молодша вчилась у Лізи старшої вишивати листвою, була спітніла та набурмосена. То батько розсудливо обійшов її стороною та подався дивитись лоша, куплене для Севи-молодшого. Вороне, чистокровної англійської породи.

Після обіду Всеволод пішов вихлюпнути своє незадоволення доморощеному псевдоісторика. Тим оказався один з його кращих учнів Нестор Негримайленко. І хто це жартує іменами? Системники чи сам Господь.

- Що ж ти на живу людину вже епітафію написав? Може я такого натворю, що прийдеться написати Всеволод перший, злодюга.

- Ваше сіятельство! Государ! От де ви натворите біди, у тих державах нехай віддають вам заслужене. Я ж писав і буду продовжувати писати історію Островів.

- А не боїшся моєї реставрації?

- Ні.

- Чому, тільки коротко.

- При твоєму правлінні ми все мчали до майбутнього, при тітоньці Лізи ми в ньому знаходимось.

- Та й що, назад не примете?

- Чому? Як законного чоловіка герцогині і як питомого поселенця.

- Безправним принцом-консортом. В'язати віники і робити скляні шибки? Ростити помідори та цибулю з часником?

- Чому? Вчити людей на всіх рівнях і гнати науку та технології вперед Тільки відірвати мені голову чи натворити чогось Єлизавета Велика не дасть.

- Ну що, Всеволоде, засватав царівну? - подумав граф. - Рубав би сосонку по собі, може інакше було б. А цього. Навчив на свою голову. Нехай. Історія нас розсудить.

декілька місяців розмова з королем у Ескоріалі йшла про Філіпа, інфанта Іспанського, який народився у 1712 році і, у історії базового світу, вмер від епідемії у 1719 році.

Прохання Всеволода віддати інфанта Філіпа на виховання у Атлантиду прозвучало як грім серед безхмарного неба. Розмова набула сумбурного характеру.

- Що ще треба зробити, крім того, щоб віддати католицьку дитину, дитину суверена іспанської імперії у некатолицьку країну

- Ми ж васали католицької Франції і наше військо запорізьке доказало вірність Бурбонам.

-І ще що треба зробити?

- Віддайте нам на виховання.

- Чому?

- Бо щось не те, наче рідний і однойменний братик скучає і тягне його з цього світу. А у нас чомусь той не захоче цього.

- Де і коли це ви придумали, Всеволоде?

- Приснилось у кафедральному соборі святої Марії в Толедо. На днях.

- Ти знаєш що таке свята інквізиція?

- Начувся і бачив у дії. Але загальним християнським принципом є віра в можливість чуда та пророцтва.

- І на яких умовах?

- Самого і без нікого із почету. Тільки два католицьких священика. Ми займімось здоров'ям тілесним, вони – духовним. Для політичного розкладу мені потрібно, щоб він був добрим католиком.

- Я знаю про звичаї твого двору більше, ніж ти думаєш, такі собі складуви-модистки. Спартанці, ченці-нестяжателі, непитущі і некурящі. Причому обоє з королівських та царських сімей. Думаєш, чому ніякий іспанський собака досі не гавкнув у сторону Островів. Причин декілька, але і тільки що названа – не остання. Чи не пожене Єлизавета Московська нашого Пилипка свиней пасти.

- Та не пасемо ми свиней, нема такого звичаю. Тримаємо у сажах.

Герцог попутно згадав весь цей епізод. Герцогиня як побачила свіню на вулиці, яку гнав пасти дядько, який ще й ляпнув "московка", побіліла вся, князь рядом якраз йшов, кинувся, а вона сказала "хай я сто разів буду московка, але свинопасами керувати не буду". Княгиня не дуже любила самотньо ходити по вулицям, то кривдника з довгим язиком, що двічі кинув образу їй у спину, швидко вирахували і віче виписало тому нагаїв. Князь просив у віча "поле" за образу, збираючись добряче відлупцювати цього нахабу. Але селищний отаман, який вів віче, сказав:

- Єхидний і жалюгідний чоловічок, це доволі поганеньке створіння, коли ти почнеш його ганяти по полю, викличе співчуття. А воно треба? Краще від імені держави ми відшмагаємо язикатого. Та й квит.

А щодо вільного випасання свиней, то князь таки заборонив це. На той час діяло дві заборони: на побудову млинів-вітряків та ловлю риби з довбанок в океані. Тільки з каное аравакського типу. Небагато. То люди, побурчавши для порядку, змирились.

- Ну тоді відправить кіз з коровами на толоці пасти. - Звучання цього іноземного слова "толока", без скупчень приголосних сподобалося Філіпу V і він пояснив: Збірне, об'єднане з сусідами стадо, яке пасуть по черзі на суспільному полі.

Відмінювання в іспанській мові відсутнє, тому не було важкого для кастильців звука "ц".

- Ну і що? Святий Франциск Асизький схвалив би. Ви стільки знаєте, наче у нас були. Поле - толока, кожний двір відбуває череду.

- І наскільки до вас?

- Щоб пройшов 1719 рік, щонайдалі.

- Ну добре, скажімо до 1721 року. А далі?

- Повернення до Мадриду і навчання, чи що ваша величність передбачить.

- Так-так, і буде страждати інфанти по якійсь з дочок Єлизавети. Кажуть, що вони гарнесенькі. А далі?

- Вони для нього підстаркуваті і розбігуться раніше, ніж він почне поглядати на дівок. Інфанти, для якого земна півкуля, яку відкрив Кристобаль Колон, майже рідна, - прекрасна кандидатура для віце-короля Нової Іспанії

- А не простіше відправити Філіпа у Мехіко?

- Простіше - не найліпше, ваша католицька величність. Ми збираємося з дня на день відвертати його від його жеребу. І зможемо, я вірю віщому сну. Навіть якщо на троні буде весь час Єлизавета - і від неї пропозиція у силі.

- Еге, та ти готовий об'єкт для інквізиції. Знов видіння? Ні, ти не такий дурень, щоб без огляду підставлятися. Так-так, рокировка герцога у довгу сторону. Ми вимагали, щоб між річкою Утугвай і Куртибою було графство і думали, що там буде графство на чолі з Орестом, з головним міністром цим, чубатим...

- Костем Гордієнко, ваша католицька величність.

- Так. Але щось тут є, незрозуміле. А незрозуміле лякає. Ти можеш поклястися, що це не направлене проти моїх володінь.

- Клянусь Покровом Пресвятої Богородиці.

- Ладно. Ні, відсмикни ще на п'ядь фіранку над своїми задумками, ще трохи. Бо на невідомість відповім силою.

- Спробую. Я хочу оволодіти землями, де нема зовсім християн і зовсім нема держав.

- Патагонія? Нова Голландія?

- Ви знаєте про Австралію?

- Ось як ви її називаєте. Повідомили секретно з Філіппін. Ну, якщо ви збираєтесь підсидіти Нідерланди, то коли почнеться активна стадія - я вам допоможу. Я їм нічого не вибачив. З такими далекоглядними планами маєш повну підтримку Іспанії в створенні свого графства.

- Все ж повернемось до початку. Пожалійте дитинку, ваша величність.

- Хоробра ви людина, Всеволоде. Імперія ж вас розтопче, якщо це видіння неправдиве, бо в дійсності наслане ворогом роду людського. Забудьте все! Негайно! І

тримайтесь усі П'ясти щонайдалі від інфанта. Це вам по доброті кажу. Щоб не подумали придворні, що це ви навели хворобу. Взагалі, вам повезло, що розмови про вас модні далі нікуди.

- Підкоряюся. Негайно зникаю з Кастилії. Але на краю свідомості...

- Закрита аудієнція завершена, графе, - король піднявся і пройшовся по червоному килиму до вікна.

Вийшовши, князь ще раз проаналізував почуте. По-перше, коли притисне - пришлють. По-друге, відчують правителі у подружжі П'ястів рівню за походженням. Але якихось кращих. Чистіших. Справедливіших.

Як же це допомогло колонії! Але скажи плебсу, що в даних історичних умовах безумовна знатність походження інколи дорівнює бойовій ескадрі - розірвуть. Коли Адам робив у полі, а Єва пряла - де були дворяни? - скажуть. Людина оцінюється тільки її здібностями, добавлять. Ніхто, звичайно, з глузду не з'їхав, щоб таку анти демократичність і неточність (знатність та законність династії) пропагувати, як спосіб захисту держави. І не таких знатних по світу пускали. Але інколи... деінде... над дивною загадкою недоторканості Атлантиди трохи піднялась завіса імлі.

Філіп таки прибув і пробув у Атлантиди з 1718 по 1725 рік. Дружив з Всеволодом молодшим та Єлизаветою Молодшою, старших дітей герцогів сторонилося. Але чомусь негайно виїхав у Іспанію після коронації свого товариша, Всеволода Другого.

У 1734 році інфант змінив Хуана де Акунья і Берхано на посаді віце-короля Нової Іспанії і займав її до своєї смерті 5 лютого 1760 року. У 1738 році взяв заміж Христину, дочку Ореста. Кортеси не визнали шлюб рівнородним, то морганатичний шлюб, хоча і дозволений батьком, заклав інфанту дорогу до загально іспанського трону.

12

Повернемось до 1717 року.

1717. 12 травня 1717 року була середа. У звичайному одязі парижського містянина цар йшов по набережній й Сени, раптом зустрічний в одязі капітана першого рангу Франції, тільки з якимось дивним гербом, що нагадував кібчика, яких він вдосталь бачив біля Брацлава або Азова. Але ж вони у Франції не водяться. Зустрічний зняв головний убір та схилив голову:

- Граф П'яст, чоловік Вашої сестри Єлизавети.

- Ти ж за океаном, - здивувався цар. - Ох і непрості ви люди, раз знаєте, що цар Петро йде по такій-то вулиці Парижу. Кажі одразу, нащо вийшов на мене.

- Петро Олексійовичу, дозволю купувати кріпаків-малоросів та засуджених злочинців — малоросів для виводу в заокеанські володіння П'ястів.

- Ні. Казні хоч скільки грошей мало. А бунтарям спокуса - якщо заколот не вдасться - попаде у ваші теплі краї. Як там Ліза?

- Нормально.

А діти?

- Орест командує флотом Атлантиди, Данило тут, сотник у Заокеанській Січі, привіз женихи. Всеволод біля мами, допомагає в управлінні та варить скло на гуті.

Дівчата біля мами. Царю Петро Олексійовичу, ну зжальтесь над окаянними, віддайте їх нам.

- Все продумаю ще раз. Доброго здоров'я, родичу!

- І вам також, ваша величність

Коли усата пика шваґра пропливла мимо, Всеволод відчув прилив сил. Саме ради гормонального струсу він показався на цій вулиці. Він знав, що комплексує перед величчю цього чоловіка, його дій і підсвідомо хотів би мати його на своїй стороні. Навіть одруження з Єлизаветою було частиною цього комплексу. Бо ще ближче підійти до ідеалізованого ворога він не міг.

Ще він комплексував з приводу поляків. Він так їх відштовхував, наче один-єдиний поляк у його державі одразу зведе його народ до рівня недодержавності, меншовартості. "Варшавський попіл, грязь Москви – ось що такеє ваші пани", – і у цей раз згадав Кобзаря. Може далі історію будуть робити люди з кришталево чистою національною свідомістю, що не реагують ні на силову перевагу сходу, ні на інтелектуальну – заходу, а поки її буде робити він – українець – попаданець. Буде підганяти історію обухом сокири на таке місце, де українці – славно і достойна частина земного універсуму. Саме універсуму, а не універсаму. Не підправляй знову, комп'ютере! Кожному свої задачі.

1717. Побачення з Петром, як і очікувалось, викликало прилив лютої готовності до діяльності. Ти йдеш до імперії і у мене вона буде! Тільки підготую умови для її створення. А для створення держав, як відомо, потрібно три речі. Золото, багато золота, і, нарешті, дуже багато золота. Імперію збирався заснувати в Австралії (життя внесло різку поправку). На цей раз проблему рекрутування поселенців цілком віддавши на агентів, граф кинувся налагоджувати інфраструктуру майбутніх операцій. Діяти треба буде блискавично, бо тонна золота, наприклад, ще той гарячий пиріжок. Тому він вивчав доброчесність та платоспроможність банків, якість роботи кораблебудівників, які маєтки у З'єднаних провінціях та Франції продаються і на яких умовах, як стрімко передати гроші агентам по поселенцям. Навіть сучасні технології виробництва, бо хтозна коли вибереться надовго у Європу. Де можна, укладав прелімінарні угоди чи підписував декларації про наміри, задіявши свої знання права, отримані у Паризькому університеті. Налагодив стосунки з однокурсниками по альма-матер. Навіть навчився танцювати новітні танки і був на асамблеях, щоб розібратись, хто є хто. Так пройшло півтора роки.

Нарешті графу повідомили, що із заокеанськими товарами у Гамбург прибула ескадра Ореста. Всеволод і Данило направились туди на незмінному "Апостолі".

Зустріч братів була бурною та сердечною, Ореста з батьком – стриманою.

-Раз хоче продемонструвати свою дорослість, значить у души дитина, – визначив Всеволод, та зайнявся реалізацією товарів, привезених бригом з-за океану. Бо той не стояв прогулянковою яхтою у порту, а мотався по Атлантиці. Потім вислухав Ореста про велике почуття до Шарлотти Амалії, вияснив, що та – зовсім дитина. Потім сердито сказав:

- Оресте, не по чину береш. У Німеччині півтори сотні князівств. І в кожному другому є Софія Августа Фредерика на виданні. Рубай деревце по собі. А дім Ольденбургів - це заповідник для полювання женихів з імператорських домів.

- Щось ти плутаєш, батьку. Які імператори? Ну хоча б заручини.

- Заручини - у її 16. Хоч і весілля на наступний день. Якщо до того часу не передумаєте. По законам герцогства ви тоді будете обидва дорослі.

Потім Всеволод згадав, що зять — імператор Росії для данців - це у майбутньому, та чи й буде воно, і пообіцяв побувати у Копенгаген та подивитись на ту обрану дівчинку.

- Починається плутанина у династії, - з досадою зміркував П'яст. Діти старшого сина не будуть найстарші у своєму поколінні. Розторгувавшись і скупившись, "Апостол Хома" на пару днів раніше Орестової ескадри пішов у Америку. Орест взяв на борт колоністів у Атлантиду та товари для купців Нового Орлеану і Атлант-сіті і теж покинув стару Європу.

1718. Тим часом Гордієнко з тривогою спостерігав за падінням громадянської дисципліни у сусідній Фарані. Уляна, звикла бути за могутніми фігурами своїх братів, явно не тягнула на місці першої особи держави. Бали, концерти, відкриття бібліотеки з вільною видачею книг поселянам, ідея оперного театру, що благополучно провалилась - це було б прекрасним оздобленням держави сильного государя. Ну нехай такого пана на престолі як Всеволод, який, гіпнотизуючи своєю самовпевненістю та псевдо демократичністю, заставить кого завгодно на межі сил виконувати свої обов'язки.

Ні, бал сам по собі - прекрасне місце для керування країною неформальним чином. Але Костя добивало те, що і на балу вона говорила про Європу, про нові цікаві книжки, драматургію, музику. Навіть збила з пантелику свого міністра закордонних справ, що тепер кружляла у безкінечних танцях з своїм чоловіком, міністром промисловості та торгівлі.

Як сказав би самоусунувшийся правитель: перші особи танцюють, але держава закисає на місці. Обивателі Батурина із заходом сонця закривають ставні і дрижать за ними. Запрошені на бали наймають охорону, щоб вночі проїхатись по місту. Ремеслами займатись не можна - обкладають поборами бандити. Міська стража по заходу сонця боїться виткнути носа з відділків.

Шифрованим листом Бондаренко звернувся до графа, той у відповідь дозволив вмішатись у ситуацію. Поїхав з офіційним візитом у Батурин-на-Тукурембо. Прийняли його у прекрасно збудованому Стрілчатому палаці. Автор має слабкість до цього виду будівель і десь далі опише це кам'яне чудо в пампі. Але тільки через чиїсь більш добрі очі. Бо під розлютованим поглядом старого воїна чарівні камені замку мало не плавились.

- Не для цього бардаку я клав козаків, завойовуючи цю благодатну місцевість, не для цього відривав від серця і від держави козаків по-братськи половину земель, - настирливо стояло у Костя у голові.

Коли кошовий, між іншим, достатньо дипломатично, виклав на прийомі все, що його непокоїло, Коваленко заявила, що це недоречне і грубе втручання у внутрішні

справи незалежної держави. На що знавіснілий Кость відповів:

- Государ будував форти, а не палаци. Якщо дві гармати з якогось форту відсалютують сімома пострілами свої правительниці, то я визнаю ваше право на суверенітет. Бо порох пропили, офіцери сидять у тавернах, а солдати крадуть на базарах або з городів.

У Уляни вистачило здорового глузду не кидатися об'являти війну, а й справді подивитися, у якому стані справи. У першому форті тільки три солдати на другому ярусі вежі. Підняті, вони доповіли, що не знають де особистий склад частини, не мають уявлення, де комендант форту, тверезі, бо нема на що пити, голодні. У другому форті командири щось відзначали, то, хоча і п'яні, були на місці. Десь нашкребли порошу, але одну з нечищених гармат розірвало при третьому пострілі. Ніхто не постраждав, бо кошовий командував обслузі тікати при кожному пострілі. Заплакана Уляна і помітно присмиріла Лідія Михайлівна згодились на заходи, що пропонував кошовий. Єдине, на що не пристали - на заміну Юхима Матвійовича, голову відомства охорони корони.

- Непокора в країні має однозначний побутово-карний характер, нема навіть натяків на щось політичне, ні страйків, ні, слава богу, спроб заколоту, політичних вимог і тому подібне, - наполягала Коваленко, прекрасно розуміючи, що передача цього відомства під закордонне управління означає вже повну втрату реальної незалежності.

І ось зараз у січовій залозі перед Бондаренком стояли давні друзі-ліцеїсти: полковники Грицько Боривітер, Деркач Павло, начальник артилерії залоги Зимняк Семен, курінний отаман Канівського куреня Кібчик Пилип, сотенний Орябок Максим, Не було Матвія Турпана - загинув, і Ігната Галагаза, що став Генеральним Обозним та освоювався у роботі. Старий Обозний помер на 73 році життя.

- Треба вернути до більш-менш пристойного громадського порядку сусідню державу. Ви всі будете на силових посадах у Фарані. Список узгоджено. Я добивався, щоб було як на Січі - вбивцю закопують живцем разом з жертвою, але Уляна Всеволодівна і Лідія Михайлівна сказали, що вони теж поплигають у тую могилу. Так що у Фарані є указ про смертну кару через повішення за бандитизм і вбивство двох і більше чоловік. Семене, ти як Генеральний прокурор, прийми це до уваги. Максиме, каторга повинна давати встановлену добову норму кам'яної солі. Григорій, влаштуй командному складу сухопутних військ купання у крижаній воді. Я не говорю образно. Просто накажи лізти у льодяну воду. І понижуй у званні жевжиків, що пробрались на стройові посади.

Після таких куртуазних речей, автор все ж набрався хоробрості і ми, попри неприйняття Костя, вернемось до побудованих за правління Уляни Кафедрального собору і Стрілчатому палацу. Проект обох будов був розроблений тими ж особами, що й Палац мусонів у Атлантиді ще у рік, коли влада графства стверджувалась на цих степових теренах. Треба було тільки прив'язати проект до місцевості і наявних будматеріалів. Потім ансамбль був затверджений Всеволодом. Далі йшло (по можливостям державної скарбниці) завезення матеріалів. Про "сполоханий табун кобилиць" (термін Онуфрія, по назві статуї), тобто колектив архітекторів та малярів-

живописців, що виконували проект, автор з усіх сил нічого не скаже. Бо вийде "Брежнев – другорядний державний чиновник часів співачки Пугачової". Мабуть треба твердити, як мантру, що темою тетралогії є становлення Династії і Держав Української Співдружності, все інше – в разі потреби і дозовано.

Ірина Всеволодівна, після від'їзду графа повністю припинила фінансування всієї держави, гроші і зусилля всієї небагатої країни були кинуті на будову двох приміщень.

Навіть якщо врахувати слушну думку Костя про "небачене безумство юної панночки", яку автор вичитав у його спогадах, новобудови вийшли достойними бути матеріалізованими монументальними символами держави. А багатофігурна композиція картини "Заколот при заснуванні", де козак вже вирвав ніж у того, хто розрізав його пута, а граф вихопив шаблю, та статуї у дворі палацу "Коняр переймає сполоханий табун кобилиць" довершують образ країни. Але досить.

13

1718. Повернувшись з Бостона, Орест відразу направився у Палац мусонів, хоча недолюбливав це помпезне творіння духу укрів, які тоді щойно отримали перемогу. Великий дух малого народу? Може манія величі? Мати вже казали:

– Добре, що по розкладу батька ти станеш графом Фарани. Кінні варвари у вишиванках, що пасуть у сухому степу незчисленні стада. Коні. Корови. Вівці. Скотар, на жеребці, що летить до прудконогих телят, які рішуче подались у шкоду. Кровава піна з вуздечки коня. Гвалт сторожових псів. Ось твій народ. Від невеличкості Атлантиди тебе поки спасає те, що ти вічно в океані. І пампа — нічим не згірш Дикого Поля далекої землі пращурів.

– А шкода – це рясна, соковита поливна кукурудза, а далі, на богарі – море соняшнику і гарні озимі. Хазяїн, звичайний куркуль з укрів Атлантиди, теж вже мчить на бідарці від водопідйомного вітряка, лаючи всіх табунників, скотарів, вівчарів свинопасами.

– Заодно дістається і молодому графові, що носить по ковилам з напівкриміналітетом, не шануючи статечності своєї посади.

Негоція білими рабами давала непогані бариші. Поставив порядний Аскетичний палац, куди негайно перебрались, подалі від маминих прискіпливих очей, сестрички Оленка (потім – на канікули) та Лізонька. Воно на Островах від материнського контролю нікуди не втечеш, але все ж вільніше. Біля герцогині лишилися двоє серйозних, збалансованих хлопчаків – принци Пилип та Всеволод. Коли мати відправила на навчання Олену, Ліза все одно не вернулась, чекаючи сестричку на вакації у Стрілчатому.

В Бостоні були швидко і якісно побудовані чотири нових шхуни для герцогства, пристосовані для вантажних перевезень. Раптом англійські і голландські капітани — торговці чорним товаром, у деякій кількості і злагоджено перейшли на білий товар, бо це було також вигідно та ще за ними не ганялись по всій Атлантиці скажені пірати –запорожці.

Миттево зрозумівши зміну кон'юнктури (про таку можливість декілька разів

толкував батько) Орест завантажив діловою деревиною весь свій, величезний на ті часи, флот. Ділову деревину, розпущену на дошки лісопилками Масачусетса в основному складав білий дуб, але кедри, каштани і чорний дуб, які однозначно годилися для підводної частини парусників, також складали значний відсоток. Було завантажено і трохи модрини. Розторгувався із старих кораблів у Голландії та Гамбурзі. Чотири нових кораблі просто розвантажились у Нормандії та пішли через Канал з візитом у Данію.

14

У Північному морі, десь перед Скагерраком укри напорилися на шведську ескадру. По жовто-блакитним прапорам шведи зрозуміли, що перед ними – майбутній зять Фредерика 4-го. Принц наказав гнати щодуху, благословляючи те, що не взяв з собою жодної старої калоші. Ті кораблі розвантажувались у З'єднаних Провінціях. Вироби бостонських корабельних майстрів показали ще невідому світу американську якість і доволі скоро найшвидкохідний корабель шведів почав танути на горизонті. Було вбито троє матросів, один помічник капітана. Повідомивши герцогиню про інцидент попутними кораблями, Орест вернувся у Нормандію і зайнявся капітальним ремонтом ненових шхун (між іншим, витриманою деревиною, обмінаною на привезену, і місцевими спеціалістами).

Після того, як прийшли три орендовані кораблі з салом, солониною та борошном у трюмах та деякою кількістю добровольців на борту, згідно указу Єлизавети була об'явлена війна Швеції. Іншим указом капери її величності із всього океану стягувались у Північне море. У 1717 Петро добився того, що Франція відмовилася від союзу зі Швецією (це коли його бачив Всеволод). То вступ у війну якоїсь Атлантиди, що сприймалась як маленький заокеанський клеврет Франції, було зрозуміло як певне вибачення перед анти шведським альянсом. По рекомендації Всеволода, запорожці прорвались у Балтику, а державна ескадра Атлантиди зайнялась патрулюванням берегів Норвегії. Оськаженим лютим 1718 року об'єднана дансько-укрська ескадра під загальним командуванням Ореста зчепилась з шведами на траверсі міста Мальме. Більше у протоках та за проточних землях в цій, Великій Північній війні шведські кораблі не бачили.

Весною прийшли від Уляни з Фарани у воюючу і голодуючу Норвегію зафрахтовані кораблі з деяким поповненням і зерном. Північ країни боролась, хоча ще у 1716 році була захоплена шведами Християнія (головне місто Норвегії). Але поряд прикордонні фортеці Фредриксхальд та Фредрикстен продовжували опір. Кораблі Атлантиди направились для їх деблокування. Страшний шторм поламав три кораблі ескадри. Капітани викинули кораблі на берег. Під захистом артилерії ескадри із цих екіпажів був створений штурмовий загін. Командування Фредриксхальду вислало посилену транспортну експедицію, якій вдалося вивезти у фортецю артилерію та збіжжя з кораблів під прикриттям вогню з кораблів, штурмового загону та власних сил.

Заспокоєний Орест вирішив, що з поповненням фортеці точно протримаються і відправився бомбардувати Християнію. Довго, дуже довго, місяці, крутився, як вовк над

салом у капкані, крутився принц біля головного міста Норвегії, промацуючи вогнем корабельної артилерії всі напрямки. Ні, ні, знову ні. Тільки людей покладеш. І ледве у жовтні, взявши придані данські війська на борт, зрозумів, що операція можлива. Був поранений у ногу і плече при десантуванні у грудні у той самий день, коли біля Фредриксхальду був смертельно поранений Карл, король шведський.

Бій на палахах між королем і принцом, в результаті якого Карл двічі поранив Ореста, а той заколов супротивника – нічим не обґрунтований історичний анекдот. Вони були поранені приблизно в один і той же час, але між ними було не менш 400 км відстані. І взагалі, у обох вогнестрільне поранення.

То Норвегію укри звичайно остаточно визволяли, але під орудою принца Кристіана, майбутнього короля Данського і Норвезького. Після смерті короля шведи практично відводили війська, так що визвольний похід вийшов не дуже кривавим. А Орест у копенгагенському замку попав під повну опіку принцеси Шарлотти Амалії, яка трошки подорослішала, коли привезли перераненого нареченого. А все ж була дитиною, яка старанно і самозабутньо бавиться у дорослу жінку, чоловіка якої важко поранено. Рани не були надто небезпечними, то Орест охоче грався у нещасного страждальця. Йому було затишно.

Запорожці під орудою адмірала Нечуйвітра перевернули Балтику у Кариби, не забуваючи забезпечувати флот Атлантиди біля Норвегії різними смакотами. Аж раптом помітили, що у військах "союзників", росіян повно малоросів, які ну абсолютні укри. І тим дуже хочеться і на простори Атлантики, і в саму Атлантиду. Звернулись до Всеволода. Той наказав втікати без виказання напрямку, по можливості — без матеріальної і фізичної шкоди для "союзників". Це було якесь ідеальне дезертирство, тихо, скромно, нічого не пояснюючі і не ламаючи. Наче в воду впав.

Коли цар Петро допетрав розміри шкоди, нанесеної штатному складу військ, вже йшов Аландський конгрес. То обидві сторони переговорів звернулись до Данії, щоб та виставила запорожців за межі балтійського басейну. Корсари неможливо попросили додати кораблів, щоб їх було стільки, скільки було при появі біля берегів Європи. Після їх відходу, який не дуже й помітили (може демонстративно) вчорашні "союзники", Велика Британія і Росія ненадовго зчепилися між собою.

Коли кораблі укрів прийшли в Гавр (січень 1719), то людей було майже вдвічі більше, чим на початку кампанії. Навесні пірати взяли бажаних на Січ і в Фарану, Орест — у Луїзіану та Атлантиду. І якраз для учасників фінансової афери Ло Всеволода і Данила наставав зоряний час.

У зачісці герцогині з'явилися срібні павутинки, але русява перука ще добре скрадала легеньке посивіння. Стрімка, костиста і іронічна правителька зустріла переможну флотилію на пірсі, поздоровила флот з перемогою, сказала, що досконало розбереться з діями кожного і кожний отримає "по трудам його".

Коли коні понесли фаетон у Палац мусонів, мати спитала:

- Ну що, жених, добрався до нареченої?
- Взагалі-то так, мамо. Правда на санітарних ношах. Добре, що не на марах.

- У мене тут було підозріле шарудіння з боку Великої Британії, то тепер вони тричі подумують, чи варто затівати свару з обстріляним, переможним флотом заради невеличких шматочків землі.

Після того, як Франція віддала у 1714 році Англії землі навколо Гудзонової затоки, Ньюфаундленд і Акадію, настирливість бриттів вища за всяку міру. Та й трохи ми підрівнялись у майбутньому данському мезальянсі, ти тепер не тільки представник дуже знатних родів Східної Європи, а й видатний данський флотоводець, переможець у битві на траверсі міста Мальме.

- Значить, ти найкраща подруга Північно-Американських колоній Англії?

- Що поробиш, синку. Треба уникнути долі акадців. Скажи враже, як пан каже. Оленка вже вчиться у монастирській школі у Бостоні, Герцогський колегіум Атлантиди, звичайно, дає добрі знання, але класичні мови у програмі відсутні.

- Зате православна церква персонально стоїть над душею дітей з нашої сім'ї, заставляючи вчити грецьку та латину.

- Того замало. Трохи посидиш з братом на гуті та й поїдеш на курси класичних мов у Бостон. А потім - у Гарвардській університет.

Одмітимо, що пізніше колоніальні законодавці, не без впливу Ореста, прийняли законодавчі акти, які визнавали білих із Східної Європи кріпаками, тобто маючими право, відпрацювавши три дні панщини в неділю, далі працювати на себе. Обґрунтовувалось тим, що це природний стан завезених трударів, у якому вони найбільше зроблять на хазяїна. Особливих заперечень це не мало, бо практика підтвердила тезу.

15

1719. Вернемось у Західну Європу. Після гарячкового шмигання по Парижу, треба було злиняти кудись до початку основного етапу спекуляції Ло. Всеволод і Данило подались на ярмарку у Франкфурт-на-Майні, сівши на бриг у Руані.

"Святий Хома" всі останні роки був у розпорядженні Всеволода, то не воював і якраз напряду прийшов з островів Сен-П'єр і Мікелон з вантажем хутра. Для особливо допитливих - на цих островах ловити нікого чи нічого (автор про пухнасту звірину), то хутро було закуплено під замовлення негоціантами островів на землях північніше річки Св. Лаврентія.

Ярмарок був велетенським, то княжич був повністю очарований містом. Всеволод зняв на два місяці житло у великому дохідному домі, який ще не мав назву "готель", думав про напрямки підйому економіки Фарани і, як більшість батьків, пропустив дуже важливі події.

Пополудні показався Данило у офіцерському строї сухопутних військ "Атлантиди", його за руку (долоня в долоню!) тримала дівчинка. Ні, скоріше дівчина. Світлокоса, тая руса коса короною на голові. У вухах сережки з смарагдами густо-зеленого забарвлення, десь каратів на 7-8. Але (святі збережіть!) років п'ятнадцяти.

На прямий погляд графа та зробила кніксен і сказала:

- Гелена Софія - принцеса герцогства Саксен-Гота-Альтенбургського

Батько підхопився.

- Мати знає де ти?

- Так, - спокійно відповіла дівчинка. - Вона відпустила.

- А герцог?

- Не знає. - Овва, Орест її вчить української.

- Оресте, скільки їй років?

- Не питав, - зізнався той.

Щось у ситуації було не те.

- Принцесо Гелена! - гримнув граф французькою, відкинувши всі тонкощі етикету і обов'язки благородної людини. - Ти чого мрійливо посміхаєшся, неначе мова не про тебе йде? Ми ж французькою. Скільки тобі років?

- Сімнадцятий. (Всеволодові полегшало). Пане! моя мати сказала, що із поляків гонор завжди пре, відкидається все, що здається їм приниженням. то кричати граф буде обов'язково. але, якщо любитеся, Геля, через це треба пройти.

- Ти чого така худесенька? Ну ладненьке, і справді пройшли. Тепер хай тебе Данило і ці фрейліни (показались з-за дверей) відведуть до герцогині. Я вашою справою займусь негайно.

- Пішли, Данилку, - статечно сказала дівчина, взяла того лобуряку, якому була по плече, за долоню і вони вийшли. У князя П'яста — Гедиміновича забриніло у голові: "ні сіло, ні впало, а женити треба. Відспекулюємось і за весілля."

Знайомство з батьками Гелі пройшло більш ніж звичайно. Тюрингці як тюрингці. Герцогство невелике, дітей багато, то не комизяться. але щось у цій підстрелений нареченій непокоїло Всеволода. Не маючи змоги ідентифікувати неспокій, граф просто вирішив поїхати у Данію подивитись ще на одну майбутню невістку. Може в порівнянні щось розвидниться.

На ютландському півострові з прилеглими островами все було як звичайно, як описано у давніх хроніках. Марцелл був правий і на час прибуття брига, кажучи "в державі данській завелася гниль." (Шекспір. Принц Гамлет. переклад О. Грязнова).

Граф з капітаном щось подарували на прийомі його величності Фредерику четвертому. Той вівся явно зверхньо, але з ходу дав зрозуміти, що дочку за Ореста таки віддасть. Тут же його жінка попросила Всеволода прийти самого вечері на англійський чай. Більш ніж здивований, граф пообіцяв обов'язково показатися.

- Коли народилася Шарлотта, я попросила скласти її гороскоп. Придворний астролог зробив це. Дівчина буде доброзичливою, хазяйновитою і спокійною. Не вийде заміж, не стане черницею. Вмре у віці 76 років.

- Я відправив астролога після такого гороскопу у Дрангсхольм і виписав з Італії іншого, - втрутився король.

- Той написав свій гороскоп. Принцеса вмре десь у 1782 році. Все життя буде самотньою. Її будуть любити і королівський двір старшого брата, і простий народ.

Шарлотта золота дівчина. І ми хочемо, щоб трохи дивна герцогська сім'я (вибачте), куди віддамо дитину, перебила той рок, який напропорчили астрологи, - сказав Кристіан

4-й;

Граф, майте на увазі, що кращі астрологи Європи складали Ваш гороскоп. Точка народження у вас якась несправжня. Ні Ви не астральна, і не інфернальна істота. Ви народжена і земна людина. Тільки щось народження ваше двоїться. Ви, як і всі ми, під скіпетром Господнім. Сильний деміург і несеє світу в основному добро. То накреслене для Лотти може змінитися.

З Філіпом, інфантом іспанським у вас же вийшло.

- Я інколи відчуваю себе дуже німечною и хочу ще при житті побачити, як продовжиться мій рід і через Шарлотту Амалію, - сказала Луїза.

Тим часом граф подумки чортихався на чим світ стоїть.

- Ця бісова буржуазна лженаука астрологія. Скільки крові вона здатна випити з попаданця. Їм тільки здогадатися, що мою точку народження треба шукати й у майбутньому, і я весь як на долоні, — люто подумав він.

Вислухавши все, Всеволод у відповідь висказав щире і глибоке подяку за довіру сімейних легенд та страхів, виказавши свою тверду впевненість, що весілля буде, а сім'я буде щасливою.

Призвана до чаю Шарлотта іронічно подивилась на батьків та запитально на графа. Той стукнув кулаком по столешниці і кивнув. Дівчина обнялась з мамою, пару раз схлипнула і розцвіла.

Висказавши Данилу суху згоду з данською принцесою для Ореста, як і щодо його тюрингської претендентки, граф кинувся у роздуми.

- З ким у мене асоціюється Данькова біда? - запитав він себе.

- Софія-Августа-Фредеріка Ангальт-Цербст-Дорнбурзька, — прозвучало у свідомості.

- Але рішучий, навіть войовничий, могутній здоров'ям Данило - не нікчема Петро 3-й.

- Уб'ють в спину, він наївний і це невиліковно. Не вміє розпізнавати прихованих ворогів.

- Значить не допущу його до посад, де чоловіка може замінити жінка. Нехай Данило буде, наприклад, маршалом імперії. Навіть наприкінці першого мого життя міністрами оборони жінки були, але маршалом - жодна.

Жінці данського короля Луїзі Мекленбургській підкинули найкращі хутра, що приберегли від розпродажу у Франкфурті-на-Майні. Граф дивився на немолоду королеву з слідами булої краси, яка скромно, наче на краєчку стільця, сиділа на троні і подумав, що коханка короля Ганна Софія Ревентлов взяла тільки тим, що на 27 років молодша. Луїза смутно посміхнулася, подякувала і сказала, що її діти, особливо Шарлотта Амалія, будуть із задоволенням носити заокеанські хутра. Сім'я П'ястів розкланялась і Всеволод подумав, що він не дипломат, а дуболом і після 1721 року, коли вмере Луїза, його підданих будуть ганяти поганими віниками у цьому королівстві, бо їм з сином настійливо рекомендували найбільші дарунки зробити дочці канцлера. 15 березня помре королева Луїза, тиждень на поховання і спомин, пару днів на

відпочинок, неділя для підготовки до шлюбу та вінчання з Ганною 4 квітня. Ось зразок моралі середньовіччя. Потім меланхолійно згадав, що і у самого пір'ячко на писку та й зайнявся поточними справами.

Мабуть історики дуже принизили становище данської королеви, бо через день для підданих держав укрів були надані привілеї вільної торгівлі в межах всіх земель Данської Корони, тобто Данії, Норвегії, Ісландії, Фарерських островів та Гренландії. Щодо тривалості привілею, то було написано "доки ми обіймаємо батьківський престол". Якщо тут "ми" ефменізм тільки самого короля, бо для королеви трон зовсім не від предків то прекрасно, його величність буде жити ще довго. Якщо ми – це обидва, то гірше, але все ж непогано.

16

1719. Було чергове весілля, де майбутнє подружжя – обоє уродженці Островів. На бажання весілля йти гуртом, поки тверезі, до садиби герцогині селищний отаман відповів, що охорона вже готова і відтисніть непроханих гостей з вулиці Ремісників. Народ був у доброму гуморі, то згодилися не йти. До старого дому герцогині відправились лише майбутнє подружжя і двоє друзок.

Єлизавета вийшла за ворота у святковому одязі, поруч був Сева, у якого на підносі з червоного дерева стояла карафа з грушевим узваром та чотирма келихами. Герцогиня поздоровила з одруженням перших уродженців герцогства, сказала, щоб сім'ю об'єднував узвар з священного плоду груші, а не оковита. Потім Олена налила і протягнула посудини з узваром молодят, а далі – друзкам.

– Від заснування не було такого, щоб хтось з П'ястів пішов на пиятику з приводу чого завгодно, – сказав козак Оверко, який, з своїм ліпшим другом, другим священиком (Онуфрій хворів) вже причастився десь у куточку у куми – матері жениха. Навіть весілля провели за кордоном. А наші правителі відстоять у церкві вінчання – і тікають. Щоправда грошей на обряд одруження не пожаліли, друзі подружжя з нашого боку і їздили в Німеччину, і погуляли на славу.

– І брешуть, як молода вдова на покаянні. Всіх наших там П'ясти величають гербовою шляхтою, – сказав хтось.

– Бо нема у нас природної шляхти. А ново пожалувані барони за шведчину все у морі.

– Ну і зробила когось тут хоча б баронами.

– За що, за те що гній з соломою із сажу вигрібаєш? Війн же тут нема.

– І Господь добрий до нас. Хай там хоч всіх наших дружків принців і принцесс герцогами величає. Аби війни не було.

– Всеволод і Єлизавета хочуть бути святіше патріарха Константинопольського, – все, що п'ють – це чарочку кагору на сповіді, – сказав підмінний піп. – Якби Христос при них перетворив воду у вино, то вони навіть того, божого нектару випили б не більше.

– Мені дочка читає Біблію, завдяки типографії в домі вона є, – сказала Оксана. – То там написано, що перевернув таки воду на вино, але не написано, що пив, або щоб так

нализався, як ви, батюшка Онисифор з дядьком Оверочком на попередньому весіллі, а потім співали до зорі псалми на курнику Докії. Добре, що собаки в селі не водяться, а то одежа постраждала б.

- А хіба чули? - спантеличено спитав піп. - Свій концерт він не пам'ятав, але таки проснувся на даху курятника морської вдовички Вівді, коли цей окаянний її півень заверещав пароху прямо у вухо. - А чому ніхто не зупинив?

- Та жаль було стидати таких добрих, й пристойних, коли не переп'ють, людей.

- А зараз чому цей сором на громаду витягли?

- Та щоб вона приглянула за вашою дружбаю з дядьком Оверком.

- Так ось як ти був у Аверкія, щоб проспатись, а не гойдатись п'яним додому, - взялась у боки попадая. - Народний контроль само собою, а ти у мене більше п'яти чарок, голубе сизий, сьогодні не вип'єш і підеш додому, як тільки молодят відправлять у ліжку. Чекати, поки винесуть простирadlo, ти у мене не будеш.

17

1715. На Волині Корній був таким собі вайлуватим, важким на підйом, парубком, чий розмови, жарти та сподівання крутились довкола оковитої. Батько, змучившись ставити того до роботи, думав, що ніяка хвойда не зглянеться на це підпиле опудало. Але пан Собієвський виграв у карти Агафію, худеньку, невисоку, нечукаву дівчину, вже не молоду, як для незаміжніх, років двадцять сім. Пан, що її програв, казав, що років у дванадцять її зсилював якійсь бурлака, на вереск прибігли його пахолки та й зарубали того на очах у дівчинки.

Пан Собієвський перебрав усіх парубків та вдівців села, які за віком відповідали рокам Гапки. Але, подивившись на потенційну наречену, ті розважливо і спокійно відправлялись на панську конюшню, щоб там їх висікли за непокору. Зачудований пан, хоч і не був такий вже милосердний, у даному випадку нікого не поров, а просто шукав далі. Нарешті звернув увагу на Корнія. Той сприйняв це як звільнення від, як він вважав, свавілля батька, то й не дуже приглядався до Гапки.

До цього, кинувши увесь реманент і обставлену хату, втекла кудись у Степ роботяща і благополучна сім'я Свириденків. Були грамотні, то лишили записку, де проклинали пана та повідомляли, що мчать на вольній хліба, на Січ. Щоб не розорилось гніздо, пан і поселив туди вигадане ним подружжя, хоча в селі було багато працьовитих пар, які тіснились у батьковій хаті. Старий Овсієнко, зачудований тим, що його Корнусь має обійстя і дружину, виділив тому коня. Пара швидко розпилась, то пан, після чергової екзекуції за пиятику, розпорядився продати у Гданську панам П'ястам на вивіз серед інших і цю сім'ю.

Зараз, розмахуючи руками, Гапка бігала перед сусідами, що зайшли познайомитись, та викладала свої плани.

- Досить мене ганяли по роботах. Наробилася на все життя, - бушувала худенька невисока Гапка. - Цілий рік не буду нічого робити, їсти буду у сусідній столовій Бабенків, там досить дешево. Як отримаю допомогу, то одразу заплачу за місяць. Може одразу після її отримання куплю собі якусь одежину, та не буду знімати.

- Гапка! По тому меню Бабенків, про яке ти кажеш, дають майже помії. Купили б картопельки та наробили картопляників з олією та цибулькою.

- Проп'є, - сказала названа Гапкою, яка за час вимушеної абстиненції під час плавання, трохи одійшла і збиралась тихо байдикувати без п'янства. - Не дасть занести і в хату, вихопить і понесе продавати за ковток горілки.

Хата, про яку казала Гапка, була довгим баракком з саманними стінами, побитими на невеликі камори з одним віконцем та дверима, що відкривались прямо надвір, у невеличкий палісад. Шеренга димарів на даху та колективні туалети з двох боків, правда розбиті на чоловічу і жіночу частини, доповнювали пейзаж.

Корній насупившись сидів на стандартнім дерев'янім тапчані, де матрац і напирник, набиті соломою, а ковдрою слугував ветхий верхній одяг, бо казенну ковдру він негайно пропив. Він дуже важко переносив вимушене утримання від оковитої під час подорожі, від чортиків його спасли декілька ковтків алкоголю, коли він робив послуги панам чи матросам на кораблі. Його організм майже перейшов на звичайний обмін речовин і при найменшому напруженні волі, він міг би стати звичайною людиною. Але у його внутрішньому світі існувала залізна установка шукати засоби для набуття спиртного, шумного застілля, переживання реалій сп'яніння та ломоти похмілля. Без цього він взагалі не знав, що і нащо робити. Отримавши першу допомогу, свою та жінчину він негайно і повністю її пропив.

Гапка жебракувала, збираючи шматки хліба, у добродушних поселян, які вже обжились у графстві. У веселих запорожців, яких іноді зустрічала на базарі. З ними вона інколи підробляла хвойдою, коли у хлопців починали грати гени, горілка була добра і красаота випадкової підстилки переставала мати значення. Але Січ була далеко на південь. Суворі ж, хазяйновиті дядьки, що приїхали на ярмарок, на пропозицію сексуальних послуг, як пару разів перевірила Гапка, могли і відшмагати нагаєм. Приходилось просити у індіанців, які звичайно давали щось їстівне, але довго і ошаленіло дивилися услід, бо знали, що переселенці отримували допомогу, про яку вони могли лише мріяти.

Повернемось тепер до Корнія. Він, з допомоги вже видудлив квартиру якогось місцевого напою у тих же Бабенків. Але повернувся, як би йому не кортіло продовжувати п'янку. Тепер мотав на вуса все, про що патякала жінка, складаючи план по відніманню її грошей. Справа у тому, що Агафія пожалувалася у Переселенський департамент і йому просто не віддали її допомогу, сказавши, щоб сама приходила. Тепер він збирався сьорбати потихеньку пиво за столиком біля харчевні, та побачивши Гапку, вискочити, вихопити гроші та втекти на інший край села, до горілчаного брата, якого вже мав.

- Треба заплатити за пиво зарані, бо буде гнатись Йосип, а він нівроку прудкий, - подумав Корній. Навіть якщо знайдуть, не заберуть у холодну, сімейне майно ж єдине і розпоряджається їм чоловік. У цю тезу не вписувалось те, що йому не віддали гроші Гапки, але він того не помічав і надіявся на безкарність.

Гості, які купили у індіанців прекрасну ковдру з шерсті якоїсь лами та відріз

місцевої строкатої тканини жінки на плаття і чоловіку на пару сорочок, та по дорозі зайшли до сусідів, з жалем оглянули кімнатку, та пішли додому.

1719. Скільки твоєму Всеволоду ?

- Чотирнадцятий.

- Я з ним говорила, про те, про се. Не запинається, хоча і шанобливий. Саме такий, як мені оповідали всі, хто зустрічався з ним в Ескоріалі.

- То нареченою - Софія Крістіна Луїза, народжена 1 жовтня 1706 дочка князя Адольфа Фридрих II Мекленбург-Стрелицького. Мабуть на декілька місяців старше твого.

- Спасибі, ваша світлість. Я буду по справам у Гамбурзі, то доберемось і до Нойштреліця.

18

Літом 1719 року Всеволод вклав всі наявні кошти у перший випуск акцій Компанії обох Індій. Автор розкриє цю аферу по збагаченню попаданця просто тому, що це займе небагато місця. Купив у Парижі тисячу штук за курсом 550 ліврів. Це все, на що фінансово Всеволод був здатний. На початку зими, на піку спекулятивної гарячки з цими акціями компанії Ло поступово продав їх по курсу 8000 ліврів, тобто за винятком всіх витрат (наприклад, на відсотки Нідерландським банкірам, бо не всі гроші були його) мав 7 з чимось мільйонів ліврів. Робив це наскільки дозволяв час, диверсифіковано.

Був тим, хто найбільше у Франції наварив на афері Ло, але купив акції один раз, на самому початку, коли особливо суспільна увага ще не фіксувала великих акціонерів, а продавав в розтяжку, не обвалюючи курс. Тому знали, що П'яст має з афери, але не підозрювали скільки. Здається, читач не осягає розмір оборудки, яку зробив Всеволод заради виникнення у світі українських держав. 7 млн. ліврів це 49 тонн щирого золота за тогочасними курсами, то продаючи строго по двадцять акції, на день маючи тону золота, він майже в той день щось купував.

За перші гроші замовив у Гамбурзі два бриги 44 метри завдовжки та 360 тонн вантажопідйомності. З повним оснащенням обійшлося у 100000 ліврів. Привіз з собою та приставив до нагляду двох старпомів. Визначив назву бригав. "Ниян" та "Руєвит". Між іншим, єпископство Атлантида рішуче повстало проти "новомодного гріха називати кораблі іменами давніх слов'янських ідолів". Захищаючи свого чоловіка і союзника, Єлизавета заявила, що "в усіх європейських країнах є кораблі з іменами древніх божеств, а ми не повинні передавати куті меду у своїй вірі христовій".

За ці гроші викупив назад всі власні маєтки, вони досить дешево продавалися, бо поточним власникам потрібна була готівка, щоб купувати акції Ло, які були на слуху.

У голландському Зандамі було замовлено п'ять кораблів на трьох різних верфях. Але секретності оборудок досягти не вдалося. Здивовані таким об'ємом угод, власники верфей стали вимагати підтвердження платоспроможності. Не тикаючи під ніс вже укладеними договорами, граф, після додаткових переговорів, згодився підняти аванс. Тут теж будували швидко і якісно. Три каракки загальною вантажопідйомністю 1350

тонн обійшлися князеві на круг 0,4 млн. ліврів. Це були майбутні "Жицень", "Поренут", "Радогост". Сорока чотирьох гарматний фрегат, що вартував 150 тисяч ліврів, майбутній флагман флоту, названий "Марена" та бриг "Своба" за 50 тисяч ліврів.

Платня особистому складу флоту(не тільки нові кораблі) на два роки: $19 \text{ ліврів за місяць} * 24 \text{ місяці} * 12 \text{ кораблів} * 35 \text{ середня кількість одного екіпажу} = 0,2 \text{ млн. ліврів}$. Озброєння та переозброєння, поточний ремонт флоту - 0,2; Оренда чотирьох кораблів під вантажі до графства - 0,2 млн. ліврів. Утримання переселенців у імперії 3 ліври на місяць * $24 * 3500 = 0,3 \text{ млн. ліврів}$. Звичайно, допомога платилася один рік, але скількись прийдеться лишити з поселенців, що йдуть ескадрою за Вогняну Землю, треба підтримати сім'ї з малими дітьми. На весілля Ореста та Данила 0,2 млн. На купівлю та заохочення переселенців в імперію $300 * 4500 = 1,5 \text{ млн. ліврів}$; На мінімальну розбудову шести головних міст воєводств - 1,2 млн. ліврів. На столицю і загальнодержавну адміністрацію - 1,2 млн. ліврів. На обладнання мануфактур 0,3 млн. ліврів, На їх будівництво, зарплату, сировину тощо 0,3 млн. ліврів; На організацію золотих рудників в Австралії - 0,2. Обов'язковий резерв - піде невідомо куди - 0,2 млн. На викуп з-під застави маєтків у Франції і Речі Посполитий та компенсації — 1,2 млн. ліврів;

Таким чином герцог багато в чому заднім числом зверстав бюджет своїх дій, з приблизним дефіцитом один млн. ліврів:

1. Флот - 1,4
2. Графство - 0,3
3. Весілля - 0,2
4. Заснування - 4,5
5. Рудники - 0,2
6. Резерв - 0,2
7. Маєтки і компенсації - 1,2.

Гроші на мануфактури, наприклад, потрібні не одразу, то можна буде це профінансувати з австралійського золота.

Звичайно, політичні, економічні і фінансові обставини будуть крутити цей прогноз на всі боки, але маючи знання майбутнього, він збирався так або інакше обійти їх. Крім того, заради справедливості слід сказати, що за десять останніх місяців знаходження в Європі його один раз обвинуватили у державній зраді, чотири рази нападали на великій дорозі з засідки з метою грабунку, тричі пробирались до нього в приміщення з тією ж метою, двічі пробували розрахуватись фальшивим золотом, тричі - підробленим векселем, чотири рази просили завдаток за неіснуючі маєтки, не рахуючи дрібних інцидентів.

Він власноручно відправив у чергу до воріт святого Петра, а скоріш, до стража брами пекла Вельзевула, шість чоловік, "у групі" - десятка два. Захищаючи його, загинуло четверо, було поранено більше. Він був поранений тричі, але відносно легко. Довго нила верхня щелепа, пробите плесно правої стопи заставило довгенько шкутильгати (та трохи припадав він до кінця життя на праву ногу, факт), була й рана

на лопатці лівого плеча. На щастя, все зажило. Доля наче збісилась і караючи, за те, що сховався від світової історії, і наче оберігаючи.

Поряд з ним віддувався (слово надто академічне, але більш простецького не знайшов) за всю молодь династії Данило. Про цю аферу в афері ми знаємо з "Нотаток принца укрів", писаних ним же, коли він дійсно був принцом. Під час свого короткого і нещасного царювання він не захотів, а може й не встиг, їх опублікувати. В умовах палацового перевороту імперський барон фон Штейн під час обшуку при примусовій ізоляції монарха не звернув увагу на ці папірці у сейфі. Під час збройного утримання цар продовжив вести цей документ, поки не загинув від дружнього вогню під час невдалої і трагічної операції спецназу охорони корони по його визволенню.

Документ був використаний на процесі, коли судили заколотників, для доказу того, що цар Данило не здався добровільно, був важко поранений заколотниками (підло, з спини) і утримувався насильно.

Так от, тільки з цього документа стало ясно, що батько-засновник Всеволод не був благодущний філантроп, якому незрозуміла сила сипала у козуб тонами золото. Як воно і встановлено у благородному товаристві, він за цей мерзенний метал проливав чувалами кров. Лантухами, якщо для вас це благозвучніше. Свою і чужу.

Жили вони де була потреба у їх знаходженні, по можливості оминаючи знайомих, яким було відомо, що він заокеанський чи то граф чи то герцог. Після того як золото було витрачено або відправлено по банкам на зберігання граф зайнявся винагородою причасних. Щоб були цілі, то таких у команді не виявилось. Із шести шевальє, наймолодших синів своїх батьків троє, поранені більш тяжко, попросили купити їм маєток.

Один був з провінції Лімузен, то вони надібали гарне помістя біля міста Тюль, другий торгувався з молодого вдовичкою, що мала у провінції Марше три помістя та продавала одне, бо вважала, що не вправляється з ними. Купили, а через неділю примчав новоявлений власник на змиленому коні у Клермон, біля якого підбирали помістя третьому, і заявив, що не спить маже зовсім, думає про вдовичку. Граф помчав до сусідки і тітки вдовички, яка сказала, що племінниця кисне щодня, каже – передивився навіть всіх кішок у помісті, а мене не помітив. Порозумілися швидко. Навіть даючи гроші на третє помістя, граф витримав свій принцип – воно повинне бути більшим і кращім, ніж не отриманий його соратником майорат.

Три поранені, але не покалічені, шевальє попросили купили в якості винагороди по кораблю, дати гроші на ремонт і екіпажі. Здивований Всеволод спитав:

– Невже їм не вистачило смертельних пригод на службі у нього?

Один сказав:

– Нас затягнуло, не хочемо відриватись.

Другий підтвердив:

– Нас тепер не злякає сама люта частина будь-якого океану.

Третій засвідчив згоду з почутим кивком голови.

Потім граф розібрався з мріями сімей дрібномаєтних дворян, що загинули. Коли все

стихло, по його виклику приїхали дві Єлизавети та молодші: Всеволод і Олена. Лише тоді граф одправився з візитом до пані Зосі.

Щодо Данила, то йому двічі порізали кинджалом ліву руку, двічі штрикнули у ту ж ногу, що була поранена на єзуїтсько-бандерлейроський війні, сім разів він бився навкулачки, або як кажуть, врукопашну, один раз в нього поцілили цеглиною, та так вдало, що, якби не одночасний постріл батька, то наслідним принцом Атлантиди був би Всеволод молодший. Тому, коли принц стояв у церковки, де колись вінчалися і його батьки, то був куди блідіше, ніж коли-небудь раніше.

Церква, правда, у порівнянні з часом батьківського весілля, була капітально відремонтованою та розписаною. Всеволод, у передбаченні можливих шести вінчань, побудував би й нову, але не хотів дразнити вище католицьке духовенство, бо офіційно православного храму у Парижі взагалі не було.

Так от, коли Данило стояв біля своєї Олени Федорівни, то був біліше, ніж коли вернувся з війни. Гелена Софія була дочка герцога Фридриха II Саксен-Гота-Альтенбургського и Магдалени Августи Ангальт-Цербстської. А саме весілля пройшло в Альтенбурзі.

Останнє мало наслідком те, що на Всеволода смертельно образилась пані Зося, що вже була вдовою і роздала трьох дочок заміж. Зяті були багаті і пихаті, то герцогиня відчувала певну самотність і попросила, щоб з першого дня княжни Олена (яка їй найбільше сподобалась) і всі з нею приїхавши зупинились її палаці, не кажучи вже про батька з сином.

Зося очікувала, що весілля буде у її паризькому палаці. Але Всеволод купив молодятam пристойний палац у столиці герцогства Саксен-Альтенбург. У порівнянні з Парижем, симпатичний палац та його утримання обійшлося батькові майже даром. Синові наказав сидіти в палаці, цілуватись з молодію та наганяти рум'янець на щоки доброю німецькою ковбасою з гарнірами. А з початку нового навчального року – мимо Гери, Йени, Веймара – у Ерфуртський університет, вчитись. Тут 130 кілометрів. На найближчі роки студіозус Данило випав з подій, хіба що народилась дочка, через рік – друга, і Всеволод за передбаченням (про яке трохи далі) став дідом.

Ще про весілля. Єпископ Американський Константинопольського патріархату Онуфрій, рукоположений в архієреї, встиг вернутися до весілля. Він і хрестив в Парижі Олену Федорівну. А до того пояснював їй на непоганій французькій мові догмати православного віровчення. Правда вінчав місцевий священик.

Новоявленому єпископу не подобалось протестантство з його буржуазною етикою взагалі.

– Баришники. Скнури. Сектанти. Мамона для них – все, – розпинався він перед чисто українським колом слухачів. – Духовне лише імітують.

– Ну готовий марксист. Скільки їх буде із попівського звання? – мимохіть подумав попаданець.

Більш лояльно ієрарх відносився до католиків, вважаючи їх просто течією у християнстві. Збирався прислати когось із священників з Атлантиди. У справу

вмішався Всеволод і попросив ієрарха з'їздити у недалеку Україну та підібрати потрібного духовника.

З пані Зосею граф змирився на тому, що запросив її на весілля, у Німеччину, і танцював з нею (була у блакитний із чорними смугами сукні) до знемоги, не те що польські танки, а навіть модні гавот, менует, бурре, ригодон, паспье. Потайки і передбачливо вивчив їх у Парижі. Побачивши, як він справляється з останніми, його почали запрошувати при білому танці і молоденькі білявки фройлян, не кажучи вже про фрау. Тюрингці вирішили, що свекор Гелени Софії такий розбитий і є. Дочки і сини, а особливо жінка, дивилися на нього квадратно-гніздовими очима.

В якусь хвилинку Данило спитав:

– Як це називається, батьку?

– Це називається "прощай молодість", – серйозно відповів Всеволод.

– Через рік-два мимохідь зробиш мене дідом.

19

Коли Всеволод вернувся з той сторони Атлантики, ніщо у країні не нагадувало обійстя, де три с половиною роки не було хазяїна. Будувалась нова, додаткова в'язниця, бо стара була переповнена, на Контрактовій площі шмагали міських дівчат, що підрядились виконувати найдревнішу роботу не у борделі, на Карній площі якраз знімали з шибениці два трупи бандитів, що відвисіли належні тринадцять днів. Сивовусі батьки їх, терпляче чекали, механічно повторюючи на погляди перехожих "Нема роду без вироку" та продумуючи, де у возі молоток та цвяхи, наче клав, щоб нажити кришку труни, бо поки доведеш – очумієш від трупного духу. Звичайний краєвид пересічного середньовічного міста.

Назначенці Костя вернулись у Січ, за винятком Гриця. Згадавши, що добра добувши, кращого не шукай, граф лишив його на посаді міністра оборони. Щодо жорсткості управління графством без нього, то Всеволод теж вважав, що фананці – не атлантидці, ті були тричі перебрані, перш ніж попали на кораблі. Сюди ж він вантажив усіх, кого віддала шляхта по принципу "на тобі небоже, що мені негоже", аби було чітко видно, що це українець.

Тому коли (через пару років) лазутчики донесли, що чисельна колона ворога вжедесь за сотню кілометрів з той сторони від кордону, висуваючи легку кавалерію у завісу, Всеволод подумки прощався з недешевим новим озброєнням і бравими конями з Ла-Плати.

— Або розбігуться, або здадуться – настирливо лунало у його голові. — Вояки!

Але ескадрони вперто виконували поставлену задачу: намагались раптово атакувати, якщо супостат був готовий до бою – завертали коней, якщо була якась зам'ятина, норовили завдати ворогові максимальних втрат і чисто вийти з бою. Завіса відходила, але не тікала.

Саме в цих швидкоплинних сутичках і народився бойовий клич армії. Ні, граф не сподобився чогось на кшталт "За батьківщину, за Всеволода!". Ескадрони спочатку намагались ревити "Фарана!!!". Але звук Ф не звучний, чи що. Та й три склади – забагато

для атакуючого крику. То підрозділи мчали з шаблями наголо під клич "Ра-а-а На-а-а", обіцяючи ворогу каліцтво і неминучу смерть. "На" часто співпадало з самим ударом. Але автора знов кудись занесло. Вернемось у передвоєнні роки.

Флот Атлантиди привіз нових колоністів, яких швиденько розкидали на три групи: селян – у слободи, ремісників – по заявкам округів у містечки, інших – у гуртожитки мануфактур чи казарми, декого – наприклад тих, що згодилися працювати двірниками – у службове житло – камору. Серед різноманітних речей, які завіз граф у країну, було обладнання для чеканки монети, у тому числі навіть новітній гуртувальний верстат. Це робити зубчики на торці монети, щоб не спілювали благородний метал. Воно було лишнім, бо ні золота, ні срібла, навіть родовища платини у графстві не було знайдено. Зате були непогані мідні копії. То буде карбуватись мідна, білонна монета. Всеволоду тоді було під п'ятдесят, але наказав зображати себе по наявним паризьким мініатюрам десь 25-річним.

– Поморочу майбутніх нумізматів, – подумав, – але кому вона, ця документалістика потрібна, нащо щоденно глушити підданих образом пристаркуватого повелителя. І взагалі, хочу бути вічно молодим. А як захочеться реальності – подивлюсь у дзеркало.

Граф танцював із єдиною кумою, що була в країні та поглядав на її чоловіка, що блимав серед танцюючих на фоні стіни з заростями дощової лілії. Він там був явно недоречний, бо танцював з грацією одягненого циркового ведмеда. Уляна, висока, тоненька, стирчала б над ним, якби передбачливо не взула щось практично без каблука. На Улянї була сукня сріблястого кольору, срібні сережки-підвіски з сапфіром, намисто крупного аквамарину та браслети з білими барочними перлами.

– Наче мама в її віці була дебелиша, – подумав батько, не маючи сили відкараскатися від відчуття, що зараз дочка хрусне і зламається у лапах бувшого коваля.

– Лідія Михайлівна, – звернувся він до партнерки, – як ви оцінюєте зовнішню політику графства останніх років?

– А хіба вона є? – з незадоволенням відізвалась та. – Ідемо в фарватері політики Січі. Хіба що видаємо збіглих негрів. Ще трохи і Кость залучить наші збройні сили для війни з арауканами.

– Чим мотивує?

– Каже, що наше регулярне військо не обстріляно.

– Це так, внутрішні війська більш обстріляні, чим піхота міністерства оборони. Тому я вже наказав використовувати невеликі підрозділи в контролі над пампою. То Кость — інтернаціоналіст і покровитель всіх християн? Мене в Патагонію ломакою не заженеш.

– Що зробити, щоб чіткіше захищати саме наші державні інтереси?

– Їдь у бразильську столицю, у Сальвадор, клянись на різні лади у тому, що ми – найвірніші союзники, присідай у кніксені як можна нижче. Виріз у платті у тебе ще ого-го.

– Государю!.. Та не допоможе.

– Знаю! Твоє завдання – відтягнути війну на два роки. Змонтуюмо і пристріляємо

гармати, що я привіз, добудуємо та частково переоснастимо форти, освоїмо привезену стрілкову зброю. А потім – ласкаво просимо, раз без цього не можна.

– Або стороннім вхід суворо заборонено. Іду танцювати з чоловіком, бо він мається, про що ми так гаряче розмовляємо.

Дочка Порфирія Петровича, призначеного без нього начальником штабу сухопутних військ, переляканим горобчиком тулилась біля батька.

– Ну що ж, батька не запросиш танцювати, то обійдемося дочкою, — вирішив граф.
– Стриміти посеред балу і серйозно балакати чомусь не хочеться.

Якраз розпорядник об'явив черговий танець. Ригодон. Граф підійшов, поздоровкався і запросив дочку полковника (Уляна присвоїла) до танцю. Та, зашарівшись, призналась, що цього танцю не вміє танцювати.

– Моє ж ти сонечко красне, небо ти ясне, ти ж навіть менует ще ні з ким тут не танцювала, – зворушився подумки граф. Сказав:

– Від імені принцеси запрошую тебе у танцювальний гурток, що буде тут, у залі квітів пампи, в четвер, о шостій. А зараз підемо вчитись, ти бачила, як танцюють, бо вже було двічі, інше надолужимо.

– Та я вам ноги віддавлю, – якимось безпорадно сказала дівчинка.

– Де у тебе та вага, пушинко, – посміхнувся Всеволод. – От якби наступив такий бегемот, як я...

– А хто такий бегемот, государю?

– Це жирна і здоровенна африканська свиня, – роз'яснив граф.

– Вперед, на паркет, доню, – вдавано суворо зсунувши брови, скомандував полковник. – Наші атакують першими.

Після двох танців стало відомо, що у сім'ї четверо дітей, але Глафіра єдина дочка і найстарша. Мати відправила на бал з нею батька, бо не любить лишати малечу на кого би то не було. Тато надто любить грати у шахи, шашки і доміно, приймає участь у якихось турнірах під егідою принцеси. Більше мати ні за що не лає батька.

Далі він станцював з якоюсь купчихою першої гільдії, що стояла з сином і дочкою, і чия дорідна, але пропорційна краса привернула його увагу. Жінка промовчала всі три танці, навівши хтозна-який пісенний смуток. Захотілось видудлити кварту сливовиці, моргнувши, зронити скупі чоловічу сльозу у вже налиту чарку, вдарити кулаком по стільниці так, щоб тая чарка злетіла на мазану глиною підлогу і заспівати: Сини мої, соколи...

– Треба спитати у Уляниних фрейлін, хто вона по життю, ця органічна натурниця Бориса Михайловича, – загадав собі граф.

Розкланявшись і поглянувши на годинник над входом, граф відправився у службове приміщення, бо начальник департаменту охорони корони, як мабуть всі спецслужбісти на світі, приходив з доповіддю дуже пізнім вечором.

Останнім фото балу у його свідомості були Григорій Боривітер, що танцював з принцесою. Спочатку його займав оселедець на голові у міністра оборони, явно недоречний на голові керівника воєнного відомства монархії.

- Може його заборонити? - прикинув граф. Але згадався якийсь московіт, що відмовився від більш високої посади, тому що на ній треба було збривати вуса.

- Треба вміти прощати талановитим людям незугарні дрібниці, а не напирати на них рогом, - покартав себе государ. Але підсвідомість, замість того, щоб полегшено звернутись до інших справ, вперто маячила цією парою. - Що не так? - Всеволод почав по елементам аналізувати епізод. Чим яскравіше, очевидніше щось, тим важче його інколи розшифрувати. Це ж не куртуазний танець принцеси з міністром її держави. Щось а la Одрі Гепберн у "Римських канікулах". Це, навпаки, патетична ораторія, гімн, дифірамб, псалом взаємної любові.

Наступним ранком граф викликав начальника Сухопутного корпусу кадетів і сказав:

- Цікаві та гарненькі дівчатка проникають на танці у палаці.

У майора, що стояв по стойці "струнко", в очах палахнуло здивування.

- Ні, у мене не вистачить духу це заборонити. Бо це єдине місце в країні, де проходять бальні танці. А не народні гуляння. І молоденькі поселючки появляються під потужною охороною. Але непокоїть безальтернативність. Танцювати їм випадає практично тільки з дядьками та дідами. Десь ровесники загаялись.

У програмі навчання кадетів є танці?

- Так точно. Весь період вишколу.

- Відберіть там чотирьох старшокурсників (вони приблизно у тому віці, що дівчатка), гарних танцюристів, рішучих хлопчаків, щоб не тирлувались біля стінки, підштовхуючи один одного, а елегантно запрошували юних леді до танцю. Відправте туди. При потребі міняйте. І взагалі, візьміть цю проблему на контроль.

1720. Спостереження батька виявилось абсолютно правильним. Вже на неділі, коли у кабінеті граф писав свої, тоді ще самовпевнені (а може так ще не означені), спогади: "Тричі монарх: управління без падіння", зайшов Грицько, положив на килим чоботи, кожуха і папаху найвищої якості, зверху поклав нагая і сказав:

- Бий, батьку, за все, чим я тобі завинив!

- Та у графстві ж тілесні покарання заборонені місяць тому.

- Люди ще не розпетрали, як це з нашим народом. Бий, бо без смуг люди не повірять, що уважив моє прохання.

Тоді, більше не чинячись, граф взяв нагая і тричі опоясав жениха. Потім, театральнo спитав:

- Що ж ти хочеш, хлопче?

- Віддай за мене Уляну.

Всеволод зробив вигляд, буцімто глибоко задумався. Опісля, наче порадою, сказав:

- Рубав би ти берізку по собі, хлопче. А не брав капризну принцесу. Я вже обпалився.

- Ні, Всеволоде Володимировичу. Люблю її. Уляна понад усе.

- Ну то й бери. Тільки такою, як вона є, а не подібною, яку ти придумав.

- Згоден.

Пізно ввечері охранка доповіла, що два голуби з подвір'я Григорія Боривітра понесли у напрямку Січі.

Весілля гуляли у Батурині. Весільна подорож була до Ліми. Молодятам сподобалась вся екзотика цивілізації інків.

20

Граф плив на барці до Буенос-Айреса на переговори. Але спочатку пішов понад берегом Вольностей запорізьких, бо віз те, що у Фарані іменувалось "графським жалуванням", а козаки називали "поминки" і мав питання щодо відносин Січі з графством.

Віз сливовицю, бо того року був небачений врожай угорки, яку й було перегнане на наливку та пшеничної горілки, не так багато димного порошу (бо мануфактура тільки почала працювати, треба було і для власної армії), гречку, що стала на базарі у передбаченні значного врожаю у ніщо та була закуплена казною, пристойну тканину, що вироблялась нечисленними родами індіанців та, у порядку підтримки тубільців, набувалась казною. Бо граки із графства категорично відмовлялись купувати сонячні, радісні відрізи матерії індіанців, вважаючи, що вони стають схожі на папуг. Навіть доставалось батькам, які все ж трохи купували цей крам для своїх незаміжніх дівчаток. Найдивніше було те, що церква, підкорена тим, що тубільці дружно хрестились у православ'я, рекомендувала тканини для незаміжніх.

Єпископ Американський Онуфрій вже перевів свою кафедру у Фарану, лишивши у Атлантиді одним із священиків старшого із двох синів (жінка єпископа загинула ще у бою з піратами) і активно підтримував неофітів. Але навіть церковна проповідь не пройняла упертих чухраїнців. Козаки ж, десь у душі діти, з задоволенням носили індіанські сорочки. Все це та багато чого по дрібному віз старий "Апостол Фома". Везли також муку і сухарі.

На новому двомачтовому барку, крім графа пливло четверо купців, що везли на продаж у Буенос-Айрес папір, що почала випускати мануфактура у Сальтівці, хутрянні жилетки та рукавиці. Дещо інше. Торгувати графству було особливо нічим, купці просто пливли ознайомитись з споживчим ринком великого міста. Граф віз лити із червоної міді монети. Родовище цього металу зайшли на невисокому плоскогір'ї тої частини Фарани, що півостровом випиналась в океан. У козаків та поселян ходили іспанські реали, песо и ескудо з пристойним вмістом золота. Ця висока якість і значна цінність наявної монети мала і зворотний бік – невеликі покупки викликали труднощі. То мідні монети — декадки, що вартували десяту частину від самого ходового реалу, були позитивно сприйняті місцевим ринком, при явно завищеному їх курсі.

Граф раніше ніколи не передавав у якості жалування козакам гроші, за їх відсутності (не козаків). Аж раптом з Січі передали прохання підвезти якусь кількість декадок. Осмілівши, граф наказав чеканити монети та виплатив бажаючим у адміністрації і війську (всі забажали) заборгованість по жалуванню міддю. Заборгованість часів відсутності, бо поточне жалування, після появи, граф платив справно.

Згадаймо, що майже всі гроші, що надходили, Уляна кидала на будівництво палацу і собору. Хіба після прочухана кошового почала платити силовим відомствам. Тому після повного розрахунку по жалуванню штатські чиновники шли з роботи з помітними клуночками або важкуватими козубами. Три місяці граф чекав потрясіння грошового обороту. Але монети згинули в ринку, ніяких кругів на поверхні господарського життя не було помітно. Тоді наказав чеканити дрібні монетки – квартки – в одну двадцять п'яту реалу. Вони видавались торговцям в створеному Державному банку Фарани (ДБФ) тільки по їх запитанню. Стало помітне таке явище, як тинейджери, що купляють на вулиці квас, перепічки, пиріжки і подібний крам. Розсудивши, що гроші будуть обертатись далеченько, граф і віз у Січову скарбницю опечатані мішечки з монетою.

Відмінна бухта, на якій стояла Січ, у черговий раз викликала у Всеволода приступ заздрості.

На пристані, згідно протоколу, графа зустрічав військовий писар, як керівник дипломатичної служби. Йому, зовсім не дипломатично, й задав питання, яке давно мучило:

- А Павлу Тетері, гетьману України, ви ким доводитесь?
- Рідний онук, – байдуже зронив той. – А чого це ви?
- Та ви Павлович.
- То батько у мене був Павло Павлович, – роз'яснив канцлер.

Щось смикало графа за язика, спитати, чому шести молодим козакам, вважає еліті Війська, канцлер дав пtiчi прізвища? На своє орієнтувався, чи жартував? Але стримався, бо треба було розглянути серйозні міждержавні питання. Не треба перевертати ситуацію на комедію.

Палаюча плантація червоних тюльпанів перед досить скромним приміщенням Генерального Писарства де повинні пройти перемовини, добре вписувалась у духовний світ запорожців.

Помаранчевий колір порт'єр та крісел у невеликому залі перемовин знов і знов підкреслював відчайдушну життєлюбність та безтурботність запорожців. Червоно-фіолетова, наче перегораюче полум'я, канапа була завершенням інтер'єру.

- Треба знищити казуальність обстановки залів у новій будівлі уряду, і взагалі, переобладнати приміщення капітальне, – занепокоєно подумав герцог. Поставити хоча б столи і стільці з дальбергії.

Треба було кудись виселити чиновників, бо безкінечні потоки людей, що йшли до них по звичайним справам, загрожували затоптати і замусолити чудо-творіння, Стрільчатий палац у стислі історичні терміни. Коробка будівлі уряду з розшивкою швів та з ординарної червоної цегли, без найменших архітектурних надмірностей, з стандартними дверима і вікнами, обійшлась на диво дешево. Але "що занадто, не є здорово". Там наче люди із землянки щойно перебрались у добротний дім. Перестарався граф із скромністю. А у провідних казенних будівлях кожний віник повинен кричати про дух держави.

Тут проблем для переговорів вистачало. По-перше, Військо нахапалось у свої ряди

індіанців, креолів, негрів і було на шляху до народу змішаного штибу. Вже на початку перемовин граф Фарани зробив зауваження про це. Кошовий сказав, що втеча православних з володінь Всеволода до Січі – виключне явище і то більшість є звичайними кримінальними злочинцями, які просто користуються старим козацьким звичаєм і правилом "З Січі немає видачі ніякій короні". Ні про яку Волю тут не йдеться. Несправедливо зобижені є, бо ж графство – не рай на землі, але їх небагато. Романтики з Фарани і Атлантиди появляються, гарно воюють і, якщо лишаються живі, то вертаються до своїх благополучних земель. Тому людей Війську катастрофічно не вистачає і проблизків на краще не помітно.

– Ну й найшов би собі жінку, завів би трійку козачат та сказав би січовикам, щоб копіювали. Лишайте це вічне парубкування.

– Княже, у мене народ дуже не сімейний. Від заснування Січі. Он про Сагайдачного співають бандуристи, "що проміняв жінку на тютюн та люльку".

Бувший професор літератури, наче в напівсні, процитував "Жінок там на тютюн міняють, Вдень п'яні сплять, а крадуть вніч". Потім, оговтавшись, підвів свої слова під переговорні проблеми.

– Крадуть твої хлопці, ой крадуть, по всій лінії кордону крадуть, на хуторах і у полях.

– Так ти ж уже прикордонну варту ввів. Від Бразилії у тебе нема охорони, а від січових вольностей є. І саме тих, хто попадається на кордоні Січи і Фарани, ти здаєш у Бразилію.

– Іше тих, хто учудить щось карне на нашій території, але не вбивство.

– І чим, все ж такий добрий сусід – Бразилія.

– З Бразилії ідуть тихі та сумирні люди. Більшість, між іншим, до твого кордону не добирається, а розсипається по хуторам. Працюють як негри, бо здебільшого неграми і є. При нашій майже відсутності бідняків у дальніх округах, це не має ціни і дуже важливе для збагачення графства.

Але десь на Благовіщення Пресвятої Богородиці, після завершення основних польових робіт, я кидаю всю свою невеличку армію на перевірку населення і даємо цим наймитам неділю, щоб щезнути з графства. Тому добропорядні працівники розраховуються днів за десять і тікають, коли може біля кордону, з того боку, ще нема мисливців за збіглими рабами і подібної наволочі. Кордон довгий. Хай зимують десь там, на батьківщині. Коли люди наберуть потрібні гроші, то через посередників можуть викупитися на волю. Жуан п'ятий дозволив існування вільних негрів, навіть назвав їх афро-бразильцями.

– Зрозуміло, хочеш, щоб наймити ішачили, не хочеш, щоб вони укорінювалися. А від нас чому цілорічні строгості?

– Так. По-перше, наймані працівники з запорожців майже ніякі, де сядеш, там і встанеш. По-друге, до тебе добираються самі затяті. Військо вже здається не звертає уваги на віросповідання, а релігійна совість має пряме відношення до дій людини. Якщо запорожці – православні, то, спіймавши у нас на хуторі жінок, зав'яжуть їм на

голові гузирем довгі спідниці, щоб та не мішала руками, поглумившись, прихоплять все, що можна і підуть.

- Бо ж православних у цьому кутку світу небагато, і можна ненароком перевести усіх. Вони, якщо попадуться, працюють у мене на каторзі, у копальнях. Не православні злочинці всіх мастей, що рахуються козаками, поглумившись над жінками, часто згадують про свої садистки схильності, нівечать жінок до смерті, підпалюють садибу та кидають у вогонь дітей. Я таким, якщо спіймають, влаштовую аутодафе їхнім улюбленим вогнем...

Стоп збалансовану розповідь, авторе. Граф зараз повідав те, що йому сказав голова Верховного Суду Фарани. А тепер ще раз. "Неправославні запорожці".

Далі розмова (по двом джерелам, граф продовжує):

- То всіх затятих з Бразилії, хто добрався до південного кордону, ми хапаємо і передаємо їх хазяям.

- Не дуже логічно. І отримуєте винагороди, як мерзенні ловці збіглих рабів. Людей, що на горизонті вже побачили вимріяну волю. А щодо складу злочинів. Ну, мабуть буває всяко. Раз на раз...

- Ні у хаосі подібних подій чітко прослідковується це правило. За всім цим, те, що вважаю головним, я навів спочатку.

- Ясно, я переговорю з священиками, щоб більш уважно шукали у тих, хто готується до Війська, неофітів.

- Неправославних запорожців не буває, - нагадав собі кошовий. Нейтральність Війська до релігії - то граф звідкись взяв. - Гордієнку було не до посмішки. - То хтось воліє бути спаленим у своїй вірі, відкинувши формальну.

Практично одразу після того, як кораблі графа пішли через естуарій, було визвано церковних ієрархів і при розслідуванні, при цілеспрямованих зусиллях, раптом була виявлена якась африканська релігійна нечисть, чи то культ, чи то секта.

Усі сили дізнання було кинуто на знаходження прибічників цієї гидоти. Коли стало ясно, що більше їх не розкривається, козацьке коло визначило: повернути десь більше півсотні негрів-відступників від православ'я до Бразилії (єдиний випадок за писану історію Війська біля естуарію), білих (в основному це були бувші заколотники Фарани, що таємно відмовились від православ'я в знак протесту проти мирного співіснування козаків з графством) відшмагати та відправити на сім років у станиці понад Ріо-Колорадо із заборонаю відвідування території Січі.

За життєвим потоком ніхто не помітив, що після цього кримінал запорожців на кордоні графства негайно знизився до незначних розмірів і став без надмірних жахів.

Вертаємось до висвітлення подальших переговорів. Репліка кошового.

- А щодо головного... Офіційного женихання. А не захлинемось ми від вдів та сиріт, княже? Якщо заженеємось. Ми ж все-таки Військо запорізьке, не звичайна країна, - риторично спитав Кость.

Але досвідченого державного діяча годі було збити будь-якою риторикою.

- Коли у військо біжать виключно чоловіки, то недовго хуторянки — вдови будуть

одинокими.

Далі розмова перейшла до проблеми можливого вторгнення у північні округи графства потужного загону бандейратів, що формується у Ріо, про підключення до боїв традиційних союзників – індіанців — гуарані з єзуїтських місій парагвайської волості Гуайра. Почали узгоджували склад та строки висування на північ експедиційного корпусу запорожців. Всеволода порадувало, що сам Гордієнко очолить направлене військо. Пішла торгівля з приводу того, скільки, де і коли графство повинне надати Корпусу фуражу, провіанту, взуття, яке просто горіло на ногах у цих степах. Нарешті добрались і до мети місії графа Фарани через протоку. Відредагували прохання про можливу поміч з боку Буенос-Айреса (за цим їхав туди Всеволод), про її можливі види та підписали обидва відповідний документ для пред'явлення в столиці провінції.

Невеличка флотилія пішла понад козацьким берегом до паланкового містечка Колонія, де напрямую повернула до недалекого Буенос-Айреса. Всі півтори сотні кілометрів узбережжя були облиті рубіновими маками.

В степу цвітуть маки червоні,
Маки червоні польові.
Мов жар, горять на степу лоні
Їх короги вогневі.
Микола Чернявський

Тьмяна гама кольорів портового міста була як відпочинок для очей. М'яч, чомусь темно-зеленого кольору, буцався хлоп'ятами на вулиці Буенос-Айресу та був явно зі соку бразильської гевеї. Прислухаючись до хлопчачого гамору, Всеволод подумав: " Ну ї хто тут є предком Мессі чи Марадони, ну хоча б по жіночій лінії".

Переговори були швидкими і рішучими. Граф побачив як на його очах погнали на кораблі великий табун коней і відправили ті до портів Фарани (поставили на океанічному узбережжі ще дві пристані) для його двох безкінних ескадронів та взяли у трюми з арсеналу порох, кулі та інші припаси, в основному – холодну зброю для його, ще не пристосованої до лінійної війни, армії. Прямо на його корабель погрузили для Гордієнка, який боровся з надмірною безшабашністю своїх козаків, добротні панцирі для піхоти. Але на прохання графа допомогти живою силою, відповіли, що це може бути витлумачено як пряме зіткнення між імперіями і вони на це не підуть. Набір озброєних приватних осіб, від бандюг до національних романтиків – державне військо? Але сказано безапеляційно.

Отже воювати треба було чужою зброєю, але своєю кров'ю. Ленд-ліз середньовічний, хай йому. Далєбі, подібність була значна, бо домовились, що платити граф буде тільки за те майно, що залишиться після війни.

21

Був кінець місяця липня за цим, григоріанським календарем. Зима лютувала над просторами пампи, наче в насмішку над привезеною з далекої півночі слов'янською назвою місяця – "місяць цвітіння липи". Якщо чарруа із народів тупі-гуарані розуміє українською, іспанською чи португальською, та почує значення назви, то закрийється

своїм так званим пончо і буде потихеньку пирскати, щоб не зобидити білого, бо на їхньому діалекті тупі-гуарані той самий період називається "місяць льодяних дощів" і тут вже ніхто не посміється, а скоріш зіщулиться від холоду.

Може й не надто волога, але вітряна і похмура зима у пампасах. Князь каже, що вторглися з Антарктики холодні сильні вітрів, з завтра почнуться заморозки і випадання інею. Назар і сам бачив, що сильне "памперо" скоро перевернеться в бурю. Не той тропічний ураган, якого так боялися на батьківщині, у Атлантиді, але таки добрячий буревій. Вітер почав класти повітряну кулю, під якою у корзині сидів дозорний, набік. Той перехрестив руки, "Досить, спускайте". Кулю блоками притягнули у велику, глибоченьку яму, викопану трохи більшу її розміру, звідки вона, власне, підіймалась на півкілометра в небо. Натягнули маскувальну сітку, звичайну, риболовецьку, але крашену під пожухлу траву.

- Маскування, - поясняв дядько Овсій, командир відділення, - щоб ворог не помітив. А куля ця з кошиком покрашена індиго з розводами під хмари з тією ж метою. Сама тканина кулі прорезинена, тобто просякнута соком гевеї, як ваші плащ-палатки. Каучук у Бразилії добуває компанія, що належить графу, тому ця справа достатньо дешева. Дивиться, щоб не пропалити кулю, курити категорично заборонено, бо як гахне. Згориш живцем, як на іспанському аутодафе, тільки набагато швидше. А залишишся живим - повісять, бо той водень, яким накачують кулі - секретний і безцінний. Краще пропий десь пістолі, спішемо як втрачені в найближчий сутичці батальйону, навіть якщо тебе й поблизу не було.

Назар виріс у м'якому, морському кліматі і ці виверти континентальної погоди витримував важко. Але не спішив назад, ні у гвардію Єлизавети, ні до Оксани, яку він примітив давненько, чотирнадцятирічною, коли вона торгувала бубликами у четвер.

- На цю скелю серед океану встигну і зайнятись пеленою Оксани теж, - черговий раз подумки підтверджував своє рішення воїн. - Він вискочив тоді з колегіуму на рекреацію і побачив її перший раз... Сказала, що буде чекати. Треба помаячити на континенті, повоювати і отримати хоча б сержанта, а то й молодшого лейтенанта. Освіта є, сам граф тоді був серед викладачів і підписав атестат. Треба гарно служити ... В цей момент зайшов молодший лейтенант, командир взводу кінної розвідки та перебив роздуми рядового.

22

Нараду командирів бандолерос, яка проходила у Ріо-де-Жанейро почав вступним словом вже обраний на загальних борах головний командир

- Шановні, ми зібрались для того, щоб остаточно визначити мету цієї війни, засоби її досягнення, можливі додаткові загрози та як їх подолати. Щодо мети - то ми йдемо за землею на лівій, східній стороні Утутвау. Ми не тільки і не стільки мисливці за рабами, хоча таке було скільки завгодно, але зупиняючись на цьому, наші опоненти брешуть на нас. Ми йдемо за землею, яка належить Бразилії згідно результатів війни за іспанський спадок. Але коли Бразилія збиралась прийти на цю, законно їй повернуту землю, то тут вже знайшли ту клятву Січ, чайки якої сплюндрували наше узбережжя. Ми тоді ще не

відійшли від панічного лементу "Запорожці! Показались запорожці" і перемовчали це нагале вихоплення із рук нашого майна.

У цю Січ побігли чорномазі з усіх сторін, бо їх там приймали як вільних та включали у свої ряди. Але у віце-королівстві їх небагато. Найбільше їх у Бразилії і вся наша чорнота почала планувати, як помчати на південь. Тоді стривожений Лісабон попросив Мадрид вплинути на ситуацію. В результаті ці досить серйозні землі поділили і північ віддали якомусь графству, яке почало вести половинчасту політику, стараючись усім панам бути своїми. Але велетенська Бразилія – це не ниточка узбережжя, ми давно оговталися і не потерпимо цих двох нахабних мишенят, і ми готові до війни.

Згідно плану, ми підемо прямо до Батурина-на-Тукарембо, так названо імprovізовану столицю графства, потім, знову ж по прямій, до Січи та нападємо на неї. Довкола Січи якийсь тин є. Довкола Батурина — навіть цього нема. Форти. Сам Батурин – саманні хатки з Палацом та розкольніцькою церквою посередині.

Запорожці ослаблені, бо їх ударна сила — кораблі, десь у океані. Хапають англійські та голландські, інколи і наші, кораблі десь біля Африки та продають. Їх сухопутні війська зав'язли у Патагонії, прикривають разом з місцевим військом, Буенос-Айрес з півдня, від арауканів. А там не менш ніж на сто років війни.

Графство ми, безумовно, зітремо у порошок, а козаків треба скинути в естуарій Фарани. Я навіть згоден буду об'явити перемир'я, щоб іспанці забрали своїх вірних псів і поселили на південних кордонах провінції. Хай допоконвіку гризуться з арауканами, по дикості вони один одного варті.

Від своєї появи у Фарані і до переходу північного ворога через кордон Всеволод мав півтора роки (і розраховував на стільки ж). Точніше 561 день. Що він робив:

1. Налагодив випуск колючого дроту.
2. Поставив виготовлення цегли і цементу (на привезеному з Європи обладнанні).
3. Розширив виробництво пороху.
4. Завіз все озброєння, коней та броню, що надали з Буенос-Айресу безоплатно.
5. Закупив і підвіз піхотне озброєння у шість континентальних округів, які будуть відмобілізовані при початку бойових дій.
6. Добудував форти, встановив привезені з Франції гармати.
7. Провів великі маневри із стрільбою з усіх видів зброї та переміщенням військ.

23

У пампі єдина можливість для скритого нападу – це користуватися складками місцевості. Користуючись вранішньою імлою зими Грицько із загоном охочих кіннотників, непомічений зовсім здаля, спустився і поскакав по руслу глибокого яру, який йшов майже паралельно, поступово зближаючись з путівником, по якому йшла колонна. Спочатку їхали у повний ріст, але скоро пригнулись до сідел, щоб кінний ворог не побачив мелькання папах.

Коли, кинувши коней, видряпались на край урвища, то побачили ніби горобця. Оперення – суміш темно-сірих смуг та плям на світлому фоні. На грудці додатково

трохи жовтого окрасу і відсутні темні кольори. Силует довготелесої пташки, підкреслений тонким дзьобом та не коротеньким хвостом. Довгі, тонкі, помаранчеві чи жовтуваті ноги. Командир відірвався від споглядання пампасового щеврика та зирнув на дорогу.

Сутичка скінчилася. Один козак лежав з розкросним черепом, семеро ворогів не ворушились. Півсотні бандолерос відвертали коней з дороги у напрямку засідки.

– Тікаймо! – скомандував Гриць. – Вйо! Колонна йшла кілометри за півтора від них. Тепер треба було організувати собі ворога. Грицько одів на шаблю папаху і декілька разів махнув нею, не піднімаючи голови. Помітили! Сім вершників відділились від загону і пішли чвалом до балки. Коли наблизились, хлопці дали залп з рушниць, потім, кинувши їх, вискочили з-за гребня яру, як з-за бруствера (приступки для ніг були видовбані зарані), вистрелили вже зблизька, відповідним вогнем були поранені двоє, але битися могли. Семеро воїнів графства кинулися на трьох готових до бою вершників, зовсім не маючи наміру джентльменської поведінки в бою. Діяли приблизно так, поки один атакував вершника та відволікав його, інший бив коня по нозі і штрикав його десь у пузо, а перший нападав на вершника на падаючому коні.

Вершники скотились на дно яру, прихопивши попутно свої рушниці та плигнули на коні. Підскакавши, командир півсотні визначив, що фананці уходять по дну яра, скоріш усього кінно, а потім й побачив, як супротивник, на північ, десь по пологому схилу вискочив з яру і далеченько нахльостує коней. Оцінивши галоп тих коней, командир не став їх переслідувати, лише наказав забрати все з поля бою. Досвідчений воїн, він не збирався гнатись за ворогом з таким розривом у відстані, загнати коней, може напоротися на весь загін цього дозору, потім вернутися до колони на конях, нездатних навіть витримувати рись загону. Щоб якось підбадьорити півсотню, він змахнув кулаком і крикнув:

– Нічого, вбивці із-за рогу, порахуємось під стінами вашого драного Батурина. Одразу і за все!

Після чого наказав забрати все з поля бою та вертатись до колони.

24

Стратегічна ситуація була наступною. Ворог перейшов рубіж по центру фанансько-бразильського кордону з метою захопити Батурин-на-Тукарембо, і вивести з війни графство. Тим самим нейтралізувати військо з Парагваю, бо далі Батурина ті не підуть — надто далеко від зони їх інтересів. Корпус Гордієнка підійте через днів десять, щонайбільше. Військо індіанців – за три неділі. Передові загони ворога будуть під імпровізованими стінами міста через три-чотири дні.

Кінні дозори з кордону стягуються до головних сил ворога, повинні непокоїти його з тилу та флангів. Ескадрони кінноти під орудою міністра оборони висунуті назустріч цим бандо..., бандитам, одним словом, і повинні чатувати біля переправ через річки, силкуватись скинути з берега авангард ворога.

Замість координації дій легкої кавалерії, міністр з незначним прикриттям відправився в якийсь особистий рейд, "здаля глянути на всі ворожі сили", рейд

затягнувся і генерал втратив управління військами. Був розжалуваний, відсторонений і відправлений письмовим розпорядженням у Сальтівку (опорний пункт для мобілізованих поселян округів № 1,2,3), відкрити регіональний арсенал, роздати зброю, мобілізувати коней та зайти з тилу ворожій армії, відсікаючи постачання і зв'язок, знищуючі відстаючих. Була зроблена ротація у генштабі.

Домальована стрілка руху на докладній карті графства вже однозначно вказувала, що агресор пре напролом, найближчою дорогою йде на столицю. Намалювавши стрілку, підполковник задивився на карту, як хуторський хлопець на красуню з Буенос-Айреса.

- Тікаємо, Ваше сіятельство. Такими темпами вони через неділю будуть тут.

Зустріти б їх у чистому полі.

- І наше військо буде зметене за кілька годин, бо ворог так само озброєний і має у два з половиною рази більше солдатів. А наші хуторяни, а це третина армії, звичайно будуть битися усмерть, але військова підготовка їх нікудишня.

- Але вони йдуть, наче нема біля них жодних ворогів!

- Підполковник Трохименко, у нормальних арміях панікерів розстрілюють. Ти мені ще заверещи "Все пропало". Вони всі на возах. Скільки треба днів, щоб спокійно і нормально доїхати від кордону на пряму до Батурина.

- Днів дев'ять-десять.

- А сьогодні двадцятий день вторгнення. Так що завеса з п'яти ескадронів під орудою Порфирія Петровича все ж помітно сповільнює їх рух. Через скільки тут буде корпус Гордієнка?

- По моїй оцінці, днів через десять.

Нехай через дві неділі, а ворог, у найгіршому випадку - через неділю. То... Мовчи Степане Олександровичу, бо це слово - і майором станеш.

-То витримати недільну облогу - і січовики з цих прапороносців паєллю з рисом зроблять. А ми допоможемо. Все питання у тому, щоб витримати перший удар. А якщо відкинемо, то вони не менш трьох днів будуть приходити до пам'яті, їх дозори оповістять про військо з Півдня, постане питання чи висилати військо назустріч, чи знов атакувати місто і зустріти ворога, який буде тоді у меншості, як ми зараз, на розвалинах цього містечка.

Десь два дні оборонних боїв вирішують долю цієї країни. Вона може прожогом зникнути, як миттєво з'явилася. То зараз треба продовжувати зводити, які встигнемо, укріплення довкола містечка.

Відірвавшись від настирливого переслідування кавалерії ворога, яка збиралася на їх плечах увірватись у столицю, два з половиною ескадрони входили по головній дорозі у столицю. Зоставивши півескадрон Івана Казана на головній дорозі у засідці, кіннота Фарани, зрізуючи її луку пройшла по середньопересіченій місцевості, непрохідної для возів, але цілком прийнятної для кавалерії. У місто вступали нехай пошарпані під час нападів на ворога, але цілком боєздатні війська. Розсідали коней, напоїли, задали корм, самі поїли, та лягли на підіслані бурки відпочити від тряски у сідлі. Кульбака

здається романтичної тільки тим, хто у порядку недільного відпочинку побув годину на ній. Тільки через п'ять годин показався авангард, а потім основна маса кінноти ворога.

Іван, порубавшись з авангардним ескадроном бандолерос, почав відходити по головній дорозі. Горбиста місцевість не дозволяла ворогові побачити, чи є перед ним відходячи частини Фарани. По закінченню обвідки, Казан повів своїх кіннотників взагалі у степ. Збентежені бандолерос не побачили ніяких військ на знов рівнинній пампі. Хіба щось рухалось на далекому горизонті.

Довкола містечка йшла імпровізована стіна з домів, мішків з піском, частин розібраних осель, що не вписувались у периметр, сільськогосподарського реманенту тощо. На напрямках можливих контратак стояли вози, зчеплені ланцюгами та з кілками, щоб не міг переплигнути кавалерійський кінь.

Передові загони наступаючих очікували накопичення сил. Тут впала п'ятьма і ворог почав непокоячий обстріл з луків стрілами з прив'язаною, просмальцьованою та підпаленою тканиною.

- Ну шмаття, це по жіночий частини, - сказав Всеволод, наказав війську спати, а жінкам з підлітками гасити вогняні клубки. Стріляли доволі здалека, просто на дальність, тому стріли елементарно хляпались плиском, запалюючи місце падіння. Хлопчати метались по дахам, дівчатка гасили те, що падало нижче, жінки поспішали туди, де виникали проблеми. Сира зимова ніч та боротьба з вогнем звели нанівець намагання підпалити місто, а цей непокоячий обстріл звівся до того, що вогнеборці на світанні, перемерзлі та переморені, розбіглися по домівках і заснули сном живої-живісінької, але смертельно змороженої людини.

Видно визначившись, де буде штурм, військо бандерлейрос потягнулось до західної сторони містечка. На головній дорозі, що взагалі-то перетинала містечко, лишалось трохи військ, які відстали і здається щойно прибули.

Командуючий військами Фарани, якому це спокійне і впевнене розгортання супротивних військ надало сказу, сказав, дивлячись у підзорну трубу:

- Ач, задрипанці. Показові маневри тут влаштували, - і звернувся до бувшого тут начальника кінноти графства.

- Ну Порфирію Петровичу, підіймай кінноту та вдар по цім, що сплять на ходу. Тільки не зав'язни у битві. Порубай і швидко вертайся. Комескам скажи, що власноручно розстріляю того, хто буде товктись на полі бою довше, чим потрібно, щоб благополучно вернутися.

- Якщо втонеш, додому не вертайся.

- Звольте виконувати.

- Пане підполковнику, - звернувся командувач до начштабу. - Думаю, що побачивши результати нашої вилазки, ворог нерозсудливо кинеється в атаку. То зніміть регулярні частини з півдня та посильте північ. Тільки дядьків ополчення лишите на периметрі, не чіпайте, бо хаосу не оберешся.

- Слухаюсь. Йду.

Мінімум людей розібрала цепи возів. Потім сноровисто їх розкотили перед

ескадронами, які вже набрали швидкість по широкій, проїжджій вулиці. Тих зустріла безладна стрілянина. Схиливши довгі списи, ескадрони дістали ворога за їх возами. Почалось знищення ар'єргарду. Раптом, абсолютно з тилу бандитів вискочила з-за гайка півсотня Казана і ударила по піхоті. Це подвоїло успіх. З криком "Оточили" найманці кинулися урозтіч. Почалося переслідування. Здаля побачивши галопуючи ескадрони ворога, начштаба, що був біля розведених возів, наказав трубити відбій. Це привело до тьми розсипаних по полю кіннотників і ті почали поодиноці повертати коней додому. У міру того, як меншало на битій дорозі своїх, звужувались вози. Останньою пролетіла півсотня Івана, який бився далі всіх та й не відразу зрозумів значення сигналу.

Згідно наказу, кіннотники проскакали на західну частину містечка, здавши коноводам тварин, кинулися до периметра та почали заряджати зброю. Впевнена у своїй могутності кіннота ворога, розлючена видовищем сколотої та посіченої піхоти, вернулась на захід і кинулась на ворога. Це була абсолютна помилка, бо саме тут їх і чекали. Висунути з-за найближчих домів гармати, щедрий дарунок Буенос-Айреса, виставлений на позиції ще раніш, ніж закрутили останній ланцюг між возами, вдарили по ворогу. Артилерія форту вдарила по ближньому флангу наступаючих. Вогонь війська, стягнутого звідусіль у цю точку оборони та загострений частокіл був настільки часті і потужні, що лавина кінноти затупцювала перед возами, намагаючись піками дістати ворога.

По щільності вогню командуючий бандеросами зрозумів, що військо попало у зарані підготовлену пастку і послав ад'ютанта з наказом піхоті негайно атакувати місто, по всьому периметру, кожному підрозділу — у точці, де знаходяться. А тут наказав трубити відбій. Не пішли в атаку бандити і по дорозі з півночі. Підійшли парламенти, попросили забрати трупи.

Командуючий північним сектором оборони мерзлякувато повів плечами і сказав:

– Могли б полежати до наступної партії. Прохолодно. Тільки ви спочатку підвезіть наших з поля, там небагато. Поки день –поховаємо. І коней забитих Ми також заберемо. Будемо їх їсти, ми ж в осаді.

Без особливих почестей загиблих поховали в зарані підготовленій братській могилі. Війна зимова. – Спите спокійно, пани-товариши. Як переможемо – набалакаємося, прославимо, – сказав полковник, начальник кінноти.

Але ворог був відбитий і по периметру, що посіяло підозру, що оборонців більше, ніж вважалося. На наступний ранок все з тої ж півночі почали бити ворожі гармати, яких у вчорашній веремії наче не було. Методичне розбиваючи у дрізки вози, ламаючи опорні халупи. Всеволод наказав будувати другий вал, ламаючи ті будівлі перед ним, куди не долітали ядра та бомби гармат та відвів за нього свої гармати. Ворог, напавши з декількох сторін, прорвався таки по головній дорозі. Захисники відійшли за благоденську другу лінію, але все ж зупинили ворога. Гармати ворога, боячись зачепити своїх, стріляти по тилу захисників, а гармати Фарани — в упор по нападаючим. Як би то не було, але чверть містечка вже була у руках ворога. Завтра треба чекати генеральний

штурм. Але вранці раптом почалася стрілянина у тилу ворога.

- Хто це? - здивувався Всеволод, який саме був на півдні міста.. Але глянувши у підзорну трубу, він легко розрізнив форму прикордонної стражі. За місяць наступу противника вони відмобілізували та забрали добровольців на південних хуторах, коні і зброя якась була на кожному хуторі. Гриць, що крутився з кінним ополченням на певній відстані від міста та винищував невеликі підрозділи ворога, що попадалися, приєднався і очолив прикордонників. Вони обрушилися на південні частини ворога, що чекав сигналу до генерального штурму. Готові до бою, бразильці просто повернулись проти недруга, що мчав з іншої сторони. Отримавши ці вісті, Всеволод кинув по головній вулиці ескадрони на південь. Там склалась ситуація, що фананців більше. Але атака, третя вже, з півночі скинула вже з зовсім хисткої лінії воїнів Всеволода. Ворог був у місті, але спочатку фланговий вогонь не впалих фортів, а потім атака ескадронів, що повернулись з півдня відкинула наступ. Бої почалися за кожну мазанку.

Десь біля півночі бій стихав. Не витримавши, граф кинувся на передову. У нічному рейваху Всеволод втратив управління військами. Де ворог, де свої? Поранений і знесилений, він заснув у відбитому домі десь о першій години ночі. Ворог не турбував до ранку. Вранці знов забабахало на півдні. Це що, мода така, кожний ранок починати з стрілянини невідомих. Ну нічого, поки це була непогана для нас мода. Поткнувся у двері - постріл відбив шматок стінного саману. У віконце глухої стінки показався його ад'ютант, розбив рукояткою пістоля шибку і звернувся до Всеволода, наче так і треба, що верховний командуючий сидить на самісінькій передовій у заблокованому домі, поранений і вимазаний під негра.

- Пане підполковнику, обороною командує підполковник Трохименко, південна частина містечка захоплена ворогом. Для тої латки, що лишилась у нас військ достатньо.

- Дуже утішно, - процідив Всеволод. Але ад'ютанта неможливо було збити. - До західної стіни, де ще ми стоїмо, підскакав роз'їзд Корпусу і сказав, що Гордієнко звів в один загін всіх хто має підмінного коня і наказав мчати, бо мабуть граф сидить вже на даху останнього дому Батурина та відстрілюється.

- Так воно і є, - сказав, поступово заражаючись оптимізмом молодого ад'ютанта, П'яст. - Навіть вийти не можу, а в це віконце хіба кішка пролізе.

- Нічого. Зараз вже атакують. - Наче по команді ад'ютанта поряд забахало.

- А кіннота ворога де?

- Нема. Десь за прикордонниками і Боривітром ганяються. Ті їх вчора так дошкулили, що, мабуть вирішивши, що місто взяте, їх кіннота кинулась за кінними прикордонниками, щоб вибити до ноги. Десь ганяються, командиром там Гриць. - повторив ад'ютант.

- Раз запорожці мчали, то вони розтягнулися. Начальнику південного сектора скажи, щоб ...

- Убитий.

- То хто командує ?

- Іван Казан. під ним двоє коней вбило, то він приєднався до піхоти. А потім його назначив важкопоранений майор.

- Хай Іван не спішить атакувати. Нехай ворожа піхота переміститься частково лицем до запорожців. Потім, раніше запорожців, все ж атакувати. Хай вороги покрутяться, чи допомагати тим, хто вже реально обороняється від нас, чи чекати атаки запорожців, чуючи постріли за спиною.

Ад'ютант раптом відхилився від вікна, до чогось прислухаючись. Постріли віддалились.

- Не вистрелить, - сказав ад'ютант. - До ваших дверей йде командир взводу, що вибив ворога з найближчий домів.

Два стрілки, що раніше спали, а зараз стояли біля не набагато більших, чим глухе віконечко, вікон, і яких Всеволод тільки помітив, опустили зброю.

- За периметр піхоті не вискакувати надовго, - продовжив розпорядження підполковник. - Ми надто слабі. Нехай запорожці влаштують свій улюблений відступ і наведуть ворога на свої основні сили, як я колись. Кіннота наша нехай піде на підтримку січовиків. Але сковуйте піхоту ворога контратаками. Дійте!

- Слухаюсь! - лице ад'ютанта зникло.

Вчорашній вечір граф пам'ятав смутно і уривками. Він когось вів в атаку. Застрелив в упор ворожого піхотинця. Рубався, убивав тих хто нападав на нього. Палахкотіли постріли. У бою за третій, а може за четвертий дім його просто шваркнули чимось важким. По голові, на якій вже давно не було моріона. Потім казали біля нього:

- Живий. Тільки памороки забило.

Потім його тягнули кудись. Потім його кинули на причілку якогось дому. Потім його втягнули в цей дім. Потім стріляли поряд. Він намагався піднятися, щоб прийняти участь в бою, але щоразу валився на чиїсь двоспальні нари, де не було нічого, крім дощок. Потім було небуття. Як виявилось, тимчасове.

У двері ввійшов високий ставний юнак.

- Вихід вільний, ваше Превосходительство, - сказав він строго і значуще, наче він був головний лікар, а цей контужений — його неспокійним пацієнтом. Біля ганку цвів кетяг амарантових квіточок шириці, наче благословення далекої України.

Майже у безпам'ятстві Всеволод провалявся три дні. Коли свідомість вернулась, усі війська графства були всередині периметру, навіть прикордонна охорона з міністром оборони на чолі. Обложне військо ворога було тільки піхотним. Тому що Кость десь крутив по байракам та пагоркам кінноту ворога, не бажаючи давати генеральний бій. Все це доповів все той же ад'ютант, що, за відсутності боїв сидів біля командуючого замість няньки.

- А з тебе непоганий медбрат! - похвалив його підполковник.

У штабі Всеволод з порога почув, як начальник західного сектора вмовляє начштаба атакувати:

- Ну і які ми будемо, якщо замість нас ворога переможе один Гордієнко. Ото слава піде! Чужими руками жар вигрібають.

- А задурно вбиті перед очима стояти не будуть? - спитав Всеволод. - Як тільки хоч здаля покажуться індіанці, втечуть ці злодюги і обози покидають. Вони тільки в п'ятеро на двох хоробро воюють.

Графу було дуже добре. Світ сяяв і лучився біля нього. Проаналізувавши свої відчуття, він зрозумів, що справа не в тому, що перемога очевидна і не в тому, що він оклигав. В цій війні він був воїном, а не тільки полководцем і власноруч вбив не менше двох ворогів. Тая срамотна прилюдна поведінка під час нападу піратів в Атлантиді, що гнітила його підсвідомість, пішла у небуття. І якщо на державному комітеті оборони (ДКО) поставлять питання про втрату Верховним управління військами, теж буде голосувати за своє розжалування на одну ступінь. Не більше. Бо все-таки написав розпорядження про тимчасову передачу командування начштабу та проінструктував усно. - Це - його особисте.

А суспільне - довкола його розстигалась частка володінь українського народу. У нього було десь від двох до трьох тисяч війська. Запорожців тут теж помітно більше двох тисяч. У індіанців відчутно більше трьох тисяч (уже примчали кінні дозори). У ворога - десь до шести с половиною. Для цього куточка - це битва народів. Така історична подія визначає долю довколишніх земель років на п'ятдесят.

На горизонті замаячили загони індіанців. На відміну від Північної Америки, армія була пішою. Повернувши коней, кавалерія бандолерос, що було показала, кинулась тікати, кинувши напризволяще і піхоту, і обози. Бо знали лютість тупі-гуарані, яким давно насолили і не бажали попадати їм в руки. Піхота сіла на вози, намагаючись прихопити обоз.

Це миттєве (згідно документам) спадання бойового духу ворога незрозуміло і самому автору. Але у декількох джерелах, які були у його розпорядженні, немає нічого про зустрічні бої бразильців з індіанцями. Все ж певно були. Може очевидці не згадали, як несуттєві для загальної картини розгрому. Якесь чудо над Тукурембо. Здається, об'єднані козаки і поселяни вже змотали і суттєво перебили вороже військо. А свіжа армія індіанців парюю швидкоплинних сутичок тільки зробила перемогу dokonаним фактом.

У погоню пішла одна кавалерія з трьох ескадронів, Іван Казан змінив пораненого командира кінноти. Кость послав у погоню всіх бажаних запорожців. Наказним отаманом відправив паланкового полковника Пилипа Кібчика. Бажаних повоювати індіанців посадили позаду себе чи на підмінні коні кавалеристи чи козаки.

Кінним прикордонникам і хуторянам Всеволод запропонував відправити тільки охочих. Але ніхто не згодився. Хуторяни сказали, що корови і кози поздыхали мабуть з голоду, бо куди хазяйці самої вправитися з усім. Прикордонники сказали, що треба покінчити з сплесками бандитизму негрів-наймитів, що добре знають місцевість, і показали слідом за ворожими військами, і що граф разом з верховним суддею графства, скоро напрацюється.

- Постараюсь приймати тільки дуже вмотивовані прохання про помилування - пообіцяв граф.

Піхота ворога була частково перебита, в основному попала в полон. Обоз був захоплений повністю. Вийшовши на кордон, кіннота супротивника за ніч розсипалась на окремі купки, які годі переслідувати.

Коли ділили трофеї, найбільше його потішив Кость, який попросив усіх полонянок собі. Граф поторгувався, одна полонянка за трьох полонених. Треба відбудовуватись, а вдів у графстві і своїх вистачає. Індіанці попросили собі всіх захоплених коней. Але старання відбудувати місто красивішим, ніж було, закрило цікавість, як там Гордієнко пооженоє своїх козаків. У чотири зміни – по шість годин запрацювали цементний та цегляний заводи, на каменоломнях тривалість зміни була п'ять годин, але чотири години найтемнішого часу робіт не було.

Серед полонених знайшлися і муляри. Захоплений загальним поривом, запрацював весь народ Фарани. Потім прийшло два кораблі з переселенцями з Європи, причому один — з дівчатами, бо ж герцог не знав майбутнього. Їх негайно підключили до оздоблюваних і подібних робіт. Коли відпустили полонених, це було найвідбудоване містечко Південної Америки, а може й обох.

У переслідуванні загинув друг і бойовий соратник Гордієнка дон Педро, якому куля з двох метрів таки пробила кірасу і вбила на місці, його син Пабло через дві години був чи то зарубаний, чи то затовчений ворожим кіннотниками, коли увірвався занадто далеко у їх гущу. Старі козаки, що розглядали тіло благородного лицаря після січі, сказали, що кожна рана окремо не була смертельною, але разом...

- Поки ми рубались над тілом Пабліто, він вмер від втрати крові, - сказали вони.

25

Коли обговорювали питання, хто транспортуватиме тіла батька і сина на асьенду під Буенос-Айресом, два благородних дона, що були товаришами дона Педро, хоробро билися як всю цю кампанію, так і в останнім бою, раптом перевернулися у мокрих мишенят під віником.

- Ми не повеземо, ми боїмося очей доньї Марії, - тремтливим дуєтом заявили вони.

- Поїду я, - сказав Кость. - Він мені прискакав допомагати.

Коли Гордієнко відгорнув рогожі із поклажі звичайного українського воза, донья Марія похитнувшись, схопилась за його край та побіліла. Але ствердилась і сказала:

- Ти, заброда з невідомих земель, мав нахабність привезти мені такі дарунки і стати вісником загибелі мого роду.

- Та у тебе ж дві дочки заміжні, деє чоловіки і вони відіслані по потребах вашої імперії, - наважився нагадати немолодий козак.

- То й ти даси мені ще нащадків, - продовжила та, не звертаючи уваги на його слова.

Збираючись чи то розреготатися, чи то розсердитись на це сватання біля останків його друга і її чоловіка та сина, Кость сказав:

- Який я там майбутній батько, пройшло моє.

- Ти у мене, хлопчику (ninito), дуріти як в найкращу пору молодості будеш, - сказала та її явно безумні очі раптом засвітилися спокійно-огортаючим вогнем. - Ти

зробиш це, навіть якщо мене проклянуть у спеціальній буллі Климента одинадцятого. Ми справді не молоді. Після поховання трауру не буде, буде моє перехрещення. І у мене будуть сини Педро і Пабло. Вони будуть справжніми іспанцями і хоробрими воїнами.

- Та я і не проти, щоб були Петрусь та Павлусь, - ляпнув Кость, відчуваючи, що божеволіє разом з хазяйкою. - А будуть вони козарлюгами.

Два благородних донна ховались за крупами коней.

Так по прадавньому українському звичаю дівка посваталась до парубка та припожалувала на хутір старого Гордієнка досить молода хазяйка, яку одразу сприйняли пахолки, і з'явилися погодки Петро та Павло.

1721. Першого січня якось механічно переобрали кошового отамана та старшину. Переможна участь у війні Фарани з байдератисами, відбудована Січ, закуплені та відбити гармати, батареї яких надійно прикрили бухту січової залоги. Жінки, що ходили по рядах запорожців і обирали собі чоловіків. Лише третина не обрала нікого та була викуплена якоюсь бразильською провінцією. Що ще треба?

Було досить тепло. Кость віддав регалії джурі і глянув на майдан. Козаки стояли, тримаючи очі долу перед щойно обраною ними старшиною. Тільки там-сям жаринами спалахували короткі погляди, які явно показували, що це згряя кугуарів, що імітує овечу отару.

- Є ще одне як на мене, то надважливе питання. - сказав кошовий отаман. Ось ми втратили шістсот козаків у війні. Як ви думаєте, коли набіжить стільки посполитих із графства?

- Дуже нескоро, Ваша Ясновельможносте, не так багато карних злочинців у графстві, - сказав хтось із кола.

- А чому? Ну скажи ти, Ігнате! І сотня твоя воювала добре. І людина ти письменна.

- Та граф порошинки з кожного переселенця здуває. - сказав Галагаз - Допомогає грошима. Від добра добра не шукають.

- То ми, воюючи без поповнення, швидко зійдемо на ніщо.

- Ось і я кажу, - повернув собі голос кошовий. - Треба січовикам пережитися. Ми вже й почали. Одкинуть вічне парубкування. То будуть козачата власного майстрування.

- Це порушення давніх звичаїв. На території січової залоги ніколи не було і нема жінок.

- Навіть Марію Петрівну не пускаємо!

- Ось воно! Отаман оженився, сподобалось та вирішив усіх ошчасливити!

- Не всі жінки таки золоті, як наша матінка кошова.

- Та були козаки жонаті. Жінки жили і в Польщі, і у татарів, і у волохів. Просто жонаті не поїхали за океан у поход. От і підзабули.

Майдан переливався коментарями пропозиції.

- Жити сімейним козакам станицями. Хутори - для старшини, у неї завжди є пахолки. Станичники - захист простої козацької сім'ї від гулящих людей, якими завжди

кишів степ.

Скепсис з приводу піднятого питання здається лився через край. Але проголосували за сім'ї. Крім того, вирішили просити корсарів привезти поповнення та дівчат з України. Десь з Берестейщини, Холмщини. Там тихо, бідно, людно, то бажаючих податись світ за очі мабуть багато. Але на Наддніпрянщину покажіться, щоб привіти передати.

Круг, обговорюючи те та се, ще не розходився, хоча був офіційно завершений. Основною новиною був приїзд з Батурина-на-Тукарембо стоматологічного кабінету та з якоюсь страшною машинерією, що називається "бормашина з ніжним приводом", якою роблять дірки у зубах, потім називають їх карієсом та замазують цементом. Козаки збирались виконати розпорядження кошового про "обов'язкове обстеження", бо кажуть, якщо витримаєш катування на цій бормашині, то, як попадеш в полон – ніякий екзекутор не страшний. Але все ж було трохи лячно.

– Опанас Якович, – звернувся Кость до сивовусого носатого дядька, що стояв у нечисленному гурті старих козаків. – У тебе в Україні хтось близький родич є?

– Багато. Ну хоча б старший брат Іван в Лубнах, вікарний священник Троїцької церкви.

– То ти підеш за новими козаками та нареченими.

– Не стидайся, бери собі найгарнішу, – підколов хтось з дідів.

26

У зв'язку з більш, чим середньою відвертістю епізоду, показаному у цьому розділі, він винесений в окреме оповідання "Білий день на хуторі близь слободи Бузьки". Всеволод зустрічається з Одаркою. Виясняється, що вона і є Жива (Цица), поганська богиня праукрів, призвана до життя покликом пращурів, який прозвучав над Атлантидою, коли Всеволод був черговий раз у Франції.

27

У Європі Всеволод у 1717-1720 роках, хоча і зображав аристократа, що втік з своїх заокеанських володінь і жінки, щоб добряче розважитись, працював наче каторжник на видобутку соли біля Лаго-Подрідо у Фарані. Розкриємо ще один напрямок його самобутній діяльності. Він вивчив всі відомі і ходові прядильні і ткацькі верстати старого континенту, далі знайшов півдюжини дійсно перспективних конструкторів, потім знайшов підхід до кожного, потім об'єднав і почав координувати їх творчі пошуки (для узгоджених дослідів необов'язково сидіти у одному приміщенні, та й в одній країні), потім накидав їм плутаної інформації про прядку Дженні, про мюль-машину та інші потрібні речі. Пройшли роки і у його голові струнких знань не лишилось. Як щось згадувалось додатково – відправляв листами.

Уже після пекельного процесу відйому грошей шляхом зворотної продажі папірців-акцій Ло, у Франкфурті-на-Майні, імперському місті та традиційному місці обрання імператорів і зустрілись шість винахідників, кожний з діючим експериментальним прядильним і ткацьким верстатом. Всі були виготовленими на гроші графа. Після випробувань можливостей, вдалось з'єднати достоїнства трьох ткацьких та чотирьох

прядильних верстатів. Синтезований прядильний верстат герцог наказав назвати Іванна, вибудувавши собі такий логічний ланцюжок: Дженні — Джейн (Jane) — Жанна — Іванна;

Перевіривши дію двох, виниклих, як компоновка, верстатів, граф дав гроші на патенти, оплатив роботу дослідників та доручив найбільш діяльним організувати прядильну мануфактуру в Хемніці (курфюршество Саксонія) та ткацьку у Любеку, старій столиці Ганзейського союзу, з виготовленням відповідного обладнання. Агентам по вербовці мігрантів-українців був переданий контроль за використанням коштів та ходом робіт.

Цей епізод попутно підштовхнув промисловий переворот у Німеччині. Якби знав Всеволод, що при імператорі Данилі Всеволодовичі об'єднані війська німецьких князівств заллють кров'ю колоніальної війни його державу і лише імператор Володимир Орестович викине геть загарбників, то мабуть зробив би якимось інакше.

Але якби знаття, де впадеш... Поки граф воював з бразильськими покидьками, німецькі мануфактури почали прибутково працювати, віддаючи частину доходу на фінансування еміграції в Фарану та Військо. Також виготовили верстати та погрузили на вже побудовані на верфях Голландії та Німеччини кораблі, на які не вистачало у графа національних підготовлених матроських кадрів. Залишив на "Апостолі" — старенького капітана, та чверть самих недолугих матросів.. На другому кораблі — молодого штурмана — та чверть салаг.

Насилу поповнив команди юнгами-романтиками. Всіх інших відправив у Голландію. Старий звично взявся вчіть молодь і через місяць ветха посудина заскрипіла оснасткою у каботажі на Ресіфі. Романтичний ново назначений капітан (читав якимось вірші про океан графу. Вірші були непогані. Але зараз не про це.) примудрився, маневруючи, відірвати кут блаженської пристані. Начальник порту (!) Свириденко заплombував штурвал і примчав у Батурин, вимагаючи і благаючи графа повісити на реях капітана і штурвального, а всіх матросів відправити у Лаго-Подрідо.

З'ясувавши, що з кораблем нічого не сталося, граф наказав поставити корабель на два якорі там, де стоїть, заборонив чіпати його до появи Шульженка, додати дідові чверть до окладу та попросити підучити другу команду. Випускати цю поетичну натуру, молодого капітана, з порту тільки у складі міні-ескадри.

— Скоро рейд Чар-бухти буде заповнений кораблями, так що уряд порядком відстав з реконструкцією. Нам справді терміново потрібен хай невеликий, але модерний порт. Тільки тормоши, підганяй, — на завершення сказав Всеволод Володимирович. — Іди ти до Уляни Всеволодівни, там лежить затверджений проект реконструкції порту "Чар-бухта", кошторис витрат, у ДБФ ти розпорядник коштів.

— А я, коли узгоджувати, думав, що років через десять почнуть, — сказав Степан, втішно насунув бриля і вибрався з кабінету.

Під настроєм на морські справи, граф сів писати слізне письмо до жінки, прохаючи надати команди хоча б для перегону готових кораблів до Фарани. "У мене декілька тисяч водного кордону, але коли я йшов нещодавно довкола країни, то побачив тільки

три каное туземців, а тих на всю державу пару тисяч. У Атлантиді човни були випалені, видовбані через місяць після поселення, тут за сім років не побудовано жодної шаланди. Формується якась зачарована степом, пампою, абсолютно суходільна нація. Акодони. Південноамериканські польові хом'ячки"

(ЦДАГ Атлантиди. Ф.6. – Оп.14. – Спр.23. – Арк.32-33) Останні чотири слова обведені та почерком герцогині написано "Нерви, Сева, нерви."

Секретність знята у 1751 році.

Автор же, строго слідуючи джерелам, зауважує, що головний герой сам, здається, не розібрався, що вимагати від цього народу. То вівчарі, то матроси.

Герцогиня просто напряду звернулась до малоросів з петровських військ, де було чимало моряків, яким вже набридло тинятись по суші, і порекомендувала Всеволоду зробити так саме. То проблема з екіпажами нових, чисельних кораблів вирішилась відносно легко.

Далі граф оформив дозвіл правлячій герцогині Атлантиди надавати своїм підданам, без сплати будь-яких зборів на користь Фарани, право ловити рибу біля берегів країни і продавати її, при бажанні, у прибережній торгівлі (не далі 21 милі від лінії прибою).

Ще оформив документи з печатками на команди та капітанів кораблів, лишаючи місця для прізвищ. Тільки у патенті начальника ескадри було вписано: П'яст Орест Всеволодович.

Обидва приміщення для верстатів були готові . Штати заповнені. Прослухали лекцію графа про конструкцію новітніх верстатів. Перехід на нові станки передбачався у мінімальні строки. Обидві мануфактури орендували звичайні верстати, що були у населення і почали давати деяку продукцію. А саме виконувати держзамовлення. Випускати цупку тканину на військову форму. По конкурсу розмістили заказ на пошиття військової форми на всю армію. Оплата за їх роботу було останнє, що граф збирався профінансувати у Фарані за рахунок доходу з спекуляцій.

Практично одночасно запрацювали: друга цегельня, виробництво черепиці та глиняних дренажних труб великого діаметру. Почала діяти водонапірна башта та сім фонтанів. Додавалась роботи поліції, бо вода в останніх вважалась питною, то треба було ганяти хлопчаків та дівиць, які норovali викупатись у фонтані, щоб коней та іншу живність поїли з відер, а не прямо з фонтану.

Тим хазяям, які звели наполовину нові, цегляні будівлі, ДБФ (його капітал виріс на чекані монет і не мав ніякого відношення до статків графа, бо виплатив тому навіть вартість верстатів з набіглими відсотками) почав кредитувати під посильний процент їх добудову.

Прийшов "Апостол Хома", Шульженко сказав, що капітаном кривдник порту буде гарним. Тільки підучиться. Через дві неділі обидва кораблі загрузили папером, дротом різних діаметрів, колючим дротом, тим-сим, що було закуплено у Буенос-Айресі і могло зацікавити збалуваних атлантидців і, разом з документами, відправили до Островів.

Підійшли із Гамбурга новозбудовані бриги, названі "Ниян" та "Руєвит". Вчорашні юнги, купані Нептуном на екваторі, та переведені після трансатлантичного вояжу у

матроси другого класу, світилися на вулицях столиці такою переможністю, що викликали заздрість 47-річного Всеволода.

"Ниян", підрихтувавшись та взявши людей на борт, пішов з якоюсь секретною експедицією. На питання: "Куди і Нащо" граф відповідав:

- Допитливий Варварі на базарі ніс прищемили.

Під тиском нової різноманітної інформації ця подія швидко призабулася.

28

1721. Граф сидів у кімнаті, на другому поверсі Стрілчатого палацу, яка у "Розписі приміщень" Уляни іменувалась "Строгим кабінетом". Ну як сказати, меблі були якісні, із червоного дерева, орнамент на стінах – під греків, геометричний. Обстановка дійсно мінімальна: два недовгі столи, невігладливо поставлені літерою Т, шкаф для документів, крісло, два стільця, дві діжки з ципірусом-папірусом (останнє – по настояною Улі). Була ще продовгувата канапа. Але дівчата-секретарки, віком десь до тридцяти, ще від дверей включали боковий зір, їх зіниці розширювались, демонструючи панічний жах.

Трохи допетравши, що усмерть лякає чиновниць, Всеволод наказав негайно винести диванчик, викликав начальника спецслужби і доручив в'яснити, хто навчив дівчат боятись як полум'я в пампі, пухкої, пружної, з бездоганним дизайном, канапи. Уже надвечір того ж дня підполковник явився з кіпою письмових свідчень. Герой цих документів потім непогано працював головним золотарем (ассенизатором) столиці, і, зрозумівши, що знаходиться під цупкою опікою відомства підполковника, женився на одній із об'єктів своєї попередньої уваги. Шлюб був по залету, на п'ятому місяці, але благополучний. Після ще одного сина, граф перевів щасливого батька командиром у кавалерію.

Автор не шуткує, недавній джигун відчайдушно грав з синами у аргентинську гру (це так фаранці обізвали різновид футболу), бився з ними на дерев'яних мечях і перевіряв шкільні завдання. Позиція автора – горбатого (бабія) могила виправить, у таких справах автор вельми помірний оптиміст, але нічого, таки, непорядного за вже майором помічено не було.

Занесло нас, однак. То вертаємось в кабінет. Граф накреслив континентальну частину своїх володінь (бо півострівної у його світі взагалі не було) і марно намагався згадати, де тут родовища корисних копалин. Йому уперто здавалось, що тут, на практично ідеальній рівнині, взагалі нічого не видобували.

Зайшов ад'ютант.

- Почесний громадянин Мельник Охрім Юхимович, просить прийняти.

Граф знав всіх почесних графства. Крім того, щось неймовірне, забуте прозвучало в повному іменуванні людини.

- Не давав я титулу нікому з подібним прізвищем, – підняв брови Всеволод.

- А я у вашої жінки його отримав, у Атлантиді, – сказав дебелий сивий дід, що заглянув у відчинені двері і, на запрошувальний жест графа, зайшов та причинив двері.

- Господи, дядько Охрим, мірошник першого млина. А я якось згадував тебе, думав, що ти вже перед Господом за нас заступник.

- Та ні, государ, Мені 63, я ще, слава Богу, здоров'ям не маюсь. Я з жінкою, трьома синами і трьома дочками переїхав у Фарану. Млин лишив на старшого сина. Одну дочку там віддав заміж, вчителька. Трохи розібрався і будемо ставити дочці з зятем водяний млин на Тукурембо та підстаршому прядильну фабрику та по миттю овечої шерсті.

- А собі, іншим дітям, - здивувався і зацікавився Всеволод. Тільки не кажи, що вирішив відпочити. Для тих, над ким прозвучав поклик предків, це неможливо.

— Государ! Не треба відноситись до поклику, як до чогось мало не сатанинського. Він вимагає стати кращим з можливого. Люди в житті звичайно застрягають між найменшим, що ми можемо і здатні досягнути, і найбільшим. Наприклад імовірні і досяжні для чоловіка три варіанти: спитись і померти молодим; розпитись у середньому віці і пустити малих дітей по світу; пити "в межах" і прожити достатньо щасливе життя. Поклик буде весь час непокоїти совість людини і та "по дрібушкам" прислухаючись, таки виведе себе на досить достойну дорогу.

Але і просто вихованість - теж непогано. Ось у мене двоє старших чули поклик, шестеро менших - ні, а всі - гідні люди.

- До справи, Охріме Юхимовичу.

- Засучимо рука та й будемо всі будувати, і млин, і фабрику, Всеволоде Володимировичу. Тільки замов у німців нам прядильні верстати.

- Дядьку Охриму, та ти знаєш, скільки вони коштують?

- Знаю, директорка твоєї діючій фабрики, як тільки починає лаяти прядильниць за якийсь провини, одразу згадує ціну закордонного реманенту. Думаю, на чверть перебільшує. А грошки мої - це те золото, яке ти калікам та вдовам видавав, а воно у мене зібралось.

- А де будеш мийку ставити?

- У окружному містечку посеред вівчарських земель.

- І де ти робочу силу знайдеш на таку мадурну роботу?

- Чому мадурну? Мити та полоскати ж техніка буде. Воду в чани будуть накачувати насоси, які будуть рухатись водою. Ще. Зусилля з водяного колеса пасом буде передаватись на миючу раму, що буде крутитись у чані. Ось перевірено на іграшці...

- Діючій моделі, — підказав Всеволод.

Дід кивнув і дістав модель. Поставив на стіл, крутнув нігтем водяне колесо, застукала, завертілась миюча рама у чані. Потім показав водяний насос. Всеволод виписав папірці, аби виготовили привілеї на осадження трьох хуторів, на користування діловою деревиною із сплатою попенної плати, на право утримувати озброєну варту, на інші документи.

Не дали вернутись до думок про родовища. Попросились на прийом три козаки.

Взагалі-то всіма загальнодержавними поточними справами займалась Уляна. То знов якась екзотика.

Одного з трьох немолодих запорожців граф добре пам'ятав.

- Ну що, Остапе Андрійовичу, пане адміралє, навоювався?

- Саме так, Всеволоде Володимировичу.
- Знаєш, що твоя жінка і діти тут?
- Це я її попросив.
- Ми з тобою обидва маємо польську кров.
- Так, государ, — катаючи жовна, сказав Остап.
- А чому ти Нечуйвітер?

- Мама Магда вигодувала мене, а як відняла від грудей, то намилила віршовку, пробралась вночі і повісилась на тій шибениці, де мій дід карав на горло козаків. Вкрав і виховав мене у православ'ї простий козак Нечуйвітер.

- Ну кажіть, що такого не може вирішити моя дочка?
- Ваша високість, у нас завелись лишні гроші.
- Та не жартуйте так, такого зроду-віку не було у козаків. Ти що, жид?
- То мабуть від них, ваша величність, якась холера перескочила. Хочемо відкрити майстерню по виробництву зброї. А дід Охрім підказав молот на енергії води. Сказав, що допоможе.

- Що випускати збираєтесь?
- Пістолі. Але гуртовими партіями. А там видно буде.
- Моє прохання: однаковий калібр, а не так, куди викується
- Ми знаємо, що основний замовник - армія, то чекати будемо Вас з зауваженням повсякденно.

Автор бачив з приводу цієї людини фотокопію листка "Великої континентальної енциклопедії" під редакцією акад. О.П. Думенка.

Нечуйвітер Остап Андрійович. День народження святкував 14 лютого. Походження неясного. Існують малоймовірні версії, які опосередковано підтримував і сам Н. До колоністів приєднався у Франції. Освіта вища. Є у переліку випускників університету в Італії. Медик. Жінка - з міщан м. Києва. Є у списках перших колоністів Атлантиди по порту відправлення Бордо, корабля "Святий Йосип". При захопленні шхуни-бригу "Зеленоока Мері" перший схопився на палубу. Як попав серед городових козаків - неясно. Є у списку 43 засновників Національного Банку Атлантиди (НБА). З 1712 - французький корсар по ескадрі Кассара. Штурман корвету "Степова гадюка" з моменту його захоплення. Після важкого поранення та списання на берег капітана, зайняв його місце. У 1715 - 1721 — адмірал ескадри корсарів з патентом від герцогства Атлантида. Учасник Атлантидо-Шведсько війни у ранзі контр-адмірала корсарів. При відсутності війни - пірат. Але дивний напрямок дій - полювання на кораблі, що перевозили чорних рабів, позбавили Атлантиду від обвинувачень. У 1721 році разом з бувшими капітанами каперських кораблів Недайводою Н.Г. і Обійдихатою О.О. (см.) заснував у м. Батурин-на-Тукурембо майстерню по ремонту і виробництву зброї (пістолі з колісчатим замком). Мідеплавильні заводи (пос. Рокароха (11 округа, 1724), пос. Маугаму (Південно-східне воеводство, 1729). Завод "Арсенал" (пістолети з кремнієвим замком, вогнепальна зброя), м. Січеслав, 1732. Гарматний (1734) та Гранатний, він же Снарядний (1736) заводи, там же. Діти - 8 чол. Старший - Тарас, незмінний голова акціонерної компанії "Нечуйвітер і

пани-товариши. Зброя." Див. ст. "Діти і нащадки О.А. Нечуйвітра"

Так, Карл Генріх Маркс, вихрест з юдеїв, філософ. Здається, ти правий щодо первісного накопичення. Грошей на справу першими у графстві набрали: виноторговець (на днях давав привілею на виноградарство), мірошник та три пірата, – це не було сказано, але так подумав і навіть зафіксував у спогадах Всеволод.

29

На тому ж кораблю, що й Остап, але окремо прибуло своєкоштне сорок вісім чоловік, з них семеро малих дітей. Не поясняйте, діти звичайно заявили за кривні батьків. Замість того, щоб іти до керівництва, кинулись по городу шукати житло і роботу. Поселяни, знаючи що тут так не робиться, сахались і питали те, що було незрозуміло приїжджим.

Це неподобство припинив дільничний і привіз всіх прямо до Стрілчатого палацу. Прибульці вирішили, що їх заарештували і будуть судити.

Виглянувши на лемент, граф однозначно вирішив не пускати таких обірванців навіть на ганок палацу. Охорона по його знаку відтіснила купу людей до альтанки. А підійшовши і глянувши в обличчя, Всеволод вирішив, що люди не їли нормально десь від острова Святої Олени. Він наказав штаб-сержантові виписати приїжджим у управлінні по переселенню на неділю в рахунок підйомних талони у їдальні Бабенків.

Та наказав:

–Чепуриться, ладняйте одяг, відпочивайте. Горпина Митрофанівна, комендант бараків, видасть на час відпочинку все потрібне. На четвертий день я покажусь там і все вирішимо.

З цими людьми він збирався заснувати центр 13-ї округи, з океанічного краю півострова. Уже була побудована каплиця і був священик, молодший син Онуфрія. Мали назву містечко — Пахеока і річка — Обігуа. А населення не було.

Виїхали через десять днів. Граф вирішив їхати по пампі, акурат на схід, через 6 і 17 округи, а у 18-тому повернути прямо на північ, у п'ятнадцятому окрузі розгрузити те, що везеться для вівчарів і податись у доволі лісистий 13-й округ. На карті у кабінеті округи були пронумеровані з заходу на схід, з півночі на південь, шість континентальних, які вряди-годі Всеволод пам'ятав з нуля-світу і дванадцять півострівних, яких там точно не було.

Капличка сподобалася Всеволоду. Чисті лінії, спрямовані вгору, до Всевишнього.

– Який з вас достойний архітектор і іконописець, отче Варлаам (в миру Федір Андрійович Бондаренко), – похвалив государ;

– Сір, – відказав той, почервонівши навіть густіше, чим молода попадая, – проектували і навіть розмальовували ті ж самі архітектурно-живописні генії, що й кафедральний собор у Батурині. Просто вас довго-довго не було у Фарані.

– Сір, – наважившись, повторив він. – Мені важко вас бачити. Десь пропав радісний і милий дядько Сева. Після того, як у перестрілці з піратами загинула моя мати, а батько відмовився віддавати нас хресним, ти чомусь приділяв мені помітно більше уваги, чим Максику. Чому?

- Ти був на цілій рік молодше. Спочатку це було помітно. А потім по інерції. Похмурий я, бо душа чомусь змерзла у скло.

- Так, не чутно було, щоб граф до якоїсь жінки хоч на мить, хоч платонічно, прилинув серцем. Тут не доцвітала ніяка ваша любов. Тут не народилась жодна ваша дитина.

- Ось і сповідував мене отець Варлаам! Тільки все тобою сказане просто не дозволяє мені утеплитись, вернутись у затишний світ звичайних людей. Тепло з мене витягнув все той же мерзений метал. Щоб він закипів, треба було дати біля трьох тисяч стандартних градусів. У Європі тримався по інерції, тут посунувся. По простому, душу мені спалило золото.

- Государ! Щось змініть у поведінці. Дами, з якими ви танцюєте, сповідуючись, у один голос кажуть, що ваші очі ріжуть і препарують, замість того, щоб роздягати.

- Федько! - сердито-застерігаючи скрикнула попада.

Оговтавшись від неочікуваної інформації, Всеволод примирливо сказав:

- Сповідуються жінки, звичайно, у Батурині, але виволочку від церкви отримуєш тут. Бо далі попа не пошлють служити: нема куди, і не виженуть при катастрофічній нехватці священиків. Скоро я подамся засновувати нову державу. Під новий народ зміниться і його монарх.

З подальшої розмови виянилось, що маленька Марійка спить, коло неї юна індіанка, заміжня, хрещена Антоніною. Теж має дитинку, на рік старше, коло тої - бабуся. Чоловік її, хрещений Артемом, якраз пішов на заплаву, полює "на перо".

На сході селищним отаманом одноголосно обрали панотця Варлаама.

- Ну у тебе, Федоре Андрійовичу, теократія. Духовна і світська влада в одних руках, - сказав, поздоровляючи, граф.

Підійшов невисокий хлопець з арбалетом і битими, таки, криквами. Звичайними, навіть для Придніпров'я, дикими вутками.

- Атау, - назвався він і простягнув руку. Глянувши в відкрите, спокійне обличчя тупі, граф з задоволенням потиснув його руку.

- Всеволод. А де ж твій рід? - спитав він. Виявилось, що індіанець вже достатньо володів українською.

- Тут. У землі, трошки на землі. - коротко відповів Артем. У подальшій розмові виянилось, що Федір бігав по поселенню туземців, що вимирало від віспи і побачив, як цілувалися Атау з Инти, ще здорові, але певні, що скоро помруть.

- Це було неочікувано і велично, - сказав Варлаам. - Я зупинився благословив їх відчайдушну любов на фоні пандемії. - Я намагався зробити щеплення людям, вони відбивалися і навіть, у подяку, встигли порізати мені руку. В гарячці рани я не відчував. Инти промила рану в ручаї і зав'язала шматком тканини. Тоді я, вже зневірившись, запропонував їм щеплення.

- Я вирішив, - пояснив Артем, - що дивний шаман хоче, щоб ми теж були символічно поранені і дозволив подряпати плече Инти і собі.

- Потім прибігла мати Атау, - сказала Инти, яка принесла дитину кормити, віддала

і приєдналася до розмови. – Наш жрець сказав їй, що смерть від вакцинації особливо болюча. І вона вирішила, що її гордий син вирішив померти найстрашнішою смертю, але не від цієї підлої віспи. І дозволила зробити щеплення собі і молодшій дочці.

– І це весь рід? – спитав граф.

– Ні, ще є один парубок, – сказав, якимось пом'явшись, священник.

– А він як?

– Іду, бачу під чаньяром плаче хлопець. Побачив – і бігом від мене. Артем догнав і привів. Я зробив підпарубку щеплення, як він не крутився і не кусався.

30

Князь П'яст відкрито почав говорити про переміщення до Австралії і заснування імперії. Був складений перелік речей, потрібний для далекого плавання, починаючи з квашеної капусти.

Обійстя було обведено глухою огорожею вище зросту людини. Кіннотників побачили здаля, з голуб'ятні, хлопчаки. Ворота були на схід сонця. Їх відкривав наймит з безсумнівно-сизим носом. Ясно було, що довело його до нинішньої посади. Впізнавши графа, низько схилився. З північної, теплої сторони видно було ще одного, молодого сіромаху, що копав ямки для бетонних стовпчиків.

– Десь у ґазди лежать і мотки колючого дроту, – подумав Всеволод. – Роблять загороджене місце для худоби.

Залізобетонні стовпчики та дріт – ось на що поки спромігся за війною та спекуляцією граф для своєї теперішньої, степової, безлісої, продуктої всіма вітрами країни. (Так написано у спогадах. Чого граф бреше на себе – незрозуміло. Зроблено було багато чого.)

Хазяїн розкидав чималеньку купу коров'ячо-кінського перегною, що накопичилась за зиму і вже трохи перепріло з об'їдками сіна та соломою підстилки, які кожен день вичищалися з помостів, на яких спала худоба у конюшні та корівнику. Пташиний послід вичищався в кінці весни, коли йшов на підкормку рослин. У кошарах кирпич нарізали раз в декілька років, найжарчою порою літа, коли вівці були на відгоні, а достатньо товстий прошарок просихав донизу, але ще не засох на камінь.

Хазяйка, доволі миловидна, але, як на графа, трохи більш повненька, ніж бажано, моторно дала тазики з водою та рушники з голубами, щоб вмилися. Дівчина, чимось схожа на старшого наймита, накрила стіл. Був розігрітий плов (з рисом!), нарізана бринза, щось там ще. На стіл поставили дорогоцінний сік з суніці. Хлопчаки, байдуже дивлячись на всі наїдки, зачаровано втупились у рубіновий блиск напою. Всеволод попросив принести чогось простіше (виставили грушевий узвар), а карафу віддати пацанам і дати їм посуд. Граф управлявся з харчами досить активно, бо і справді зголоднів. Охорона (двоє), теж не відставали. Діти церемонно проголошували заздоровниці, дівчина їм підсунула гречану кашу з бараниною. Хлопчаки на краю довгого столу по черзі вставали, казали якісь довгі тости, які інколи викликали сміх обох жінок.

– П'ють тут тільки при великих подіях та на головні свята – визначив

Всеволод.

Тим часом був розкиданий на рівну товщину весь перегній і, вмившись під наказовим поглядом господині, троє працівників сіли відпочивати на причілку. Третьому просто крикнули:

– Захарко, доволі!

Хазяйка віднесла до чоловіків три кухля квасу. Ті димили, як цементна мануфактура у Сагайдачному, і запивали це квасом.

Вставши і сказавши "дякую!" хазяям, граф попросив показати місце проживання наймитів. Там був такий же кришталевий порядок, як і в домі. Окремий куток для дівчини, плита для опалення і якогось чаю, все нормальної чистоти і терпимої якості. Всеволод недовірливо оглянув помешкання.

– Людям з такою увагою до побуту здається не місце серед попихачів.

Відчувши замішання графа, ситуацію досконало вирішив прояснити старший з хлопців.

– Вчора ізвечора примчав дядько Славко, сказав, що граф у містечку, і, за своїм звичаєм, мабуть, з малим конвоєм буде об'їжджати хутори. То мати проснулись на світанку, вигнали всіх дядьків і нас на вулицю, на гамаки, досипати. Потім підняла Катрю і вони все перемили, поміняли. Тільки у Катрі все у кухонці завжди в порядку. Допіру не може добитись, щоб батько і дядько Степан не курили у ліжку. То відро з водою кожен вечір у куток ставить.

Характер господаря був відомий у пампі, тому ніхто не здивувався, коли той посміхнувся та пішов до гамаків під тінню абрикосів на сієсту.

У надвечір'я розкиданий гній перестав парувати та трішки підсох, навіть посвітліла солома підстилки, якої багато було у перегної. Всеволод послав принести з переметних сум його робу. Перерядився, вже переодягнені у стареньке офіцери благально дивились на командира. Вірно оцінивши ситуацію, хазяїн пішов, виніс ще одну штикову лопату і сказав:

– Найважча робота – це копання ямок під стовпчики. Хай цим займуться браві офіцери. А Захарко буде нам допомагати притоптувати оцей млинець.

З'явилась Катря у коротенькому, латаному платтячку (хлопці, якщо з якогось переляку це читаєте, не уявляйте собі. По нинішньому це міді, а може трошки й довше.) Тим часом відігнали хлопчаків, сказавши, що у них буде й голова в навозі, якщо їх допустити до роботи. Але ті вилися довкола, наче гнойові мухи. Тоді хазяїн зробив хід конем – послав цю шантрапу на голуб'ятник, дивитись, чи не їде ще хтось.

Потім відправили хазяйку на кухню – готувати вечерю на значну ватагу. Коли таки звернули увагу на цю велетенську пишку серед двору, помітили, що Катря відтоптала вже помітну латку. Тоді, роззувшись, пішли інші, згідно вагових категорій та до сутінок ущільнили перегній на третину. Потім його поріжуть на кирпичи, потім поставлять на торець, ще перевернуть, нарешті висушать до повної без водності і буде він жарко горіти взимку, куди там антрацитові!

Присмерком, повечерявши затіркою і голубцями, та відмовившись ночувати, граф

поскакав у Батурин. Мчав, задоволений своєю демократичністю.

Микола, хазяїн, дивився услід, поки стих стук копит, потім звернувся до жінки:

- От не повірю, що у нашій запущеній державі, що зовсім недавно воювала, нема більш важливої справи для государя, як топтатись по гною. То тиняється десь по Франціям, то лізе у самі бридкі роботи. Тільки молодець, що надавав цим паскудам із Бразилії. І то не сам.

- А я безумовна прихильниця графа. Кожен блазень своїм строєм. Ти як дитина мала. Вистачає князів, при яких зараз я би з Катрею була у графа у нашій горниці, а ти з її батьком стояли у коридорі з рушниками та водою, прислухаючись, як бавиться його величність. І звідки знаєш, може все потрібне він зробив, а це так, вирішив розім'ятися.

31

1722. Механічно кивнувши офіцерові, який віддав честь, Всеволод сів, кивком запропонував тому також сісти, але не починав розмови. Він згадав цупку і рішучу руку німецької принцеси, якою вона вивела Данила від батька. Ну ось, відчалить він, Всеволод Володимирович, у напрямку Австралії, а тут два сильних, з досвідом керування військовими операціями, чоловіка, міністр оборони, барон і знов бригадний генерал (за спиною якого маячить гранітна постать Костя) і тільки що коронований граф, а між ними - дві честолюбні принцеси, які з гарантією не захочуть поступатися одна одній.

- Забираю Уляну з Грицем у Австралію, — вирішив государ. - Не буду чіпати первородство Ореста. Навіть не треба нікого зобижати салічною системою. У нього ж абсолютна прімогенітура.

Підремонтувавши в черговий раз "Апостола Хому", Всеволод вийшов на пошук земель у південно-східному куті Великого океану. Йшли протокою Дрейка. Але щось протікало не так. Було тепліше та привітніше, чим очікувалось, причому майже безпомилково. Професор українського ВНЗ все життя чомусь відчував особливе тяжіння до того місця, де клинами сходились континенти Південна Америка та Антарктида. Тому передивися всі відео на всіх мовах про цю протоку та узбережжя біля неї.

В задумі він, тут Всеволод Володимирович, наказав йти від мису Горн на південь, подолавши лютий супротив капітана Шульженка. Скажені вітри Південного океану почали якщо не добивати, то порядком шматувати далеко не новий бриг. По знанням Всеволода з попереднього життя, вже повинні бути на траверсі островів Сноу в архіпелазі Південні Шетландські острови. Не видно було ні його, ні сусідніх. Пройшовши ще трохи, князь побачив на горизонті ціано-блакитні айсберги і наказав відвернути з курсу, та йти на північний захід у напрямі острова Сан-Хуан Баптиста.

Команда, яка була мало не доведена до бунту, бо об'явлена мета - пошук вільних земель для колонізації, що ніяк не в'язалося з торосами на горизонті, заспокоїлась. За три неділі при мало вітряності та частих супротивних вітрах, побачили зелений острів. Обійшли довкола. У діаметрі менше тридцяти миль, десь сорок кілометрів. Судячи з відсутності вогнів - незаселений. Природа - степ, пампа, прерії чи як там. По байракам

- ліс. Біля гір - корабельний, приблизно - агатіс або каурі.

Всеволод зайшов до штурмана, де був капітан.

- Адмірале, ми вирішили назвати острів іменем Всеволода, а той, що мріє на горизонті - Єлизавети, - казав штурман, уже записавши координати у бортовий журнал..

Чортихнувшись про себе, що випустив ситуацію з контролю, герцог підійшов, взяв перо, начорно закреслив написані координати так, що практично поставив ляпку, твердою рукою вписав $24^{\circ} 20'$ пд. ш., $128^{\circ} 20'$ на схід від Гринвіча, острів Сан-Хуан Баптиста. Потім піднявся, дістав свій адміральський кортик, поточений на днях, та з розмаху встромив у дубову стільницю. Черкнув тильною стороною лівої долоні по вигостреному лезу та простягнув набухаючою кров'ю раню вверх до офіцерів. Ті зобразили дві адекватні статуї жінок Лота. Досі ясний і однозначний світ для них покрився флером невідомості, де наче ясні речі були лише закодованими можливостями.

-Ось для чого ми пливли за два океани, - нарешті спустився під вітер та пішов фордевіндом Ничипір Іванович, капітан. Провівши кистю по кортику, він підставив її під князеву, з якої вже капнуло.

-Справді, вітри були знатні, швидко принесло, - глибокодумно прорік штурман, миттєво повторюючи рухи батьків-командирів. Потроєна кров мало не юшкою пішла на підлогу.

- Омерта! - сказав Всеволод.

Скріпивши обітницю, забинтували руки, протерли підлогу. Штурман, взявши пару чоловік команди подався на острів, шукати корабельний ліс. Капітан послав більш-менш досвідчених мисливців на м'ясозаготовки. Всеволод сказався хворим, не вилазив з постелі, бо після нервового напруження невизначеності і справді відчував себе погано. Чи ніхто не помітив дивних співпадінь в пораненнях, чи спостережливі люди одночасно є і обережними, але все було тихо.

Потім, коли матроси шукали підходяще дерево на хлист на щоглу, Всеволод один піднявся на найвищу гору острова. Побачилась через досить добрий бінокль, шедевр майстерності молодшого сина, кілометрів за тридцять від гори острова пряма лінія велетенського узбережжя на західному горизонті, тільки доступні оглядудесь чотириста кілометрів з півдня на північ, явно дуже значний суходіл, великі острови довкола. Всеволод оцінив території, як явно не менші, чім Нідерланди або Швейцарія його часу. Скоріше набагато більші, бо суходіл згасає на далекому західному горизонті без проблиску водної поверхні. Це не Австралія, та за тисячі кілометрів. Терра Інкогніта? Місце для велетенської імперії?

Не треба було мати розуму наче два клали, а третій топтав! Осьдечки пропацій континент, що в цьому світі щез з півдня від мису Горн. Дрейфував тутечки материк по мантиї Землі не по тій траєкторії, що у його світі і ось стоїть у Великому, або Тихому океані між Австралією та Південною Америкою, на пристойній відстані від обох і трохи щемить його велич.

Потім команді пояснили, що нові землі не знайдені, острови, які бачать, матроси відкриті іспанцями років сто п'ятдесят тому, але забуті. Герцог сказав: "Може й заснуємо поселення, але надто малі терени. Далі на північ і на захід нема сенсу плисти, там було достатньо голландських і португальських кораблів".

Набивши дичини – пернатих, бо нічого іншого на острові не було, навіть зайців Атлантиди, завантажившись водою та замінивши головну, грот-щоглу, пошкоджену при рейді на крайній південь від Вогняної Землі, пішли у Вальпараїсо. Стовбур для рангоуту то сплавляли, то просто волочили по неглибокій річці мало не тиждень. Черговий раз старанно підлатаний, уже давно не новий "Апостол Хома", поніс експедицію до тихоокеанського узбережжя Чилі.

Матроси нишком дивувалися: "Та Фарана ще пуста зовсім, вчепись у шматок у потрібному місті та гризи. Так ні, поперлися у нікуди і ні за чим. Все не перехапаєш". У Вальпараїсо (це було сільце у генерал-капітанстві Чилі, у порівнянні з яким головне поселення герцогства і справді бачилось столицею – аж 82 хатини з двома католицькими міні-храмами) алькальд повідомив, що з Арауканії був переданий лист адмірала Якуба Роггевена, який на чолі ескадри, спорядженої Голландською Ост-Індійською компанією, шукає південну Невідому Землю на захід від Чилі. Капітан "Святого Хоми" офіційно відіслав у Сант-Яго і Ліму коротке повідомлення, що пройшов до острова Сан-Хуан Баптиста, і ніяких земель не помітив, також в декількох словах описавши погодні умови вояжу. Набравши вантажу (усякої всячини, що буде цікава для жителів Фарани) та взявши на борт декілька не бідних креолів, яким треба було у Буенос-Айрес, бриг повним вітром пішов каботажем понад тихоокеанським узбережжям Чилі, а потім – атлантичним – до Фарани.

Для Всеволода стало зрозумілим, що острів Пасхи вже відкритий і тому щонайменше років двадцять ніхто з дослідників не поткнеться у цю частину Великого океану.

32

1722. Коли бриг повернувся у Чар-бухту, то прядильні і ткацькі верстати були уже змонтовані, парадні розрахунки, що зустрічали його, різали око строгою одноманітністю новенької форми. Недавню війну ж виграли бозна в яких обносках. Уляна переможно дивилась на графа і доповіла, що почала копати котловани під Драматичний театр. Всеволод давно затвердив пафосний проект того ж колективу, що створював Стрілчатий палац, але Уляна зробила їх зведення першочерговим.

Вона не шкодувала за прем'єрством, на який сяде, звичайно, Орестова Шарлотта Амалія. Душа її рвалась до нових далей у мореві Південних морів, очі світилися пасіонарністю. Поклик пращурів, що колись з Африки освоювали Землю, панував над її істотою.

Перед відплиттям до нововідкритого і втаємненого континенту граф займався шкільним будівництвом. Був розроблений проект типової школи.

Обов'язковим було два роки навчання, у єдиним класі зранку вчилися первачки, пообідь – старші. Було в ній передбачено приміщення для проживання учителя.

Коли П'яст-старший відправився за флотом, який повезе їх у майбутню імперію і показався в іспанській столиці, йому сказали, що Єлизавета кілька неділь тому була тут, а в королівському палаці повідомили, що вона отримала нечувані привілеї для Атлантиди і Фарани: вільної торгівлі товарами власного виробництва у обох віцекоролівствах при сплаті помірному мита та вільного переміщення людей, тварин і вантажів по трансконтинентальній дорозі Буенос-Айрес – Вальпараїсо.

Ну що ж, для іспанської корони ми будемо "Тихоокеанськими територіями герцогства Атлантида", а Франція стає настільки далеко, що немає потреби її турбувати.

При зустрічі іспанський монарх сказав, що козаки так гарно воюють, що життя у провінції Буенос-Айрес стало безпечним і спокійним.

- Ну ось, Кость і усе військо тягають каштани з вогню, а ми спробуємо підкормити ними майбутню економіку, – подумав Всеволод.

І попросив дозволу спеціально для Тихоокеанських територій герцогства Атлантида (ТТГА) ще й замовляти побудову кораблів на королівській верфі Гуаякіля, купувати все, що виставлене на продаж і продавати товари власного виробництва на щорічних ярмарках у Портобело (Панама) і Кальяо (Перу). Король здивовано подивився на Всеволода і сказав:

- Якщо ви щойно відкрили якісь острови, то що ви можете запропонувати такого, чого нема в обох Америках?

Потім замислився і сказав:

- Ви мабуть боїтесь, що більше ніколи в житті не попадете в Старий Світ, щоб хоч щось попросити. Це трохи повторення. Добре, оформимо. Папірець полежить.

Філіп П'ятий був правий тільки частково.

На весіллі старшого сина у Копенгагені князь протанцював пару раз з Шарлоттою Амалією. Невістка виконувала танцювальні фігури філігранно, чисто та точно. В її рухах світилась якась доречна лукавинка. Вона наче трохи підсміювалась над кавалером – помітно підтоптаним парубком.

- Хто гарно танцює, той якісно працює, – вирішив свекор. – Декоративним прем'єром вона буде недовго.

Тиха змиреність із світом, що затверділа на обличчі законної половинки, налякала князя більше, ніж переполохав би пінний оскал скаженої вовчиці. Вичерпання пристрастей, нівелювання потреб – це ж смерть духу для цього світу, доречна тільки напередодні життя вічного. Глянув у очі партнерки – сірі заслінки із заліза явно з вуглецем. Оцінив ауру постаті. Щось нагадує жінку в чорному, з якою танцював у Стрілчатому палаці. Ну хай та випала з реальності, десь підсвідомо повірила, що вона уві сні танцює з главою держави у чудовому, з сонячними квітами на стінах, залі прекрасного палацу, а в дійсності дрімає у холодному вдовиному ліжку. Правлячій герцогині воно яким боком?

Як виявилось потім, ця зустріч Єлизавети і Всеволода була значною помилкою, бо вже через пару місяців після неї, жінка зрозуміла, що більше абсолютно не може

існувати самотньою день у день.

- Але що таке життєвий успіх? - питає у читача автор.

- Це вміння йти від поразки до поразки з гордо піднятою головою, - відповів один з нащадків герцога Мальборо. Щось не хочеться такого успіху.

15 вересня 1723 року, в середу флагман океанічного флоту майбутньої імперії "Марена" під брейд-вимпелами князя і герцогині відвалив від нової пристані Нугавн у Копенгагені і вийшов в протоку, відсалютувавши 21 залпом (борти по черзі). Відповіли форти столиці. Хоча було не дуже тепло, на палубі фрегата було все царське сімейство. Полишивши європейські ганчірки, всі були у етно-одязі.

16 вересня об'єднана флотилія вийшла у Каттегат. Вискочивши з Скагерраку, флотилія вільно розташувалась у колоні. По Північному морю шли повним бакштагом, звернувши гроти та піднявши стакселі.

Єлизавета Олексіївна підрядилася слізною ридати. Спочатку вона потихеньку скавучала у себе у каюті, про стан 48-річної жінки казали тільки щойно прополоскані хусточки, що на прищепках з'явилися на такелажі гордого красеня-фрегата. Всеволод, завбачливо одягнувши затрапезний мундир, пішов заспокоювати пані, але швидко зрозумів, що мокрий від її сліз до нижньої білизни. Пішов поміняти одяг на сухий. Коли вискочив переодягнений, почув, як боцман сказав:

- Адмірал натільну білизну поміняв. Смертний бій буде.

Всеволод посатанів. Коли він влетів у каюту, фрейліна подавала чергову суху хустку. Намагаючись зберегти залишки самовладання, він сказав:

- Перестань, бо на могилці плакати сліз не вистачить.

- Ага, де ставить ту могилку? Над безоднею морською? - І рвонула до виходу.

- Ти куди?

- Вийду, поплачу на каракку "Радогост". І корабель новенький, і діти менше місяця, як шлюб взяли...

- Ладно тобі, ну і що, що з Голландії і Франції попереджають? Може лякають, може розминемось, океан широкий.

Нарешті не витримав, схопив Лізу за плечі і почав трясти, наче Артемон П'єро у "Золотому ключику". Не помічаючи, що сльози у плакси вичерпуються, а очі поступово збільшуються.

Зрештою герцогині набридло тиркатись туди-сюди, наче лялька з ганчірок.

- Досить! А то я правда живих відспівую. Будемо надіятись на Бога.

Біля Фарер чимала зграя атлантичної сули затіяли взірцево-показний лов риби. Строго по одній спадали з крила та гвинтом йшли у воду, одразу після появи з рибиною у дзьобі, в один ковток розправлялись з нею та, спалахуючи чорною окантовкою пір'я, у майже вертикальному злеті, ставали на крило. Не треба було підзорної труби, щоб побачити, що брали норвезький оселедець та кільку. Переміщались разом з ескадрою. Полетіли на гніздування тільки коли почався ранній осінній присмерк.

5 жовтня 1723 року "Чигирин", з вантажами для Атлантиди, відвернув від курсу ескадри, вже маючи на щоглі брейд-вимпел герцогині, Орест, як начальник конвою,

опинився на флагмані, а Всеволод - на "Поренуті", брейд-вимпел Шарлотти Амалії лишився на "Радогості".

Спостерігачі доповідали, що небокрай чистий.

Херсон. 2020-2021рр.

© Східняк Марко. Автор. 2021.

ХРОНОЛОГІЯ ГРАФСТВА ФАРАНА

1714. 24 липня - Флот з 12 іспанських срібних кораблів під командуванням адмірала Хуана Естебана де Убилла покинув Гавану.

29 липня атакований англійськими каперами під орудою Генрі Дженінга .

31 липня флот (окрім одного корабля) затопив ураган біля узбережжя Флориди.

Серпень-вересень — підйом цих затонулих галеонів за винагороду кораблями Всеволода. Підйом командою Всеволода давно затонулих кораблів невідомого походження для фінансування колонізації Фарани.

Відмова Всеволода від трону Атлантиди. Створення графства Фарана.

1715 - заколот у Батурині. Коваленко Л. М. - міністр закордонних справ Фарани.

1715. Наглядова Рада Атлантиди Постанова "Про деякі особливості функціонування державних інституцій" від 27 травня 1715 року

1715 - Перше весілля уродженців Атлантиди.

1716 - Княжна Уляна переїжджає у Батурин, стає главою уряду. Орест повертається у Атлантиду.

1716-1717 — Участь Данила у бразильсько — єзуїтській війні

1716. Візит віце-короля Перу Карміне Ніколао Каррачо, 5 принца Сан-Буоно, Гранда Іспанії у Фарану.

1717 - Рішення Єлизавети забрати інфанта Філіпа у князівство. Переговори графа з королем Іспанії. Друга зустріч з Петром Першим - 12 травня.

1717— 1719 - Участь Атлантиди у війні проти шведів.

1718 Перемога флоту Данії з приєднаною ескадрою Атлантиди над шведами на траверсі міста Мальме.

1719 - Участь Всеволода у спекуляції Ло. Підтримка Данила.

1719 - Весілля Данила. Гелена Софія - дочка герцога Фридриха II Саксен-Гота-Альтенбургського и Магдалени Августи Ангальт-Цербстської, весілля - в Альтенбурзі.

1720-1724 - навчання Данила у Ерфуртському університеті та народження у нього двох дочок.

1720 - Уляна Всеволодівна виходить заміж за Г. Боривітра.

1721 Битва під Батуриним-на-Тукурембо. Народження принцеси Катерини у Альтенбурзі.

1721 - Зустріч Всеволода і Одарки на хуторку близь слободи Бузьки на Литаві. Індустріалізація півострівної частини графства.

1722 Народження Уляною молодого барона Костянтина Григоровича Боривітра. Перехід Війська Заокеанського до сімейно-станичної організації населення.

1722 - Відкриття острова та наче континенту у Тихому океані. Весілля Ореста у Копенгагені. Відречення від графської корони Всеволода та коронування Ореста та Шарлотти Амалії графами Фарани у Парижі.

1723 Весілля Ореста у Батурині-на —Тукарембо. Шарлотта Амалія, принцеса Данська і Норвежська з династії Ольденбургів, єдина дочка короля Фредерика ІУ та Луїзи Мекленбургської. Чергове відречення Всеволода та коронація (одна на все життя) Ореста. Народження у грудні (30 число) графінечки Христини у Ореста.

1725 Народження графа Володимира Орестовича у Батурині.

1725 Весілля герцога Всеволода молодшого, Софія Крістіна Луїза, дочка князя Адольфа Фридриха ІІ Мекленбург-Стрелицького. Весілля - у Нойштреліці.